

51 ΜΑΡΚΟΥ ΤΥΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ

Ο ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΚΑΤΑ ΚΑΤΙΛΙΝΑ ΛΟΓΟΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΘΕΙΣ

ΥΠΟ

ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ Α. ΚΑΚΡΙΔΗ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΕΜΠΤΗ Β

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΑΙ: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

50 — Οδός Σταδίου — 50

1928

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ
συγγραφέως καὶ τὴν σφραγῖδα τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς
«Ἐστίας».

Σταύρος Σ. Ε.

Τύποις, Παρασκευᾶς Λεώνη

ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΙΚΕΡΩΝΑ

Ο Μάρκος Τύλλιος Κικέρων (M. Tullius Cicero) ἐγεννήθη τῇ 3 Ιανουαρίου (a. d. III Non. Jan.) τοῦ ἔτους 106 π. Χ. (a. u. c. 648) παρὰ τὴν πόλιν Αριπίνιον, καιμάνην ἐν Λατίῳ ἀλλὰ μακρὰν τῆς Ρώμης, πρὸς ΝΑ αὐτῆς, ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Λείριος. Οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἦσαν εὗποροι τῆς τάξεως τῶν ἵππων (ordo equester) καὶ ἀνέθρεψαν καὶ ἔξπαίδευσαν τὸν Κικέρωνα ἀρίστην ἐκπαίδευσιν. Μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν ὁ Κικέρων διεκρίνετο διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ ἐτιμάτο τόσον, ὥστε καὶ αὐτοὶ ἐν ταῖς ὄδοις σινώδευσον ἐντῷ μέσῳ ἔχοντες αὐτόν, καὶ οἱ γονεῖς αὐτῶν ἤρχοντο εἰς τὸ σχολεῖον, ἵνα ἴδωσι καὶ θαυμάσωσι τὴν υμηνούμενην αὐτοῦ περὶ τὰς μαθήσεις δξύτητα καὶ σύνεσιν (Πλούταρχ. β. Κικέρ. κεφ. 2). Πολὺ ἐνωρίς μετέβη εἰς Ρώμην καὶ ἐκεὶ ἐδιδάχθη ῥήτορικήν, φιλοσοφίαν, ποίησιν καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν ἀκριβή γνῶσιν καὶ δρθήν τῶν νόμων ἐρμηνείαν ὅποια σοφῶν γνομοδιδασκάλων. Ἀλλὰ ἡ φιλομάθειά του δὲν ἤρκεσθη εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ παρεχομένην ἐκπαίδευσιν. Ἐπόθησεν εὐρυτέρας σπουδάς καὶ χάριν τούτων, τῷ 79 π. Χ., ἥλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα (Ἀθήνας, Μ. Ἀσίαν, Ρόδον) ἡ δοπία Ἑλλάς, ἥτο τότε ὅτι εἶναι σήμερον ἡ Ἑσπερία Εὐρώπη καταληλος εἰς τοιαύτας σπουδάς, διότι εἶχεν ἀκμαζόστας φιλοσοφικάς καὶ ῥήτορικάς σχολάς. Ἐν Ἑλλάδι διέτριψεν ὁ Κικέρων δύο ἔτη, ἐπιστρέψας δ' ἐκεῖθεν τῷ 77 ἐνυμφεύθη ἐν ἡλικίᾳ 30 ἐτῶν τὴν Τερεντίαν.

Καὶ πρὶν γὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Κικέρων εἶχεν ἐμφανισθῆν τῷ δικαστηρίῳ ὡς συνήγορος καὶ ὑπερήσπισε καὶ ἀλλούς καὶ τὸν Σέξτον Ρώσκιον Ἀμερινὸν κατὰ τοῦ Χρυσογόνου, ἀπελευθέρου τινὸς τοῦ παντοδυνάμου Σύλλα. Ἐθαυμάσθη καὶ τότε ὁ Κικέρων διὰ τὴν εὐτολμον καὶ μετ' ἀποτελέσματος ὑπεράσπισιν τοῦ Ρώσκιον, τὸν δόποιον ἄλλοι ῥήτορες μᾶλλον τοῦ νεαροῦ ἀκόμη Κικέρωνος ἐπιφανεῖς καὶ μετίζον κο-

Ελλαν. Σχε-
ιστοι ἐκ τῶν
καὶ ἐπέτυχε

οἱ Κικέρων

εκεῖνοι πάντες τόσον, ώστε, στε ἐξήτησε τὴν τα-
μιείαν καὶ εἰ..., ακιντικαὶ ἀρχὰς βαθυτηδὸν ἐν τῇ νομίμῳ δι' ἑκάστην ἡλι-
κιᾳ, ἔξελέγῃ εἵτε παμφῆφει (cunctis suffragiis) εἵτε πρώτος τὴν τα-
μιείαν (quaesturam) ἥρξε τῷ 75 π. Χ. ἄγων τὸ 32ον ἔτος τῆς ἡλικίας
του, τὴν ἀνωτέραν ἀγορανομίαν (aedilitatem curulem) τῷ 69 π. Χ.
ἄγων τὸ 38ον ἔτος, τὴν στρατηγίαν (praeturam) τῷ 66 ἄγων τὸ 41ον,
καὶ τὴν ὑπατείαν τῷ 63 ἄγων τὸ 44ον. Οὕτως ὁ Κικέρων διὰ τῆς ἐπι-
μελείας καὶ φιλοτιμίας του ἐγένετο πονυς homo, ὃς ἐκάλουν οἱ Ῥω-
μαῖοι τοὺς ἐπιφανεῖς ἀνδρας τοὺς ἀναδεικνυομένους διὰ τῆς ἴδιας ἔαυ-
τῶν ἀρετῆς ἀνερχομένους εἰς τὰ ὕπατα τῆς πολιτείας ἀξιώματα, ἐν
ἀντιθέσει πρὸς τοὺς καταγομένους ἐξ ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οὓς nobiles
—ἀριστοκρατικούς, εὐγενεῖς ὠνόμαζον.

Διατυχῶς τὸ τέλος τοῦ Κικέρωνος δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχές, διότι γενό-
μενος ἀσπονδὸς ἔχθρὸς τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου, καθ' οὗ ἔγραψε δε-
κατέσσαρας λόγους, οὓς πάντας ἀπαγγελθέντας, κατεδιώχθη διὸ αὐ-
τοῦ ἀπηγένετατα καὶ ἐφονεύθη τῷ 43 π. Χ. (7 Δεκεμ.) ἄγων τὸ 64ον
ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Κικέρωνος, οἱ ὁρητορικοὶ λόγοι (orationes),
αἱ συγγραφαι περὶ ὁρητορικῆς (opera rhetorica) αἱ φιλοσοφικαὶ
συγγραφαι (scripta ἢ opera philosophica), καὶ αἱ ἐπιστολαὶ (epi-
stolae) εἰναι τὰ ὄνομαστάτα ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ γραμματείᾳ ἔργα τοῦ
πεζοῦ λόγου. Ἐπὶ τοῦ Κικέρωνος, δι' αὐτοῦ μάλιστα καὶ τοῦ συγχρό-
νου Γατοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ὁ παρὰ Ῥωμαίοις πεζὸς λόγος ἔφθασεν
εἰς τὴν μεγίστην ἀκμὴν καὶ εἰναι ὄνομαστή ἡ περίοδος αὕτη τῶν Ῥω-
μαϊκῶν γραμμάτων ὡς χρυσοῦς ἢ λαμπρὸς αἰών τοῦ Κικέρωνος (διὸ
τὸν πεζὸν λόγον).

Καὶ τὰ ὅλα συγγράμματα τοῦ Κικέρωνος, ἀλλὰ πρὸ πάντων οἱ
ῥητορικοὶ αὐτοῦ λόγοι, διὰ τοὺς ὄποιοὺς παραβάλλεται πρὸς τὸν μέγι-
στον τὸν Ἀττικῶν ῥητόρων, τὸν Δημοσθένην, ἐμελετῶντο πολὺ ὑπ-
τῶν μεταγενεστέρων καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰώνα καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους
χρόνους, διότι είναι ἀριστούργήματα καὶ πρότυπα δικανικῆς μάλιστα

ρήτορικής· διὸ καὶ πολλοὶ πολιτικοὶ καὶ δικανικοὶ ἡγεμονεῖς ἐμιμήθησαν πολλὰ τοῦ Κικέρωνος.

Ἡ μελέτη τῶν ἔργων αὐτοῦ ὀξύνει πρὸ πάντων τὴν διάνοιαν διὰ τῆς ἐν αὐτοῖς παρατηρουμένης λεπτότητος, τέρπει διὰ τοῦ πλούτου τῶν ὀρχίων λέξεων, διὰ τῆς συμμετρίας τῶν κώλων καὶ τῆς εὐρυθμίας τῶν περιόδων, καὶ διδάσκει διὰ τῆς βαθείας γνώσεως ὅχι μόνον τῶν φωματικῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἑλληνικῆς σοφίας καὶ τέχνης.

~~Τοῦ Βίβλου αύτοῦ τόποι καὶ οἰκοι~~
Τοῦ Βίβλου αύτοῦ τόποι καὶ οἰκοι
Ανατολικού μαρτυρίου γνωστοί γενοῦνται
καθὼς γνωστό οι νησιώτες μεταξει-
δειον καὶ τῷ μαρτυρίῳ Ιαΐ γνωστοί γενοῦνται

ΕΙΣ ΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΚΑΤΙΛΙΝΑ ΛΟΓΟΥΣ ΤΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ

Γνωρίζομεν ἐκ τῆς ἡμετέκτης ἱστορίας ὅτι ἐν ἔτει ἑξηκοστῷ τρίτῳ π. Χ., ἐπὶ τῆς ὑπατείσες τοῦ Μάρκου Τυλλίου Κικέρωνος καὶ τοῦ Γαῖος Ἀντωνίου, ὁ Λεύκιος Σέργιος Κατιλίνας ἐμελέτησε μετ' ἀλλών Ῥωμαίων πολιτῶν συνωμοσίαν κατὰ τῆς πολιτείας, ἀλλὰ ἡ συνωμοσία ἐκείνη ἔνεκα τῆς ἐγκαίρου ἀποκαλύψεως αὐτῆς εἰς τὸν Κικέρωνα καὶ ἔνεκα τῶν αὐτηγρῶν καὶ συντόνων μέτρων τὰ ὄποια οὗτος ἔλαθε, κατέληξεν εἰς ὄλεθρον τῶν συνωμοτῶν.

Εἰς τὴν συνωμοσίαν ταύτην ἀναφέρονται τέσσαρες λόγοι τοῦ Κικέρωνος (M. Tulli Ciceronis orationes in Catilinan), ἐκ τῶν ὅποιων ὁ μὲν πρότερος ἐλέχθη ἐν τῇ συγκλήτῳ, συγκληθείσῃ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Στησίου Διὸς (templum Jovis Statoris) τῇ 8ῃ Νοεμβρίου (a. d. VI Id. Nov.) κατὰ τοῦ Κατιλίνα παρόντος, ὁ δεύτερος ἐλέχθη τῇ ἑπομένῃ πρὸς τὸν δῆμον, ἀπόντος τοῦ Κατιλίνα, διότι οὗτος ἀφ' οὗ εἰδεν ὅτι ἀπεκαλύψθησαν τὰ σχέδιά του, μὴ δυνάμενος πλέον μετὰ τὸν δεινότατον κατ' αὐτοῦ (πρῶτον) λόγον τοῦ Κικέρωνος νὰ μένῃ ἐν Ῥώμῃ ἔφυγε τὴν νύκτα τῆς 8 πρὸς τὴν 9 Νοεμβρίου καὶ ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μανλίου, ἐνὸς ἐκ τῶν συνωμοτῶν αὐτοῦ, δοτικού Μάνλιους εἰχε συναθροίσει: στρατὸν κατὰ τῆς Ῥώμης. Κατ' αὐτῶν ἀπεστάλη ὀλίγον ὄντερον ὁ ἔτερος τῶν ὑπάτων Γάιος Ἀντώνιος μετὰ στρατοῦ. Ἐμειναν δῆμως δύπισσα ἐν Ῥώμῃ πολλοὶ μυστικοὶ συνωμόται τοῦ Κατιλίνα, οἵτινες εἰχον λάθει παρ' αὐτοῦ ἐντολὴν γὰρ ἐνεργήσωσιν ἐν καιρῷ. Ἀλλὰ καὶ τούτους ὄντερον κατώρθωσεν ὁ Κικέρων διά τινων πρέσβεων τῶν Ἀλλεορόγων ν' ἀνακαλύψῃ, νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ θέσῃ ὑπὸ αὐτηγρᾶν ἐπιτήρησιν παραδίδωσας αὐτοὺς ἀνὰ ἓνα εἰς Ῥωμαίους ἀρχοντας ἢ ἀλλούς πολίτας ἐπιφανεῖς, παρέχοντας τὴν ἀσφάλειαν, ὅτι θὰ ἐπιτηρῶσιν αὐτοὺς ἀγρό πνως (liberae custodiae Sall. Catil. κεφ. 47, ἀδεσμός φυλακὴ Πλαυτ. Κικέρ. κεφ. 19).

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἐν Ῥώμῃ ὑπολειφθέντων συνωμοσῶν καὶ σύλληφις αὐτῶν ἐγένετο τῇ 3 Δεκεμβρίου (a. d. III Non. Dec.) ἐν τῷ συγκλήτῳ συγκλητείσῃ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος εἰς τὸν ναὸν τῆς Ὄμονοίας.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἥδη ἐσπέρας οὕσης καὶ τοῦ δῆμου περιμένοντος ἀθρόου, (Πλούτ. Κικέρ. κεφ. 19), ἐμφανισθεὶς ὁ Κικέρων, εἴπε πρὸς τὸν δῆμον (ad populum) τὸν τοίτον λόγον κατὰ Κατιλίνα, ἐν τῷ δποιῷ ἀναφέρει λεπτομερῶς πάντα τὰ γενόμενα, πῶς ἀπεκαλύφθησαν καὶ συνελήφθησαν οἱ συνωμόται καὶ ποῖα μέτρα ἔλαβεν αὐτὸς ὁς ὅπατος πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ ἀπειλήσαντος τὴν πόλιν καὶ τὴν πολιτείαν κινδύνου.

Μετὰ δόσο ἡμέρας, τ. ἔ. τῇ 5 Δεκεμβρίου (Nonis Decembribus) συνεκάλεσεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ὄμονοίας ὁ Κικέρων, ὡς ὅπατος, τὴν σύγκλητον, ἵνα βουλεύσηται, τίνα τιμωρίαν νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τοὺς ἀποκαλυφθέντας συνενόχους τοῦ Κατιλίνα. Πρῶτος ἡρωτήθη γνώμην κατὰ τὰ εἰωθότα ὁ ἀποδεδειγμένος ὅπατος (consul designatus) Δέκιμος Ἰούνιος Σιλανὸς (D. Junius Silanus), δεστις ἀπεφήνατο, δει πρέπει οἱ ἀποκαλυφθέντες νὰ τιμωρηθῶσι διὰ θανάτου. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Σιλανοῦ ἀπεδέχθησαν πολλοὶ ἐκ τῶν συγκλητικῶν.

Ἄλλ' ὅτε ἡρωτήθη ὁ (tōtē praetor designatus) Γάϊος Ἰούλιος Καίσαρ, οὗτος διὰ μακροῦ καὶ ἀρκετὰ πειστικοῦ λόγου (Sall. Catil. κεφ. 51) ὑπεστήριξε γνώμην, ὅτι πρέπει αἱ μὲν περιουσίαι τῶν ἀνακαλυφθέντων συνενόχων τοῦ Κατιλίνα νὰ δημευθῶσιν, αὐτοὶ δὲ νὰ ἀπομονωθῶσιν ὅδηγούμενοι εἰς διαφόρους ἔκαστος πόλεις τῆς Ἰταλίας καὶ ἔκει νὰ ῥιψθῶσιν εἰς ἴσοβια δεσμά. Τὴν γνώμην ταύτην ὡς μετριωτέραν ἔφαίνοντο ἀποδεχόμενοι πλείονες συγκλητικοί, ἀκόμη καὶ φίλοι καὶ συγγενεῖς τοῦ Κικέρωνος, διότι ἔκρινον, ὅτι δι' αὐτόν, φέροντα δληγ τὴν εὐθύνην, ἦτο ἡ γνώμη τοῦ Καίσαρος διηγώτερον ἐπικινδυνος. Ἀλλὰ εὐτόλμως τότε ὁ Κικέρων, πρὸς τὸν ὅποιον εἴχον στραφῆ περιδεῆ πάντων τὰ βλέμματα, φοβηθεὶς μήπως ὑπερισχύσῃ ἡ γνώμη τοῦ Καίσαρος, ἦν ἐθεώρει ὅχι συμφέρουσαν εἰς τὴν πολιτείαν—ὁ Καίσαρ δὲ μή ἦτο συνένοχος εἰς τὴν συνωμοσίαν, πάντως εἴχε γνῶσιν αὐτῆς καὶ ἐπεδοκίμαζε τὸ κίνημα,—ἔλαβε τὸν λόγον καθ' ὃ εἴχε δικαιώμα πρὶν ἀκόμη ἐρωτηθῆσαι γνώμην πάντες οἱ συγκλητικοί, καὶ κυρίως μὲν διεσάφησε τὰς δύο προτάσεις, ἀλλὰ συγκεκαλυμμένως ὑπέδειξεν ὅτι συμφέρουν τῆς πολιτείας ἦτο οἱ τὸν δλεθρον αὐτῆς συνωμόσαντες νὰ τιμωρηθῶσιν αὐτηρῶς καὶ νὰ ἐκλίψωσιν ἐκ τοῦ μέσου ὅτι τάχιστα,

διότι ή διατήρησις αὐτῶν ἐν τῇ ζωῇ ἔστω καὶ ἐν ισοδίαις δεσμοῖς, δὲν ήτο ἀκίνδυνος εἰς τὴν πολιτείαν. Τὸν πρόχειρον καὶ βραχύτερον ἔκεινον λόγον, διν εἶπεν ὁ Κικέρων ἐν τῇ συγκλήτῳ, διορθώσας ἔπειτα καὶ συμπληρώσας, ἔγραψε καθ' ἡσυχίαν καὶ παρέδωκε μετὰ τῶν ἄλλων τοῖς μεταγενεστέροις, καὶ οὗτος εἶναι διν ἔχομεν ἀνὰ χείρας, δι τέταρτος κατὰ Κατιλίνα λόγος. Μετὰ τὸν ἐν τῇ συγκλήτῳ λεχθέντα λόγον τοῦ Κικέρωνος, μάλιστα τὸν πολὺ αὐστηρότερον λόγον τοῦ Μάρκου Πορκίου Κάτωνος καὶ τούτου σφοδρῶς ὑπὲρ τῆς ἀμέσου θανατώσεως τῶν συνωμοτῶν ὀμιλήσαντος (Sall. Catil. κεφ. 52), ἡ σύγκλητος ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν γὰρ θανατωθῆσιν οἱ συνωμόται, καὶ τὴν ἀπόφανσιν τῆς συγκλήτου ἔσπευσεν ὁ Κικέρων γὰρ ἐκτελέσῃ — διότι ήτο μέγας φόβος, μῆπως οἱ φίλοι αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπομένην γύρκα διά τινος ἐξεγέρσεως τοῦ λαοῦ, ὡς καὶ διεῖδετο μάλιστα, ἐπιτόχως γὰρ ἐξαρπάσωσι τοὺς καταδίκους — ἔσπευσε λέγω πρὸ τῆς γυντὸς γὰρ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφανσιν τῆς συγκλήτου διατάξας γὰρ ὀδηγηθῶσιν εἰς τὸ ὑπόγειον δεσμωτήριον Tullianum καὶ ἐκεὶ γὰρ ἀποστραγγαλίσθωσι (laqueo gulam frangi Sall. Catil. 55).

Ἄφοι ἐλύθη ἡ συνεδρία τῆς συγκλήτου καὶ ὁ Κικέρων ἀνήγγειλεν εἰς τὸν ἀγωγιῶντα ἐκ φόβου λαόν, διτι οἱ συνωμόται ἐξησαν (vixerunt), δηλ. οὐκέτι ἐν τῇ ζωῇ εἰσιν, ὁ λαὸς γῆσθάνθη μεγίστην ἀνακοίνωσιν ἐκ τοῦ καταπιέζοντος αὐτὸν φόβου καὶ ἐδέχετο τὸν Κικέρωνα μετὰ φωνῶν καὶ κρότων καὶ σωτῆρα καὶ πτίστην τῆς πατρίδος ἀνακαλοῦντας προέπεμπον εἰς τὸν οἰκόν του, ἐν φῶτα πολλὰ τοὺς στενωποὺς κατέλαμπε, αἱ δὲ γυναικεῖς ἐκ τῶν στεγῶν προσύφταινον ἐπὶ τιμῇ καὶ θέᾳ τοῦ ἀνδρὸς; ὑπὸ πομπῇ τῷν ἀριστῶν μάλα σεμνῶς ἀνιεόντος (Πλούτ. 3. Κικέρ. κεφ. 22 καὶ Ἀππιαν. ἐμφυλ. B', 7).

M

M. TULLI CICERONIS

IN CATILINAM ORATIO QUARTA

HABITA IN SENATU

Video, patres conscripti, in me omnium vestrum ora
 atque oculos esse conversos, video vos non solum de vestro
 ac rei publicae, verum etiam, si id depulsum sit, de meo pe-
 riculo esse sollicitos. Est mihi iucunda in malis et grata in
 dolore vestra erga me voluntas, sed eam, per deos immorta-
 les, deponite atque obliti salutis meae de vobis ac de vestris
 liberis cogitate. Mili si haec condicio consulatus data est, ut
 omnis acerbitates, omnis dolores cruciatusque perferrem, feram
 non solum fortiter, verum etiam lubenter, dum modo meis la-
 boribus vobis populoque Romano dignitas salusque pariatur.
 Ego sum ille consul, patres conscripti, cui non forum, in quo
 omnis aequitas continetur, non campus, consularibus auspiciis
 consecratus, non curia, sumimum auxilium omnium gentium,
 non domus, commune perfugium, non lectus, ad quietem
 datus, non denique haec sedes honoris, [sellā curulis] umquam
 vacua mortis periculo atque insidiis fuit. Ego multa tacui,
 multa pertuli, multa concessi, multa meo quodam doiore in
 vestro timore sanavi. Nunc si hunc exitum consulatus mei di-
 immortales esse voluerunt, ut vos populumque Romanum ex
 caede miserrima, coniuges liberosque vestros virginesque Ve-
 stales ex acerbissima vexatione, tempa atque delubra, hanc
 pulcherrimam patriam nostrum ex foedissima flamma,

totam Italiam ex bello et vastitate eriperem, quaecumque mihi
uni proponetur fortuna, subeatur. Etenim, si P. Lentulus su-
um nomen inductus a vatibus fatale ad perniciem rei publicae
fore putavit, cur ego non laeter meum consulatum ad salutem
populi Romani prope fatalem extitisse?

2 Quare, patres conscripti, consulite vobis, prospicite pa-
triae, conservate vos coniuges, liberos fortunasque vestras,
populi Romani nomem salutemque defendite; mihi parere ac
de me cogitare desinite. Nam primum debo sperare omnis
deos, qui huic ubi praesident, pro eo mihi, ac interor, relatu-
ros esse gratiam; deinde, si quid obtigerit, aequo animo pa-
ratoque noriar. Nam neque turpis mors foiti viro potest ac-
cidere neque immatura consulari nec misera sapienti. Nec ta-
men ego sum ille ferreus, qui fratris carissimi atque amantis-
simi praesentis maerore non movear horumque omnium lacru-
mis, a quibus me circumsessum videtis. Neque meam mentem
non domum saepe revocat exanimata uxor et abiecta metu
filia et parvulus filius, quem mihi videtur amplecti res
publica tamquam obsidem consulatus mei, neque ille, qui
exspectans huius exitum diei stat in conspectum meo, ge-
ner. Moveor his rebus omnibus, sed in eam partem uti
salvi sint vobiscum omnes etiamsi me vis aliqua oppres-
serit, potius quam et illi et nos una rei publicae peste pe-
reamus.

4 Quare, patres conscripti, incumbite ad salutem rei
publicae, circumspicite omnis procellas, quae impendent, nisi
providetis. Non Ti. Gracchus, quod iterum tribunus plebei fi-
eri voluit, non C. Gracchus, quod agrarios concitare conatus
est, non L. Saturninus, quod C. Memmum occidit, in discri-
men aliquod atque in vestrae severitatis iudicium addu-
citur; tenentur. ii, qui ad urbis incendium, ad vestram om-
nium caedem, ad Catilinam accipiendo Romae restiterunt,
tenant litterae, signa, manus, denique unius cuiuscumque con-
fessio; sollicitantur Allobroges, servitia excitantur Catilina
accersitur; id est initum consilium, ut imperfectis omnibus
nemo ne ad deplorandum quidem populi Romani nomen atque
ad lamentandam tanti imperii calamitatem relinquatur. Haec

Sarvius

Sarvius

omnia indices detulerunt, rei confessi sunt, vos multis iam iudiciis iudicavistis, primum quod mihi gratias egistis singulis verbis et mea virtute atque diligentia perditorum hominum coniurationem patefactam esse decrevistis, deinde quod P. Lentulum se abdicare praetura coegeritis, tum quod eum et ceteros, de quibus iudicastis, in custodian dandos censuistis, maximeque quod meo nomine supplicationem decrevistis, qui honos togato habitus ante me est nemini; postremo hesterno die proemia legatis Allobrogum Titoque Volturcio dedistis amplissima. Quae sunt omnia eius modi, ut ii, qui in custodiam nominatim dati sunt, sine ulla dubitatione a vobis damnati esse videantur.

Sed ego institui referre ad vos, patres conscripti, tamquam intergrum et de facto quid iudicetis, et de peena quid censematis. Illa praedicam, quae sunt consulit. Ego magnum in re publica versari furorem et nova quaedam misceri et concitari mala iam pridem videbam, sed hanc tantam, tam exitiosam haberi coniurationem a civibus numquam putavi. Nunc quicquid est, quocunque vestiae mentes inclinant atque sententiae, statuendum vobis ante noctem est. Quantum facinus ad vos delatum sit, videtis. Huic si paucos putatis adfinis esse, vehementer erratis. Latius opinione disseminatum est hoc malum; manavit non solum per Italianam, verum etiam transcendit Alpes et obscure serpens multas iam provincias occupavit. Id opprimi sustentando et prolatando nullo pacto potest; quocunque ratione placet, celeriter vobis vindicandum est.

Video duas adhuc esse sententias, unam D. Silani, qui censet, eos, qui haec delere conati sunt, morte esse multatos, alteram C. Caesaris, qui mortis poenam removet, ceterorum suppliciorum omnis acerbitas amblectitur. Uterque et pro sua dignitate et pro rerum magnitudine in summa severitate versatur. Alter eos, qui nos omnibus, [qui populum Romanum] vita privare conati sunt, qui delere imperium, qui populi Romani nomen extinguere punctum temporis frui vita et hoc communis spiritu non putat oportere, atque hoc genus poenae

saepe in improbos civis in hac re publica esse usurpatum recordatur. Alter intellegit mortem ab dis immortalibus non esse supplicii causa constitutam, sed aut necessitatem naturae aut laborum ac misericordiarum quietem esse. Itaque eam sapientes numquam inviti, fortes saepe etiam lubenter oppetiverunt. Vincula vero, et ea sempiterna, certe ad singularem poenam in nefarii sceleris inventa sunt. Municipiis dispertiri iubet. Habere videtur ista res iniquitatem, si imperare velis, difficultatem, si 8 rogare. Decernatur tamen, si placet. Ego enim suscipiam et, ut spero, reperiam, qui id, quod salutis omnium causa statueritis, non putent esse suae dignitatis recusare. Adiungit gravem poenam municipiis, si quis eorum vincula ruperit, horribiles custodias circumdat et dignas scelerate hominum perditorum sancit, ne quis eorum poenam, quos condemnat, aut per senatum aut per populum levare possit; eripit etiam spem, quae sola homines in miseriis consolari solet. Bona praeterea publicari iubet vitam solam relinquere nefariis hominibus; quam si eripuissest, multos una dolores anijii atque corporis et omnis scelerum poenas ademississet. Itaque ut aliqua in vita formido improbis esset posita, apud inferos eius modi quaedam illi antiqui supplicia impis constituta esse voluerunt, quod videlicet intellegebant his remotis non esse mortem ipsam pertimescendam.

8 Nunc, patres conscripti, ego mea video quid intersit. Si geritis secuti sententiam C. Caesaris, quoniam hanc is in re publica viam, quae popularis habetur, secutus est, fortasse intus erunt hoc auctore et cognitore huiusc sententiae mihi populares impetus pertimescendi; sin illam alteram nescio an amplius mihi negotii contrahatur. Sed tamen meorum periculorum rationes utilitas rei publicae vincat. Habemus enim a Caesare, sicut ipsius dignitas et maiorum eius amplitudo postulabat, sententiam tamquam obsidem perpetuae in rem publicam voluntatis. Intellectum est, quid interesset inter levitatem contionatorum et animum vere popularem saluti populi consulentem. Video de istis, qui se populares haberi volunt, abesse non neminem, ne de capite videlicet civium Ro-

manorum sententiam ferat. Is et nudius tertius in custodiam civis Romanos dedit et supplicationem mihi decrevit et indices hesterno die maximis praemiis adfecit. Iam hoc nemini dubium est, qui reo custodiam, quaesitori gratulationem, indici praemium decretit, quid de tota re et causa iudicarit. At vero C. Caesar intellegit legem Semproniam esse de civibus Romanis constitutam; qui antem rei publicae sit hostis, eum civem esse nullo modo posse; denique ipsum latorem Semproniae iniussu populi poenas rei publicae dependisse. Idem ipsum Lentulum, largitorem et prodigum, non putat, cum de pernicie populi Romani, exitio huius urbis tam acerbe, tam crudeliter cogitarit, etiam appellari posse popularem. Itaque homo mitissimus atque lenissimus non dubitat P. Lentulum aeternis tenebris vinculisque mandare et sancit in posterum, ne quis huius suppicio levando se iactare et in pernicie populi Romani posthac popularis esse possit. Adiungit etiam publicationem bonorum, ut omnis animi, cruciatus et corporis etiam egestas ac mendicitas consequatur. Quam ob rem, sive hoc statueritis, dederitis mihi comitem ad contionem populo carum atque iucundum, sive Silani sententiam sequi malueritis, facile me atque vos a crudelitatis vituperatione populo Romano purgabo atque obtinebo eam multo leniorem fuisse.

Quamquam, patres conscripti, quae potest esse in tanti sceleris immanitate punienda crudelitas? Ego enim de meo sensu iudico. Nam ita mihi salva republica vobiscum perfrui liceat, ut ego, quod in hac causa vehementior sum, non atrocitate animi moveor — quis enim est me mitior? — sed singulari quadam humanitate et misericordia. Videor enim mihi videre hanc urbem, lucem orbis terrarum atque arcem omnium gentium, subito uno incendio concidentem, cerno animo sepulta in patria miseros atque inseptulos acervos civium, versatur mihi ante oculos asperitus Cethegi et furor in vestra caede bacchantis. Cum vero mihi proposui regnantem Lentulum, sicut ipse ex fatis sperasse confessus est, purpuratum esse huic Cabiniū, cum exercitu venisse Catilinam, tum lamentationem

matrum familias, tum fugam virginum atque puerorum ac vexationem virginum Vestalium, perhorresco et, quia mihi vehementer haec videntur misera atque miseranda, idecirco in eos, qui ea perficere voluerunt, me severum vehementemque praebeo. Etenim quaero, si quis pater familias liberis suis a servo interfectis, uxore occisa, incensa domo supplicium de servo non quam acerbissimum sumpserit, utrum is clemens ac misericors an inhumanissimus et crudelissimus esse videatur? Mihi vero importunus ac ferreus, qui non dolore et cruciatu nocentis suum dolorem cruciatumque lenierit. Sic nos in his hominibus, qui nos, qui coniuges, qui liberos nostros trucidare voluerunt, qui singulas unius cuiusque nostrum domos et hoc universum rei publicae domicilium delere conati sunt, qui id egerunt, ut gentem Allobrogum in vestigiis huius urbis atque in cinere deflagrati imperii collocarent, si vehementissimi fuerimus, misericordes habebimus; sin remissiores esse voluerimus, summae nobis crudelitatis in patriac civiumque pernicie fama subeunda est. Nisi vero cuipiam L. Caesar, vir fortissimus et amantissimus rei publicae, crudelior nudius tertius visus est, cum sororis suae, feminae lectissimae, virum praesentem et audientem vita privandum esse dixit, cum iure avum suum iussu consulis interfectum filiumque eius in puborem legatum a patre missum in carcere necatum esse dixit. Quorum quod simile factum, quod initum delenda rei publicae consilium? Largitionis voluntas tum in re publica versata est et partium quaedam contentio. Atque illo tempore huius avus Lentuli, vir clarissimus, armatus Gracchum est persecutus. Ille etiam grave tum vulnus accepit, ne quid de summa re publica deminueretur; hic ad evertenda rei publicae fundamenta Gallos accersit, servitia concitat, Catilinam vocat, adtribuit nos trucidandos Cethego et ceteros civis interficiendos Gabinius, urbem inflammmandam Cassio, totam Italiam vastandam diripiendamque Catilinae. Vereamini censeo, ne in hoc scelere tam immami ac tam nefando aliquid severius statuisse videamini; multo magis est verendum, ne remissione poenae cru-

deles in patriam quam ne severitate animadversionis nimis vehementes in acerbissimos hostis fuisse videamur.

Sed ea, quae exaudio, patres conscripti, dissimulare non possum. Iaciuntur enim voces, quae perveniunt ad auris meas, 14 eorum, qui vereri videntur, ut habeam satis praesidii ad ea, quae vos statueritis hodierno die, transigunda. Omnia et provisa et parata et constituta sunt, patres conscripti, cum mea summa cura atque diligentia, tum etiam multo maiore populi Romani ad sumnum imperium retinendum et ad communes fortunas conservandas voluntate. Omnes adsunt omnium ordinum homines, omnium *generum*, *omnium* denique aetatum; plenum est forum, plena tempa circum forum, pleni omnes aditus huius templi ac loci. Causa est enim post urbem conditam haec inventa sola in qua omnes sentirent unum atque idem praeter eos, qui cum sibi viderent esse pereundum, cum omnibus potius quam soli perire veluerunt. Hosce ego homines 15 excipio et secerno lubenter neque in inproborum civium, sed in acerbissimorum hostium numero habendos puto. Ceteri vero, di immortales! qua frequentia, quo studio, qua virtute ad communem salutem dignitatemque consentiunt! Quid ego hic equites Romanos commemorem? qui vobis ita summam ordinis consiliique concedunt, ut vobiscum de amore rei publicae certent; quos ex multorum annorum dissensione huius ordinis ad societatem concordiamque revocatos hodiernus dies vobiscum atque haec causa coniungit. Quam coniunctionem si in consulatu confirmatam meo perpetuam in re publica tenuerimus, confirmo vobis nullum posthac malum civile ac domesticum ad ullam rei publicae partem esse venturum. Pari studio defendundae rei publicae convenisse video tribunos aerarios, fortissimos viros: scribas item universos, quos cum casu hic dies ad aerarium frequentasset, video ab exspectatione sortis ab salutem communem esse conversos. Omnis ingenuorum adest 16 multitudine, etiam tenuissimorum. Quis est enim, cui non haec tempa, aspectus urbis, possessio libertatis, lux denique haec ipsae et [hoc] commune patriae solum cum sit carum, tum vero dulce atque iucundum? Operae pretium est, patres conscri- 8

- pti, libertinorum hominum studia cognoscere, qui sua virtute fortunam huius civitatis consecuti vere hanc suam esse patriam iudicant, quam quidam hic nati, et summo nati loco, non patriam suam, sed urbem hostium esse iudicaverunt. Sed quid ego hosce homines ordinesque comminemoro, quos privatae fortunae, quos communis res publica, quos denique libertas, ea quae dulcissima est, ad salutem patriae defendendam excitavit? Servus est nemo, qui modo tolerabili condicione sit servitutis, qui non audaciam civium perhorrescat, qui non haec stare cupiat, qui non [tantum] quantum audet et quantum 17 potest conferat ae communem salutem voluntatis. Quare si quem vestrum forte commovet hoc, quod auditum est, lenorem quendam Lentuli concursare circum tabernas, pretio sperare sollicitari posse animos egentium atque imperitorum, est id quidem coeptum atque temptatum, sed nulli sunt inventi tam aut fortuna miseri aut voluntate perdit, qui non illum ipsum sellae atque operis et quaestus cotidiani locum, qui non cubile ac lectulum suum, qui denique non cursum hunc otiosum vitae suae salvum esse velint. Multo vero maxima pars eorum, qui in tabernis sunt, immo vero — id enim potius est dicendum — genus hoc universum amantissimum est otii. Etenim omne instrumentum, omnis opera atque questus frequencia civium sustentatur, alitur otio; quorum si quaestus occlusis tabernis minui solet, quid tandem incensis futurum fuit?
- 18 Quae cum ita sint, patres conscripti, vobis populi Romani praesidia non desunt; vos ne populo Romano deesse videamini, providete. Habetis consulem ex plurimis periculis et insidiis atque ex media morte non ad vitam suam, sed ad salutem vestram reservatum. Omnes ordines ad conservandam rem publicam mente, voluntate, studio, virtute, voce consentiunt. Obsessa facibus et telis impiae coniurationis vobis supplex manus tendit patria communis, vobis se, vobis vitam omnium civium, vobis arcem et Capitolium, vobis aras Penatium, vobis illum ignem Vestae sempiternum, vobis omnium deorum templaque delubra, vobis muros atque urbis tecta commendat. Praeterea de vestra vita, de coniugum vestrarum atque libe-

rorum anima, de fortunis omnium, de sedibus, ne focis vestris hodierno die vobis iudicandum est. Habetis ducem memorem 19 vestri, oblitum sui, quae non semper facultas datur; habetis omnis ordines, omnes homines, universum populum Romanum, id quod in civili causa hodierno die primum videmus, unum atque idem sentientem. Cogitate, quantis laboribus fundatum imperium, quanta virtute stabilitam libertatem, quanta deorum benignitate auctas exaggeratasque fortunas una nox paene delerit. Id ne umquam posthac non modo [non] confici, sed ne cogitari quidem possit a civibus, hodierno die providendum est. Atque haec, non ut vos, qui mihi studio paene praeauritis, excitarem, locutus sum, sed ut mea vox, quase debet esse in re publica princeps, officio functa consulari videretur.

Nunc, antequam ad sententiam redeo, de me pauca dicam. Ego, quanta manus est coniuratorum, quam videtis esse 20 pernigranam, tantam me inimicorum multitudinem suscepisse video; sed eam esse iudico turpem et infirmam et [contemptam et] abiectam. Quodsi aliquando allicuius furore et scelere concitata manus ista plus valuerit quam vestra ac rei publicae dignitas, me tamen meorum factorum atque consiliorum nunquam, patres conscripti, paenitebit. Etenim mors, quam illi [mihi] fortasse minitantur, omnibus est parata; vitae tantam laudem, quanta vos me vestris decretis honestastis, nemo est adsecutus. Ceteris enim bene gesta, mihi uni conservata re publica gratulationem decrevistis. Sit Scipio clarus 21 ille, cuius consilio atque virtute Hannibal in Africam redire atque [ex] Italia decidere coactus est, ornetur alter eximia laude Africanus, qui duas urbes huic imperio infestissimas, Carthaginem Numantiamque, delevit, habeatur vir egregius Paullus ille, cuius currum rex potentissimus quondam et nobilissimus Perses honestavit, sit aeterna gloria Marius, qui bis Italiam obsidione et metu servitutis liberavit, anteponatur omnibus Pompeius, cuius res gestae atque virtutes isdem quibus solis cursus regionibus ac terminis continentur; erit profecto inter horum laudes aliquid loci nostrae gloriae, nisi forte maius est patefacere nobis provincias, quo exire possimus, quam curare, Θ. Καζριδῆ, Κινέζωνος Δ' κατὰ Κατελίνα. Ἔκδ. πέμπτη.

ut etiam illi, qui absunt, habeant, quo victores revertantur.

22 Quamquam est uno loco condicio melior externae victoriae quam domesticae, quod hostes alienigenae aut oppressi servient aut recepti [in amicitiam] beneficio se obligatos putant; qui autem ex numero civium dementia aliqua depravati hostes patriae semel esse coeperunt, eos cum a pernicie rei publicae reppuleris, nec vi coercere nec beneficio placare possis. Quare mihi cum perditis civibus aeternum bellum susceptum esse video. Id ego vestro bonorumque omnium auxilio memoriaque tantorum periculorum, quae non modo in hoc populo, qui servatus est, sed in omnium gentium sermonibus ac mentibus semper haerebit, a me atque a meis facile propulsari posse confido. Neque ulla profecto tanta vis reperiatur, quae coniunctionem vestram equitumque Romanorum et tantam conspirationem bonorum omnium confringere et labefactare possit.

11 Quae cum ita sint, pro imperio, pro exercitu, pro provincia, quam neglexi, pro triumpho ceterisque laudis insignibus, quae sunt a me propter urbis vestraeque salutis custodiam repudiata, pro clientelis hospitiisque provincialibus, quae tamen urbanis opibus non minore labore tueor quam comparo, pro his igitur omnibus rebus, pro meis in vos singularibus studiis proque hac, quam perspicitis, ad conservandam rem publicam diligentia nihil a vobis nisi huius temporis totiusque mei consulatus memoriam postulo; quae dum erit in vestris fixa mentibus tutissimo me muro saeptum esse arbitrabor. Quodsi meam spem vis inproborum fecellerit atque superaverit, commendabo vobis parvum meum filium, cui profecto satis erit praesidii non solum ad salutem, verum etiam ad dignitatem, si eius, qui haec omnia suo solius periculo conservarit, illum filium esse memineritis. Quapropter de summa salute vestra populique Romani, de vestris coniugibus ac liberis, de aris ac focis, de fanis atque templis, de totius urbis tectis ac sedibus, de imperio ac libertate, de salute Italiae, de universa re publica decernite diligenter, ut instituistis, ac fortiter. Habetis eum consulem, qui et parere vestris decretis non dubitet et ea, quae statueritis, quoad vivet, defendere et per se ipsum praestare possit.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

§§ 1—2.

1. Video, patres conscripti . . . esse conversos . . . esse sollicitos. Οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν συγκλητικῶν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν φίλων τοῦ Κικέρωνος, φοβούμενοι μήπως ἡ εἰς θάνατον καταδίκη τῶν συνωμοτῶν βλάψῃ, δπως καὶ ἔθλαψε πράγματι τὸν Κικέρωνα, δστις ἔφερε τὴν πᾶσαν σχεδὸν εὐθύνην διὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου, περιήλθον εἰς ἄκμαφιδολίαν, ποίαν γνώμην νὰ ἀκολουθήσουν, καὶ ἔστρεψαν εἰς αὐτὸν τὰ βλέμματα, ζητοῦντες τρόπον τινὰ συμβουλήν, τί νὰ πράξουν. || patres conscripti : patres ἡσαν οἱ ἐκ τῶν πατρικίων συγκλητικοί, conscripti δὲ (ἢ καὶ adiecti) ἡσαν οἱ διατερον ἐκ τῆς πληθύος εἰς τὴν συγκλητον δεκτοὶ γενόμενοι κατ' ἀρχὰς συγκλητικοὶ ἡσαν μόνον ἐκ τῶν πατρικίων. "Ωστε ἡ πλήρης ἔκφρασις κατ' ἀρχὰς ἦτο patres et conscripti ἢ patres conscriptiique περιλαμβάνουσα χωριστὰ δλοις εοὺς συγκλητικούς, ἐφ' ὅσον ἐγίνετο διάκρισις μεταξὺ πατρικίων καὶ πληθείων. Ἀλλὰ διατερον ἀφ' οὗ ἡ διάκρισις μεταξὺ πατρικίων καὶ πληθείων ἐξέλιπε, δλοι οἱ συγκλητικοὶ ἐδηλοῦντο πλέον διὰ τοῦ patres conscripti (ἄγεν τοῦ διακριτικοῦ et). "Ωστε ἀποβλέποντες εἰς τὸ πρᾶγμα πρέπει νὰ ἐξηγῷ μεν μᾶλλον (πατέρες) συγκλητικοὶ παρὰ πατέρες ἔγγραφοι ἢ ἔγγεγραμμένοι. || omnium vestrum πάντων ἡμῶν, γνωκὴ τοῦ omnes vos, (οὐδέποτε λέγεται omnium vestri). || ora atque oculos τὰ πρόσωπα (ἐδῶ δχι τὰ στόματα) καὶ τοὺς ὄφθαλμούς. || video vos . . . esse sollicitos τὸ β' τοῦτο καλὸν ἔρμηνει τὸ σ' ἀλον video . . . esse conversos, ωσάν νὰ λέγῃ δέρήτωρ καὶ τοῦτο, οἵτι ἔχετε πρὸς ἐμὲ στρέψει τὰ βλέμματα, ἐξηγῶ διτι διεισιδεῖς μόνον περὶ δμῶν αὐτῶν καὶ τῆς πολιτείας ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ ἱκόμη. Οἱ συγκλητικοὶ εὑρέθησαν ἐν διλήμματι, διότι καταδικάζοντες οὓς θάνατον τοὺς συνωμότας, ἔσφεζον μὲν ἑκυτοὺς καὶ τὴν πολιτείαν,

ἀλλ' ἐφοδιῶντο διὰ τὸν Κικέρωνα, μήπως πάθη κακόν τι ἀπὸ μέρους τῶν φίλων τῶν συνωμοτῶν δεχόμενοι δὲ τὴν ἡπιωτέραν γνώμην τοῦ Καίσαρος, ἔσφιζον μὲν τὸν Κικέρωνα ἀπὸ τοῦ κινδύνου ἐκείνου, ἀλλ' ἔπειτε νὰ φοβῶνται διπέρα ἑαυτῶν καὶ τῆς πόλεως, μήπως οἱ ἀραιούμενοι συνωμόται ἀπελευθερωθέντες διπέρα τῶν φίλων των πραγματοποιήσουν τὰ σχέδια τῆς συνωμοσίας των. || de vestro ac rei publicae... periculo ἐπειδὴ τὰ κτητικὰ ἐπίθετα ίσοδυναμοῦσι πρὸς γενικὴν κτητικὴν, ἐπισυνάπτεται πρὸς κτητικὸν ἐπίθετον meus, vester, noster, divinus... ἐλλην. ἐμός, σός, ἡμέτερος, ὑμέτερος παππῶς... πολλάκις γενικὴ πτωσίς, π.χ. ἐνταῦθα vestro (=vestri) ac rei publicae ἐλλην. Ξενοφ. Κύρ. παιδ. 8, 5, 26 ἔως μὲν ἀν ἐγὼ ζῶ, ἐμή (=ἐμοῦ) γίγνεται ἡ ἐν Πέρσαις βασιλεία, ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω δῆλον ὅτι Κύρου. || si id (δηλ. vestrum ac rei publicae periculum) depulsum sit: ἐὰν ἐκίνδυνος αὐτὸς δύναται νὰ θεωρῇται ὅτι ἔχει ἀποκρουσθῆ, διὰ τῆς συλλήφτεως καὶ καταδίκης τῶν συνωμοτῶν.

|| Est mihi iucunda... vestra erga me voluntas μὲ εὐαρεστεῖ, λέγει, ἡ διμετέρα περὶ ἐμοῦ πρόνοια (εὐμενῆς διάθεσίς, τὸ ἐνδιαφέρον, ἡ μετὰ ἀνησυχίας συνδεδεμένη φροντίς), ἀλλὰ προκειμένου νὰ σώσετε διὰ τῆς (καταδικαστικῆς) φήψου σας τὴν πολιτείαν, ἐμὲ μὴ λαμβάνετε διπέρα δόψιν σας κοιτάξετε μόνον τί συμφέρει τὴν πολιτείαν καὶ ἐκεῖνο νὰ κάμετε. || in malis... in dolore τὰ δεινά, αἱ δειναὶ περιστάσεις ἥσαν βεβαίως τῆς πολιτείας, ὅχι ίδιωτικὰ τοῦ Κικέρωνος ἀλλὰ ὡς διπάτος δρχῶν τῆς πολιτείας συνησθάνετο διπέρα πάντα δῆλον τὰς δεινὰς αὐτῆς περιστάσεις καὶ ἀντελαμβάνετο αὐτὰς ὡς ίδιας τοῦ καὶ ἐλυπεῖτο. Ως διατυπώνει τὸν λόγον ὁ ῥήτωρ (est mihi iucunda in malis, grata in dolore vestra erga me voluntas) δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ παρὰ τὸ malis ἡ γενικὴ reipublicae, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ κτητικὴ ἀντωνυμία meis, διπάτως καὶ παρὰ τὸ dolore ἡ meo || sed eam δηλ. voluntatem. || par deos immortales δι' ὄνομα τῶν ἀθανάτων θεῶν. || cogitate σκοπεῖσθε, σκεφθῆτε. || mihi si haec condicio... διὰ τὴν ἀντιδιαστολὴν προστάχθη ἡ δοτικὴ mihi μετ' ἐμφάνεως εἰς ἔμένα ἀν. || si haec condicio consulatus data est ἀν δῆδε ὁ δρός τῆς διπάτειας (μου) ἐδόθη δηλ. ἀν εἶναι καὶ αὐτὸς συνηγμένον μετὰ τῆς διπάτειας μου· εὐνοητότερά θὰ ἦτο ἡ φράσις, ἀν ἔλεγεν ὁ ῥήτωρ: si consulatus (ὄνομαστ.) mihi hac condicione datus est ἀν ἡ διπάτεια ἐμοὶ ἐδόθη ἐπὶ τούτῳ τῷ δρόῳ εἰς τὸ data est ἐνν. ἡ ἀφαιρετ. fato

—πὸ τῆς μοίρας, τοῦ πεπρωμένου || ut . . . preferrem ἵνα . . . δπο-
φέρω, ἐπεξήγησις τοῦ haec condicio || omnes acerbitates πάσας τὰς
πικρίας || cruciatus (que) ἐννοεῖ φυχικάς, ὅχι σωματικάς, βασάνους.
dummodo . . . pariatur φθάνει μόνον νὰ προέλθῃ, προκύψῃ || meis
laboribus ἀφαιρ. ὄργαν. διὰ τῶν ἐμῶν . . . vobis populoque Romano
δοτ. χαρισ. || dignitas ἀξιωμα, ἀξιοπρέπεια, τιμή.

32. cui non forum θὰ ἐννοηθῇ ἐκ τῶν κατωτέρω υπουργοῦ vacuum
mortis periculo atque insidiis fuit· αἱ αὐταὶ λέξεις θὰ ἐννοηθῶσι
καὶ πλησίον τοῦ non campus, τοῦ non curia, τοῦ non domus καὶ
τοῦ non lectus, φυσικὰ τὸ κατηγορούμενον vacuum θὰ ἀλλάσσῃ
γένος συμφωνοῦ ἑκάστοτε πρὸς τὸ ὑποκείμενον (campus, curia,
domus, lectus). || in quo (iōro) omnis aequitas continetur ἐν τῇ
ὅποιᾳ (ρώματικῇ ἀγορῇ) πᾶσα ισότητε, πᾶσα δικαιοσύνη φυλάσσεται, τη-
ρεῖται, ἔξασκεται.

Tὸ forum (Romanum) ἡ ἔρωματικὴ ἀγορά, ἐν τῇ ὅποιᾳ ἔδικάζοντο
ἐν ὑπαίθρῳ πᾶσατ αἱ δίκαια, ἔκειτο μεταξὺ τοῦ Πελατίνου καὶ Καπιτω-
λίνου λόφου· ἐν τῷ foro ἦσαν γύρω καὶ ναοὶ (τοῦ Διός, τῆς Ὄμονοίας,
τοῦ Ἱανοῦ), τὸ ἐκκλησιαστήριον (comitium) τὸ βουλευτήριον (curia)
καὶ. || campus (ἔνν. Martius) τὸ (Ἄρειον) πεδίον, τὸ πεδίον τοῦ
Ἄρεως κείμενον ὅπισθεν τοῦ Καπιτωλίου λόφου· ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ
συνεκαλεῖτο ὁ λαὸς εἰς ἐκκλησίαν καὶ ἔξέλεγε τοὺς ἀρχοντας (ὑπάτους
πρατίτρας κλπ.). Οτε ὁ Κικέρων ὡς ὑπάτος συνεκαλεῖτο τὸν λαὸν εἰς
ἐκκλησίαν ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ, ἵνα ἐκλέξωσι τοὺς διὰ τὸ ἐπόμενον
ἔτος (62 π. Χ.) ὑπάτους καὶ ἄλλους ἀρχοντας καὶ προήδρους τῶν ἀρ-
χαιτεροῖς ἐπιβλέπων τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν, ὁ Κατιλίνας, ὑποφήφιος
ὑπάτος καὶ αὐτός, ἀλλὰ δλίγας ἐπίδιας ἔχων περὶ τῆς ἐπιτυχίας του,
ἐπεχείρησε νὰ φονεύσῃ καὶ τὸν Κικέρωνα καὶ τοὺς συνυποψήφιους του,
ἄλλα δεν ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του (Cic. in Catil. 2, 11). Ὁμοίους
κινδύνους διέτρεξεν ὁ Κικέρων καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τῷ βουλευτήριῳ
καὶ ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν αὐτῇ τῇ κλίνῃ του ἀπὸ μέρους τοῦ Κατιλίνα ἢ τῶν
φίλων αὐτοῦ ἐνεδρεύοντων πάντοτε καὶ πανταχοῦ κατὰ τοῦ Κικέρωνος.
consularibus auspiciis consecratus καίπερ διὰ ὑπατικῶν οἰωνῶν
καθιερωμένος. Ο ἕτερος ἐκ τῶν ὑπάτων ἑκάστου ἔτους ὠρίζετο διὰ
αλήρου ἢ ἐκ συμφωνίας μεταξὺ των νὰ διεξαγάγῃ τὰ ἀρχαιέσια εἰς
ἐκλογὴν τῶν τοῦ ἐπομένου ἔτους ἀρχόντων (ὑπάτων, στρατηγῶν κλ.).
Τὰ ἀρχαιέσια συνήθως ἐγίνοντο κατὰ μῆνα Ἰούλιον ἑκάστου ἔτους.

Πρίν δὲ σπατος γὰρ συγκαλέσῃ τὸν λαὸν εἰς ἐκκλησίαν, ἵνα ἐκλέξῃ τοὺς ἄρχοντας, ὥφειλε πρότερον νὰ παρατηρήσῃ τοὺς οἰωνούς (auspicia) ἐκ τῶν δποίων οἰωνῶν θάση συνεπέραινεν, ἀν τὰ προκείμενα ἀρχαιρέσιοι ἐτύγχανον τῆς εὐνοίας τῶν θεῶν καὶ ἔμελλον νὰ ἀποδῶσιν εἰς καλὸς τῆς πόλεως. Τοὺς οἰωνούς τούτους παρετήρει ὁ ἄρχων αὐτὸς ἢ τις τῶν οἰωνοσκόπων (augures) καθήμενος εἰς ὠρισμένον τόπον τοῦ Ἀρεοῦ Πεδίου, καὶ δὴ διλεγον μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἵνα ὑπάρχῃ βαθυτάτη ἡσυχία: διότι ἡ παρατήρησις τῶν οἰωνῶν θεωρουμένη ὡς ἐπικυριανία τοῦ ἄρχοντος πρὸς τὸ θεῖον, ἔπρεπε νὰ γίνεται μοστικωτάτη καὶ ἐν βαθυτάτῃ σιγῇ. Ὁ τόπος ἐν φύσει τοῦ ἄρχων καὶ παρετήρει τῶν οἰωνούς, καθοριζόμενος εἰς τετράγωνον ἀρκετὰ ἐκτεταμένον ἐκαλεῖται templum καὶ ἐθεωρεῖτο ἱερὸς, ὡς auspiciis consecratus: ἐπειδὴ δοῖ οἱ οἰωνοὶ οὗτοι παρετηροῦντο διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀνωτέρων ἀρχόντων τῆς πολιτείας καὶ δὴ τῶν ὑπάτων, τὰ auspicia ἐκαλοῦντο consularia καὶ ὁ campus Martius ἐθεωρεῖτο ὡς auspiciis consularibus consecratus.

non curia, summum auxilium omnium gentium oīchi τὸ βουλευτήριον, εἰ καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μέγιστον πάντων τῶν λαῶν ἐπικούρημα — δηλ. εἰ καὶ εἰς τὸ βουλευτήριον καταφεύγουσι ζητοῦντες προστασία πάντες οἱ λαοί. Εἰς τὸ βουλευτήριον ἡ σύγκλητος ἐδέχετο τοὺς ἀπεσταλμένους ἔνων λαῶν καὶ παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς πᾶσαν ζητοῦμένη προστασίαν, ἀν ἡσαν σύμμαχοι καὶ φίλοι τῶν Ρωμαίων. || domus, eom tunc perfugium ὁ οἶκος ἐκάστου πολίτου καὶ σήμερον θεωρεῖται ὁ ἱερόν, ἀσυλον, καὶ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ἦτο perfugium ita sanctum omnibus, ut inde abripi neminem fas esset (Cic. de domo sui § 109). || non lectus, ad quietem datus (fato): τὴν κλίνην μᾶς τὴν ἔδωκεν ἡ μοῖρα διὰ νὰ ἀναπαυώμεθα ἐπ' αὐτῆς· καὶ δύως δι' ἔμει, λέγει ὁ ἥρτωρ, οὐδὲ αὐτὴν ὑπῆρξεν ἀπηλλαγμένη κινδύνου καὶ ἐνέδρας ἀπομέρους τῶν συνωμοτῶν· διότι ὁ Κατιλίνας ἡμέραν τινὰ λίαν πρωτεῖτες ἀνθρώπους ἰδιούς του, διὰ νὰ χαρετήσον δῆθεν (salutare) τὸ Κικέρωνα ἐν τῇ κλίνῃ του ἀκόμη εὑρισκόμενον, ἐν φύσει κύριος σκοπός των ἦτο νά τον φονεύσουν. Οἱ ἐπιφανεῖς Ρωμαῖοι ἐδέχοντο τοὺς ἐπισκέπτας των λίαν πρωτί, καὶ ὡς φαίνεται ἀκόμη ἐν τῇ κλίνῃ δύντες (βλ. Cic. in Catil. I, 9-10). || non denique haec sedes honoris δχι τέλος ἦδη ἔδρα τοῦ ἀξιώματος, τῆς ἀρχῆς· ἡ γενικὴ honoris ἐπέχει θέσιν ἐνατιωματικῆς προτάσεως, οἵαι αἱ ἀνωτέρω in quo omnis aequita-

continetur, — consularibus auspiciis consecratus, — summum auxilium omnium gentium, — commune perfugium — ad quietem datus. ὅστε σημαίνει μολονότι αὕτη ἡ ἔδρα είναι ἐπίσημον, σημεῖον τῶν ἀξιωμάτων, ἐπομένως ἔπειτε νὰ είναι σεβαστή. Ἐγγοεῖ δὲ ὁ ρήτωρ τὴν sellam curulem τὸν ἀρμάτειον δίφρον, ἐφ' οὐ καθήμενοι ἐχρημάτιζον πρὸς τὴν σύγκλητον ἢ τὸν λαὸν οἱ ἀνώτεροι ἄρχοντες (ὕπατοι, πραίτωρες, τιμηταί, δικτάτωρες κ. ἄ.), οἱ δοποὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζοντο magistratus curules. || vacua συντάσσει. μετ' ἀφαιρετ. periculo atque insidiis. ἡ γενικὴ mortis είναι διασαφητικὴ εἰς τὸ periculo. τὸ διὰ τοῦ atque ἐπισυναπτόμενον insidiis διασαφεῖ ἀκριβέστερον τὸ periculo mortis, κατὰ τίνα δῆλ. τρόπου ἐκινδύνευσεν ὁ Κικέρων νὰ φονευθῇ, ἐξ ἐνέδρας. || ego multa tacui ἐγὼ πολλὰ ἀπεσώπησα, τ. ἔ. εἰδά τίνα πράγματα (ἰδιαιτέρας δμιλίας τῶν συνωμοτῶν μετὰ τοῦ Καίσαρος, τοῦ Κράτους κ. ἄ.), ἀλλὰ δὲν εἴπα τίποτε, διότι συνέφερε μᾶλλον νὰ κάμω τὸν στραβόν, γὰ προσποιηθῶ δὲν δὲν είδα. "Αν ὁ Κικέρων ἀπεκάλυπτεν ὡς συνενόχους τοῦ Κατιλίνα καὶ τὸν Καίσαρα καὶ τὸν Κράτους καὶ ἄλλους ἐπιφανεῖς, ἐκινδύνευεν ἡ πόλις ἐκ φανερᾶς πλέον ἐξεγέρσεως κατὰ τοῦ καθεστώτος, διότι οὗτοι εἴχον πολλοὺς φίλους καὶ ὀπαδούς· θὰ ἐπολλαπλασιάζοντο οἱ συνωμόται· καὶ δικίνδυνος θὰ ἦτο ἀφευκτος· ὅστε συνέφερε νὰ ἀποσιωπηθῶσι πολλῶν συνωμοτῶν τὰ ὀνόματα || concessi=ignovi, συνεχώρησα || multa meo quodam dolore in vestro timore sanavi πολλὰ διὰ τίνος ἐμῆς θλίψιως ἐν τῷ διμετέρῳ φόδρῳ ἐθεράπευσα, πολλὰ ἐγὼ τοῦ διμετέρου φόδρου διά τίνος ἐμῆς λύπης ἐθεράπευσα, δῆλ. ἵνα ἀνακουφίσω πολλάκις τὸν διμέτερον φόδρον δην εἴχετε διὰ τὸν κίνδυνον τῆς πολιτείας, δὲν ἐδίστασσα ἐγὼ γὰ διπομείνω λύπην τινά. || hunc exitum . . . ut τοιοῦτον τὸ τέλος . . . ὅστε || ex caede miserrima . . . eriperem ἐκ σφαγῆς ἀθλιωτάτης . . . νὰ ἐκσώσω· οἱ συνωμόται σκοπὸν εἴχον γὰ σφάξωσι πολλοὺς πολίτας, νὰ κακοποιήσωσι τὰς γυναικας καὶ τὰ παιδία, νὰ ἐμπρήσωσι τὴν Ρώμην καὶ νὰ ἐρημώσωσι πολλὰς τῆς Ἰταλίας πόλεις (Πλοντ. Κικέρ. κεφ. 18. Ἀππιαν. Ἐμφ. 2, 3, Sall. Catil. 43). Il pulcherrimam patriam — ex foedissima flamma ἵνα ἐξαρθῇ ἡ ἀναξιοπάθεια, ἐτέθησαν εἰς ἀντιδιαστολὴν τὰ ἐπίθετα pulcherrima — foedissima παρατηρητέα καὶ ἡ παρήχησις τοῦ p. (pulcherrimam patriam) καὶ τοῦ f (foedissima flamma) ὡς καὶ δλίγον ἀνωτέρω τοῦ v. (vestros virginesque Vestales). || quaecum-

que mihi uni proponetur (fato) fortuna οἰαδήποτε ἐμοὶ μόνῳ
(ἄφοι πάντες οἱ ἄλλοι θὰ σωθοῦν καὶ ἡ πόλις μετ' αὐτῶν) θὰ προ-
τεῖη διὸ τοῦ πεπρωμένου τύχη || (ea fortuna) subeatur (a me)
(αὗτη ἡ τύχη ἀς βασταχθῆ διὸ ἐμοῦ, ἀς ὑπομείνω ἔγω ταῦτην τὴν
τύχην). || P(ublius) Lentulus... putavit οὗτος ἦτο εἰς ἐκ τῶν κυ-
ριωτάτων συνωμοτῶν τοῦ Κατιλίνα, καὶ ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἔμειναν ἐν
Ῥώμῃ καὶ συνελήφθησαν. Ἀφῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Κορνηλίων
(gens Cornelia) καὶ ἐθεβάκιον ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ τρίτος Κορνήλιος —
πρῶτος ἦτο ὁ Λεύκιος Κορνήλιος Κίννας, καταλαβὼν τὴν ἀνωτάτην
ἀρχὴν τὸ 87-86 π.Χ., δεύτερος ὁ Λεύκιος Κορνήλιος Σύλλας, τὸ
81-79 — δεύτερος κατά τινα χρησμὸν τῆς Σιεύλλης ἔμελλε νὰ καταλάβῃ
τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν ἐν Ῥώμῃ (᾽Ιδὲ C. in Cat. 3 9 καὶ Ἀππ.
Ἐμφυλ. 2,4... ὡς δ Κορνήλιος Λέντλος εἴποι πολλάκις εἰμάρ-
θαι τρεῖς Κορνηλίους γενέσθαι Ῥώματων μονάρχους, ὃν ἥδη
Κίνναν τε καὶ Σύλλαν γεγονέναι...).

cur ego non laeter... exstitisse? διατὶ ἔγω νὰ μὴ χαίρω, (δι-)
ὅτι ἡ ἐμὴ ὑπατεία ἀνεψάνη σχεδὸν μοιραία (δηλ. ὑπὸ τῆς μοίρας
προωρισμένη) εἰς σωτηρίαν τοῦ Ῥώμ. λαοῦ; Ἄν δ Λέντλος ἔχαιρε,
διότι τὸ ὄνομά του ἦτο μοιραῖον εἰς ὅλεθρον τῆς πόλεως, διότι
ἔπρεπε νὰ χαίρῃ πολὺ περισσότερον, διότι ὁ ὑπατεία του ἀνεδείχθη
μοιραία εἰς σωτηρίαν τοῦ Ῥώμ. λαοῦ. || inductus a vatibus προ-
χθείς, ἀπατηθεὶς ἐκ τῶν λόγων τῶν μαντείων, οἵτινες ἡρμήνευον τοὺς
Σιεύλλείους χρησμούς.

3. consulite vobis σκεψθῆτε περὶ ὑμῶν αὐτῶν. || patriae δοτ. χα-
ριστ. || fortunas (que) τὰ ἀγαθά, τὰς περιουσίας. || mihi parcere ἐμοῦ
νὰ φείδεσθαι ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ τὸ parco μετὰ δοτικῆς, ἐν τῇ
ἐλληνικῇ ὁ φείδομαι μετὰ γενικῆς: χρόνου φείδους ἀλλὰ temporis
parce. || huic urbi praesident προστανται, εἶναι προστάται, praesi-
dio sunt τῆσδε τῆς πόλεως ἐννοῦνται μάλιστα ὁ Στήσιος Ζεὺς —
Juppiter Stator, ἡ Ἔστια — Vesta κα. (πρβλ. Cic. in Catil. 1, 1
magna dis immortalibus, habenta est atque huic Iovi Stato-
ri, antiquissimo custodi huius urbis, gratia...) || pro eo... ac
mereor σύμφυρσις δύο συντάξεων: pro eo, quod mereor (= ἔντι
ἔκεινου, οὐ εἰμι ἀξιος), καὶ aequē, ac mereor (= ἔσως, ὃς εἰμι
ἀξιος). λέγεται καὶ pro merito καὶ pro meritis = ἀντὶ τῆς προσε-
νεχθείσης ὑπηρεσίας, κατ' ἀξίαν τῆς προσενεχθείσης ἢ τῶν προσενε-

χθεισῶν ὑπηρεσιῶν. || τιλι ἀνήκει εἰς τὸ relatuos esse gratiam. ||
si quid obtigerit (τετελεσμ. μέλλ. δριστ.) ἐὰν θὰ συμβῇ τίποτε (κα-
κὸν εἰς ἐμέ) ἀντὶ si quid obtigerit λέγεται ἐν τῇ αὐτῇ ἔννοιᾳ καὶ
si quid acciderit (Cic. Mil. 58, 99. κἄ.) || aequo animo para-
toque ἀφειρ. τροπ. μὲν ἀπαθῆ καὶ πρόθυμον φυχήν, μετ' εὐφυχίας
καὶ προθυμίας. || forti viro — consulari (viro) sapienti (viro) δοτι-
καὶ τῆς ἀναφορᾶς. ὁ θάνατος δὲν εἶναι αἰσχρὸς εἰς τὸν γενναῖον ἀν-
δρα, διτις ἀτενίζει αὐτὸν ἀπαθής, ἀφοβος· ἐξ αὐτῆς τῆς ἀφοβίας γίνε-
ται φανέρως ἡ γενναιότης· neque immatura (mors) consulari (viro)
οὔτε ἀρρος (ὁ θάνατος) ἀνδρὶ διπτευκότι, ἀνδρὶ δηλ. διτις ἔχει γίνει
διπτος. Ταῦτα λέγει ὁ βίτωρ ἀποθλέπων οὐχὶ εἰς τὴν ἡλικίαν — διότι
ὁ Κικέρων διπάτευσεν ἄγων τὸ 44 ἔτος ἔτος τῆς ἡλικίας του· ἐν ἡλι-
κίᾳ δὲ 43 μέχρι 70 ἔτῶν δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ διτις ὁ θάνατος εἶναι
ῶριμος, mors matura διότι ἐν τῇ ἡλικίᾳ ταύτη μάλιστα δράσις ὁ ἀνήρ·
ῶτε εἰχεν ἀκόμη χρόνον πολὺν νὰ δράσῃ καὶ ἔδρασεν, ἀληθῶς, ὁ Κι-
κέρων λοιπὸν λέγει ταῦτα ὁ Κικέρων ἀποθλέπων εἰς τὴν ἐν Ῥώμῃ
πολιτειὴν δρᾶσιν· διότι μετὰ τὴν διπάτειαν οὐδὲν ἄλλο ἀνώτερον πο-
λιτικὸν ἀξιωματοπήροχεν, διπερ ἡδύνατό τις νὰ ἐπιδιώῃ· ἡ διπάτεια ἡτο
finis honorum, τὸ τέρμα τῶν πολιτικῶν ἀξιωμάτων (τὸ τοῦ δικτάτω-
ρος ἀξιωματοπήροχεν καὶ ἐκτακτον δλως ἡτο καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Κικέρω-
νος σχεδὸν κατηργημένον). Λέγει δὲ consulari καὶ ὅχι consu: i ἔχων
διπέφιν διτις μετά τινας ἡμέρας (τῇ 31 Δεκεμβρίου) θὰ κατέθεται τὴν
ἀρχήν, ὕστε νὰ εἶναι consularis vir, οὐκέτι consul. || nec misera
(mors) sapienti (viro) οὔτε κακὸς (δυστυχής) ὁ θάνατος εἰς σοφὸν
(φιλόσοφον) ἄνδρα· οἱ φιλόσοφοι — σοφοί, ἐν οἷς παταλέγει ἔκυτὸν ὁ
Κικέρων, διότι εἰχεν ἐγκύψει εἰς τὴν φιλοσοφίαν, βραδύτερον δὲ καὶ
συνέγραψε φιλόσοφικὰ συγγράμματα, οἱ φιλόσοφοι, λέγω, τὸν θάνατον δὲν
θεωροῦσιν ὡς κακόν· οὐδὲ δυστυχή (miserum) τὸν ἀποθνήσκοντα (ἰδὲ
ὅτι λέγει ὁ Σωκράτης περὶ Πλάτωνος, ἀπολογ. κεφαλ. 31 καὶ 32). ||
ille ferreus = adeo ferreus, τόσον σιδηροῦς δηλ. σκληροκάρδιος. ||
qui... non movear ἀναφορ. συμπερχοματικὴ πρότασις = ut ego non
movear. || fratri carissimi atque amantissimi ἀδελφοῦ (μου)
προσφιλεστάτου καὶ μάλιστά με ἀγαπῶντος· ἡτο δὲ οὗτος ὁ Q. Tullius
Cicero γεώτερος κατὰ τέσσαρα ἔτη τοῦ διπάτου, μέλος τῆς συγκλήτου
καὶ τότε παρὸν (praesentis) καὶ οὗτος φοβούμενος, μὴ ὁ ἀδελφός
του πάθη τίποτε, ἡτο πρόθυμος νὰ δεχθῇ τὴν μετριωτέραν τοῦ Καίσα-

ρος γνώμην, νὰ μὴ φανευθῶσιν οἱ συνωμόται, ἀλλὰ νὰ ἐγκαθειρχθῶσιν εἰς ἴσοντα δεσμὰ (Sueton. v. Caes. 14, 2 obtinuissest (Caesar) adeo transductis iam ad se pluribus et in his Cicerone consulis fratre, nisi labantein ordinem confirmasset M. Catonis oratio.). || a quibus me circumsessum videtis ὡφ' ὧν περικυκλούμενόν με βλέπετε. Ἐννοεῖ ὁ ῥήτωρ τοὺς φίλους καὶ ἐγγύτερον αὐτῷ προσκειμένους συγκλητικούς, οἵτινες πολὺ ἀνησύχουν καὶ διὰ τὸν Κικέρωνα (πρᾶλ. ἐν ἀρχῇ: esse sollicitos) καὶ οὐδὲν τὸ παράδοξεν ἂν ἡ ἀνησυχία των ἔξεδηλοῦτο καὶ ἐν δακρύοις· διότι ἡ ὑπόθεσις ἦτο ἐκ τῶν σοθιρωτάτων καὶ τὰ πράγματα τῆς Ῥώμης ἤσαν ἀληθῶς ἐπὶ ξυροῦ ἄκμῆς. || Neque . . . non οὔτε . . . δέν, καὶ, ἡ δευτέρα ἀρνητική (ποιη) αἴρει τὴν πρωτην (neque), ὡς τε ἡ πρότασις γίνεται καταφατική. || exanimata (metu) uxori ἡ (ἔνεκα φόβου τῆς δι' ἐμὲ) νεκρὰ (μέχρι θανάτου ἐκπεπληγμένη) σύζυγός μου (Τερεντία). || et abiecta metu filia καὶ ἡ ἐκ φόβου ἔκψυχος θυγάτηρ μου (Τούλλια), ἡ ὅποια ἦγε τότε τὸ 14ον ἔτος τῆς ἡλικίας της, διότι εἶχε γεννηθῆν τῷ 76 π. Χ. || parvulus filius ὁ M. Tullius Cicero, γεννηθεὶς τῷ 65 π. Χ., ὃς τε κατὰ τὴν διπάτειαν τοῦ πατρός του ἦγε τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του· ἔσχεν ἵκανάς περιπτετίας ἐν τῷ βίῳ του (ἐγένετο διπάδες τοῦ Βρούτου, προεγράφη, ἡ κολούθησεν ἔπειτα τὸν Σέξτον Πομπήιον, ἀλλ' ὅστερον μετέστη πρὸς τὸν Ὁκταυιανὸν τυχῶν ἀμνηστείας τῷ 30 π. Χ. ἐγένετο ἐν ἀναπληρωματικῇ ἐκλογῇ ὅπατος, consul suffectus, καὶ δὴ συνάρχων τοῦ Ὁκταυιανοῦ, Πλουταρχ. β. Κικέρ. τέλ.).—Οἱ Ῥωμαῖοι ἔσωνήθιζον νὰ ὀνομάζωσι τὰς θυγατέρας των ἐκ τοῦ ἑαυτῶν δευτέρου ὀνόματος (nomen gentile ἡ gentilicium) τοῦ λήγοντος εἰς —ius: M. Tullius Cicero ὁ πατήρ, ἡ θυγάτηρ Tullia· ἀν δὲ συνέδαινε νῦν ἀποκτῶσι καὶ ἀλλας θυγατέρας, ὀνόμαζον τὴν πρώτην (Tulliam) primam, τὴν δευτέραν (Tulliam) secundam ἡ alteram, τὴν τρίτην (Tullian) tertiam καὶ οὕτω καθ' ἔτης· ἀν ἤσαν δύο μόνον ἡ πρώτη διεκρίνετο ως (Tullia) prior, ἡ δευτέρα ως (Tullia) altera. Οὕτως αἱ θυγατέρες τῶν Κορνηλίων ὀνομάζοντο συνήθως Corneliae (ὄνομαστοτάτη ἡ μήτηρ τῶν Γράκχων, θυγάτηρ τοῦ Ποπλίου Κορνηλίου Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ). Τοὺς δὲ οἰοὺς ὀνόμαζον συνήθως οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς μὲν πρωτοτόκους ἡ καὶ μόνους μὲ τὸ ἔδιον διομα, διπερ εἶχε καὶ ἡ πατήρ, τῶν δὲ δευτεροτόκων καὶ ἐφεξῆς ἡλιασον μόνον τὸ πρωτονόμιον praeponēσσεν: π.χ. Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος ὁ πατήρ, Τιβέριος (Σεμπρώνιος) Γράκ-

χος ὁ πρωτότοκος οὗδε, Γάϊος (Σεμπρώνιος) Γράκχος ὁ δευτερότοκος,
Σεμπρωνία ἡ θυγάτηρ || amplecti . . . tamquam obsidem ἐπειδὴ ὁ
οὗδε τοῦ Κικέρωνος ἡτο μικρὸς καὶ ἀληθῶς δὲν ἡτο δῆμηρος τῆς πολι-
τείας, μετεχειρίσθη τὸ βῆμα amplecti-περιβάλλειν τρυφερῶς· συνή-
θως λέγεται obsidem habere ἢ obtinere. Νὰ ἔχωσιν οἱ ἄρχοντες
τέκνα ἡτο ἐγγύησις μεγάλη πρὸς τὴν πολιτείαν, δτι οἱ ἄρχοντες, καὶ
μάλιστα οἱ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ διοίκησιν πολέμου ἀναλαμβά-
νοντες θὰ ἔξετέλουν ώς ἔπρεπε τὸ καθῆκον· διὰ τοῦτο οἱ ἔχοντες πκι-
δας προστιμῶντο τῶν ἀπαίδων· || in prospectu meo ἐν τῇ ἐμῇ ὅψει,
εἰς τόπον δπου δύναμαι νὰ τὸν βλέπω ὁ γαμβρὸς τοῦ Κικέρωνος ἵστατο
ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ, ἐν φέτονερδρίαζεν ἡ σύγκλητος, καὶ ἐπειδὴ ἡ θύρα
τοῦ ναοῦ ἡτο ἀνοικτή, ἡτο δρατὸς εἰς τὸν Κικέρωνα. || gener γαμβρὸς
τοῦ Κικέρωνος ἐπὶ θυγατρὶ, τῇ Τυλλίᾳ, ἡτο ὁ C. Calpurnius Piso.
ὅστις ἐμνηστεύθη αὐτὴν δωδεκαέτη οὖταν αὐτὸς περίπου εἰκοσιπενταέ-
της, ἀπέθανεν δμως πολὺ νέος περίπου 33 ἑτῶν καὶ ἡ Τυλλία ἐνυμ-
φεύθη ὅστερον ἀλλον. ~~His~~ rebus omnibus ἐκ πάντων τούτων τῶν
πραγμάτων (συγ)κινοῦμαι, ὅλα αὐτὰ (τὰ πράγματα) μὲ (συγ)κινοῦν.
|| sed in eam partem ut . . . (ἀλλὰ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος μὲ κινοῦ-
σιν), ἀλλά με συγκινοῦσιν οὕτως, ὅστε νὰ σκέπτωμαι μόνον πῶς δύναν-
ται αὐτοὶ πάντες νὰ σωθῶσι μεθ' δμῶν, — ὅστω καὶ ἀν ἐγὼ πρόκειται
νὰ πάθω τι. || nobiscum μεθ' ὑμῶν· δὲν πρέπει νὰ ἐννοηθῶσιν οἱ
συγκλητικοὶ μόνον, ἀλλὰ ὅλη ἡ πολιτεία, ἦν οἱ συγκλητικοὶ ἀντιπροσω-
πεύουσιν ἀλλαχοῦ λέγονται οἱ δικασταὶ ἀντὶ πάντων τῶν πολιτῶν (pro
Mil. §. 34, 36, 37, 78, 81) oppresserit τετελ. μέλλ. δριστικῆς. || ro-
tius quam . . . pereamus τὸ ἀριστον, λέγει ὁ βῆτωρ, εἰναι νὰ σωθῶ-
μεν πάντες ἀλλ' ἀν πρόκειται νὰ συναπολεσθῶμεν πάντες μετὰ τῆς πο-
λιτείας, τότε προτιμότερον εἰναι νὰ πάθω ἐγὼ ὁ, τιδήποτε, ἵνα σωθῆσε
ὅμεις, ἡ πολιτεία, καὶ μεθ' δμῶν καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ἐμοὶ οἰκεῖοι || una
rei publicae peste δι' ἑνὸς ὀλέθρου τῆς πολιτείας, μὲ ἕνα ὀλεθρον
τῆς πολιτείας· κατὰ τὸν μέγιστον πολιτικὸν τῆς ἀρχαιότητος σόλις
πλειστον ἔνυμπασα δρθουμένη ὠφελεῖ τοὺς ἴδιάτας ἡ καθ' ἔκαστον
τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσα, ἀδρόσα δὲ σφαλλομένη· καλῶς μὲν γὰρ
φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτόν, διαφθειρούμενης τῆς πατρίδος
οὐδὲν ἥσσον ἔνυμπασα, κακοτυχῶν δ' ἐν εὐτυχούσῃ πολλῷ
μᾶλλον διασώζεται (Περικλῆς παρὰ Θουκυδ. 2, 60).

4. incumbite ad salutem rei publicae ἐγκύφατε, τ. ἔ. ὅλην τὴν

προσοχήν σας στρέψατε εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς πολιτείας. || circumspiri-
rite . . . nisi providetis κατάξετε γύρω πάσας τὰς θυέλλας, αἱ δόποιαι
ἀπειλοῦν νὰ καταστρέψουν, καὶ θὰ καταστρέψουν τὴν πολιτείαν, ἀν δὲν
λάβετε πρόνοιαν. Συνηγένεταις οἱ κίνδυνοι τῆς πολιτείας παραχθάλωνται
πρὸς θυέλλας, πυρκαϊάς κ.τ.δμ. || Νον Ti. Gracchus. . . δὲν πρόκει-
ται, λέγει ὁ βίτωρ, νὰ κρίνετε ἐνθρώπους, τῶν ὅποιων αἱ πράξεις εἶναι
ζῆτημα, ἀν εἶναι ἀξιόποιοι, η̄ βλάπτουσι μεμονωμένους πολίτας ἐδῶ
ἔχετε νὰ δικάσετε ἀνθρώπους, οἱ δόποιοι συνώμοσαν νὰ ἐμπρήσωσι τὴν
πόλιν, νὰ σφάξωσιν ἀπαντας ὑμᾶς καὶ νὰ δεσμώσων ἐν τῇ πόλει τὸν
Κατιλίναν καὶ περὶ τῶν σχεδίων τούτων ἔχετε ἀσφαλεστάτας ἀποδεῖξεις.
Ο Τι (berius) Gracchus καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ C(aius) Gracchus
οἱοὶ τοῦ Τιβερίου Σεμπρωνίου Γράκχους καὶ τῆς ὀνομαστοτάτης Ῥω-
μαίας μητρὸς Κορνηλίας, ἐξήτησκεν νὰ βελτιώσωσι τὴν θέσιν τῶν ἀπο-
ρωτέρων πολιτῶν διὰ τῆς διανομῆς εἰς αὐτοὺς δημοσίας χώρας η̄ ἀλλως·
ἄλλὰ διαβληθέντες ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν διεὶς ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς
προστασίας τοῦ λαοῦ ἐπιδιώκουσι νὰ γίνωσι τύραννοι, ἐγκατελεῖσθησαν
ὑπὸ τοῦ λαοῦ δυσπιστήσαντος καὶ ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. ||
quod iterum . . . voluit ἐν Ῥώμῃ δὲν ἐπετρέπετο νὰ γίνῃ τις δευ-
τέρων φορὰν ἀρχῶν ἐν τῇ αὐτῇ ἀρχῇ, π. χ. δις νὰ γίνῃ δύπατος, η̄ δις
νὰ γίνῃ δήμαρχος κλπ.: ἀν δὲ συνέδη τινὲς νὰ γίνωσι καὶ δις καὶ πλεο-
νάκις δύπατοι (π. χ. ὁ Μάριος, ὁ Πομπήιος κλ.) η̄ δήμαρχοι (π. χ. ὁ
Γάιος Γράκχος), τοῦτο ἦτο κατάχρησις καὶ προμήνυμα τῆς καταλύ-
σεως τῆς ἐλευθέρας πολιτείας. Ο Τιβερίος Γράκχος, ἐπειδὴ δὲν ἦδο-
νήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὰ σχέδιά του κατὰ τὸ ἔτος τῆς δημαρχίας
τοῦ (133 π. Χ.) ἐξήτησε νὰ γίνῃ δήμαρχος καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἀλλὰ
η̄ σύγκλητος μετὰ τῶν ἄλλων ἀριστοκρατικῶν ἀντέστη καὶ ἐφορμήσαν-
τες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Νασικᾶ κατὰ τοῦ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ εὑρισκο-
μένου Τιβερίου ἐφόνευσαν αὐτὸν καὶ διπερτρικούσιους ἐκ τῶν ὀπαδῶν
του. || agrarios τοὺς διανεμηθῆ δημοσία γῆ εἰς ἀπόρους πολίτας πρὸς τοὺς agrarios, ὃν
οἱ πλειστοὶ ἦσαν οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἀποροι πολίται, ἀντιδιαστέλλονται
οἱ possessores τ. ἐ. οἱ μεγαλοκτηματίαι, οἵτινες συμφέρον εἰχον νὰ
μὴ γίνῃ διανομὴ δημοσίας γῆς, ἵνα οἱ ἀποροι ἐργάζωνται ἐν τοῖς κτή-
μασιν αὐτῶν. Πλὴν τούτου ἡ πρότασις τῶν Γράκχων περὶ τῆς διανο-
μῆς δημοσίας χώρας (lex agraria) περιώριζε καὶ τὰς μεγάλας περιου-
σίας, ἀπαγορεύοντα νὰ κατέχῃ τις δημοσίαν χώραν πλείονα τῶν 400

πλέθρων (ἴκαστον πλέθρου) ισοδυναμεῖ πρὸς 2 1) 2 στρέμματα γαλλικὰ περίπου). || δ L. A puleius Saturninus δήμαρχος ὥν ἐφόνευσεν ἐν ἔτει 100 π.Χ. κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἀρχαιρεσίων τὸν διοφήφιον ὅπατον Γάιον Μέμμιον, διότι ἐπρόκειτο νὰ ἐκλεχθῇ οὗτος ὅπατος, δὲ Σατουρνίνος δὲν τὸν ἤθελε. || in discrimen aliquod atque in... iudicium τὸ προστιθέμενον atque in vestrae severitatis iudiciū διασαφεῖ κατὰ συνήθειαν, ἐν πολλῇ χρήσει οὖσαν παρὰ τε τοῖς "Ελλησὶ καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, τὸ προηγούμενον in discrimen aliquod =εἰς κίνδυνόν τινα καὶ (τοῦτο λέγων ἐννοῶ) εἰς κρίσιν τῆς ἴδιας σας αὐτηρότητος ἵνα κριθοῦν αὐτηρῶς ἀπὸ ὄμας. || ad incendium... ad caedem, ad catilinam accipiēndων ἡ πρόθ. ad μὲν αἰτιατικὴν σημαίνει σκοπόν, διτὶς ἐκδηλοῦται σαφέστερος, δταν εἶναι καὶ αἰτιατικὴ γερουνδίου ἢ γερουνδιακοῦ μαζί· καὶ ἐδὼ παρὰ τὴν αἰτιατικὴν incendium δύναται νὰ ἐννοηθῇ τὸ γερουνδιακὸν comparandum καὶ παρὰ τὸ caedem τὸ faciendam, δπως κατωτέρω παρὰ τὸ Catilinam κείται τὸ accipiendo. || Romae ἐν Ῥώμῃ, προεδιορισμὸς τοῦ restiterunt, resisto ὑπολείπομαι, μένω ὅπισω. tenentur literae... οἱ ἐν τῇ πόλει μείναντες συνωμόται τοῦ Κατιλίνα ἔγραφαν ἐπιστολὰς (literae) πρὸς τὸν Κατιλίναν καὶ τοὺς Ἀλλόβρογας καὶ σφραγίσαντες αὐτὰς διὰ τῶν σφραγίδων τῶν τὰς παρέδωκαν εἰς τινὰ Οὐολτούρκιον φίλον των καὶ εἰς τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀλλόβρόγων, ἵνα τὰς φέρωσιν εἰς τὸν Κατιλίναν καὶ τοὺς Ἀλλόβρογας ἀλλὰ ταύτας τὰς ἐπιστολὰς κατέσχεν δὲ Κικέρων διὰ τῶν πραιτώρων Λευκίου Φλάκκου καὶ Γαίος Πομπίνου οἱ δὲ κατόπιν τῶν ἀποκαλύψεων συλληφθέντες συνωμόται, Λέντλος, Κέθηγος καὶ λοιποὶ ὡμολόγησαν ἕκαστος (confessio unius cuiusque) δτι αἱ ἐπιστολαὶ ἦσαν ἴδιαι τῶν (ἀνάγνωθι τὸν Γ' λόγον κατὰ Κατιλίνα §§ 4—12) || manus ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἴδιοχειρος γραφή, τὰ γράμματά τους. || sollicitantur Allobroges), servitia excitantur, Catilina arcessitur εἰς τὰς κατασχεθείσας ἐπιστολάς των οἱ συνωμόται ἐξήτουν νὰ κινήσωσιν εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Ῥωμαίων τοὺς Ἀλλόβρογας (sollicitantur Allobroges) προέτρεπον τὸν Κατιλίναν νὰ ἔξεγειρῃ τοὺς δούλους (servitia excitantur), καὶ ἐκάλουν αὐτὸν νὰ ἐμφρνισθῇ μετὰ τοῦ στρατοῦ του ταχέως πρὸ τῆς Ῥώμης. (Cio. Catil. 3 § 8). || id est initum consilium τοιοῦτον... ineo consilium ἐπιχειρῶ, μελετῶ σχέδιόν τι || ut interfectus omnibus nemo... relinquatur τοῦτο εἶναι βεβίως ῥητορικὴ ὑπερβολὴ τοῦ Κικέρωνος, διότι οἱ συνωμότε

ἢν είχαν σκοπὸν νὰ φονεύσωσι πάντας, ἀλλὰ μόνον τοὺς ἀρίστους—
optimates καὶ γενικώτερον τοὺς ἀνθισταμένους εἰς τὰ σχέδιά των.
ἥσαν δῆμος καὶ πολλοί, οἱ δρόποιοι δὲν μετεῖχον τῆς συνωμοσίας ἐνερ-
γῶς, ἀλλ’ ἡγύρουν αὐτήν, ὡν πιθανώτατα ἥτο καὶ ὁ Καῖσαρ.

~~5.~~ indices οἱ μηνυταὶ ἥσαν δὲ οὗτοι ὁ Τίτος Οὐδολτούρχιος, εἰς
τὸν δρόποιον οἱ ἐν Ῥώμῃ μείναντες συνωμόδται ἔδωκαν ἐπιστολὰς νὰ τας
φέρῃ εἰς τὸν Κατιλίναν, καὶ οἱ πρέσβεις τῶν Ἀλλοιορόγων, οἱ δρόποιοι
ἔλαθον ἐπιστολὰς τῶν συνωμοτῶν πρὸς τὸ ἔθνος τῶν Ἀλλοιορόγων, ἵνα
συμπράξῃ μετ’ αὐτῶν κατὰ τῆς Ῥώμης. Πάντας τούτους ὁ Κικέρων
ἐγκαίρως εἰδοποιηθεὶς ὑπὸ αὐτῶν τῶν πρέσβεων τῶν Ἀλλοιορόγων συν-
έλαβε διὰ τῶν πραιτώρων Φλάκκου καὶ Πομπείου, κατέσχεν δοσας
ἔφερον ἐπιστολὰς τῶν συνωμοτῶν καὶ δόδηγγησας αὐτοὺς ἐνώπιον τῆς
συγκλήτου ἔπεισε νὰ καταγγείλωσι πάντα δοσα ἐγνώριζον. || rei (πληθ.
τοῦ reus) οἱ κατηγορούμενοι, οἱ καταγγελθέντες καὶ συλληφθέντες
συνωμόδται Λέντλος, Κέθηγος, Στατίλιος, Γαβίνιος, οἵτινες ὡμολόγησαν
(confessi sunt) πάντα δοσα κατήγγειλαν κατ’ αὐτῶν οἱ indices (Cic.
Catil. 3 §§ 10—12). || multis indiciis vestris ἀφαιρ. τροπ. διὰ πολ-
λῶν ἀποφάσεων σας· αἱ ἀποφάσεις αὗται ἀπαριθμοῦνται ἐφεξῆς, pri-
mum quod . . . deinde quod . . . tum quod . . . maximeque
quod . . . postremo . . . || primum, quod . . . egistis . . . et . . .
decrevistis : ἡ σύγκλητος, ἀφοῦ ἀπεκαλύφθη ἡ ἐνοχὴ τῶν συνωμοτῶν
ὑπὸ τῶν μηνυτῶν καὶ ὡμολόγησαν καὶ οἱ ὕδιοι οἱ καταμηνυθέντες τὴν
ἐνοχὴν των, ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας τῆς πρὸς τὸν ὄπατον, τὸν Κικέ-
ρωνα, διὰ τὴν ταχείαν καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐνέργειάν του (Cic. Catil.
3, 14) singularibus verbis=amplissimis verbis, διὰ λέξεων ἐξαι-
ρετικῶν, ἐπαινετικωτάτων.=mea virtute atque diligentia διὰ τῆς
ἐμῆς ἀρετῆς καὶ (=δηλαδή) τῆς ἐπιμελείας || perditorum hominum
coniurationem . . . εἰς τὴν συνωμοσίαν τοῦ Κατιλίνα εἴχον λάβει
μέρος ἀληθῶς ἄνθρωποι ἐξώλεις—perditi ἡ καὶ perditissimi homi-
nes,— μάλιστα μὲν ὅφειλέται μεγάλων χρεῶν, ἀλλὰ καὶ ὄλλοι στονη-
ροι, παντὸς εἰδούς κακοί. || decrevistis, decerno ἀποφαίνομαι. || Len.
tulum se abdicare praetura coegistis διά Λέντλος ἥτο κατὰ τὸ ἔτος
63 π. Χ., καθ’ ὃ ἔτος παρεσκευάσθη ἡ συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα, πραι-
τωρ ἐπειδὴ δὲ ὡς ἀρχῶν δὲν ἤδύνατο νὰ δικασθῇ, ἐπρεπε νὰ περιμένῃ
ἡ σύγκλητος, ἵνα τελειώσῃ τὸ ἔτος τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ (ἐτελείωντες δὲ
τὴν 31η Δηκαεμβρίου τοῦ ἔτος 63), καὶ τότε νὰ τὸν καλέσῃ εἰς ἀπολο-

γίαν καὶ νὰ τὸν δικάσῃ ἀλλ᾽ ἐὰν τοῦτο ἔκαμνεν ἡ σύγκλητος, ἐπόμενον ἡτο νὰ δραπετεύῃ ὁ Λέντλος ἢ καὶ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἐντολὴν τοῦ Κατιλίνα, νὰ ἐμπρήσῃ τὴν πόλιν, νὰ φονεύῃ πολλοὺς πολίτας, τοὺς συγκλητικούς πάντας καὶ ἄλλας νὰ πράξῃ. Λοιπὸν διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ σύγκλητος ὑπεχρέωσεν αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ τῆς στρατηγίας (eum se abdicare praetura coegit), ἵνα ἴδιωτην γενόμενον δικάσῃ αὐτόν. || eum (Lentulum) et ceteros (Cethegum, Gabinium, Statilium) καὶ τινας ἄλλους ἐν ὅλῳ ἐννέα. Oic. Catil. 3, 15. || in custodiam dandos (esse) censiūstis ἐκρίνατε ὅτι πρέπει νὰ δοθῶσιν εἰς (αὐτηρὰν) φυλακήν, ἐπιτήρησον. Ἰδὲ εἰςαγωγὴν σελ. 6. || meo nomine supplicationem decrevistis ἐπὶ τῷ ἐμῷ ὀνόματι εὐχαριστήριον (πρὸς τοὺς θεοὺς) δέησιν ἐφηφίσατε, δηλαδὴ ἐφηφίσατε, ἐγώ, ὡς ὅπατος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, νὰ κάμω εὐχαριστήριον πρὸς τοὺς θεοὺς δέησιν, διότι ἔσωσαν τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ ἀπειλήσαντος αὐτὴν ἐκ μέρους τῶν συνωμοτῶν κινδύνου· τοιαύτην εὐχαριστήριον δέησιν ἔκαμε καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπὶ τῇ διασώσει αὐτῆς ἀπὸ τῶν Αὐδάρων, ὅτε ἐποήθη καὶ τὸ λαμπρὸν τροπάριον: Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια . . . Αἱ εὐχαριστήριοι αὗται δεήσεις λέγονται καὶ gratulationes (κατωτέρω § 10 καὶ § 20 ἐν τέλει): supplicationes ἐλέγοντο καὶ αἱ εὐχετήριοι, αἱ παρακλητικαὶ δοξολογίαι, δεήσεις εἰς ἀποτροπὴν κακοῦ || togato . . . Ιονιηνὶ: εἰς οὐδένα πρὸ ἐμοῦ τηθεννοφόρον, τ. ἔ. πολιτικὸν ἄρχοντα ἐδόθη· πρότερον δηλαδὴ ἡ σύγκλητος μόνον εἰς νικηφόρους στρατιωτικοὺς ἄρχοντας (paludatos) εἰχε δώσει ἄδειαν νὰ ἀναμπέμψωσιν εὐχαριστηρίους (ἐπὶ νίκαις) δεήσεις πρὸς τοὺς θεοὺς. (Ιδὲ καὶ ὅσα ἐσημειώσαμεν εἰς Κικέρ. Κατιλ. § 15]. || postremo ἐπίρρ. τέλος. || praemia . . . amplissima ἀμοιβὴς πλουτιωτάτας· αὗται πιθανώτατα ἦσαν χρηματικαὶ ἀμοιβαῖ, 200,000 σηστερτίων τ. ἔ. 50,000 φράγκων καὶ ἀμνηστεία, ἀν εἰχον μετάσχει τῆς συνωμοσίας. || in qui in custodiam . . . dati sunt οὗτοι ἦσαν ὁ Lentulus παραδοθεὶς τῷ τότε ἄγορανόμῳ P. Lentulo Spintheri, ὁ Cethegus παραδοθεὶς τῷ Q. Cornificio, ὁ Statilius, παραδοθεὶς τῷ C. Caesari, ὁ Gabinius, παραδοθεὶς τῷ M. Crasso καὶ ὁ Caeparius παραδοθεὶς τῷ Gn. Terentio (Sallust. Catil. 47. || nominatum δονομαστί, δεῖνα εἰς τὸν δεῖνα, δονομαζομένων δηλ. καὶ τοῦ πχραδιδομένου εἰς φυλακήν, καὶ ἐκείνου, εἰς δν ἔκαστος παρεδίδετο. || in custodiam ιδὲ εἰςαγωγὴν, ἐν σελ. 6. || sine ulla dubitatione... δλα τὰ μέτρα, λέγει ὁ βῆτωρ, τὰ

ὅποια ἐλάβετε διὰ τοὺς συλληφθέντας, καὶ εἰς φυλακὴν αὐτηρὸν παραδοθέντας, ὡς καὶ αἱ ἀμοιβαὶ τὰς ὅποιας ἐδώλατε εἰς τοὺς καταμηνοσαντας αὐτούς, δεικνύουσιν ὅτι σεῖς ἀδιστάκτως ἔχετε καταδικάσσεις αὐτούς.

Sed ego . . . διὰ τοῦ sed ἀνακόπτεται ἡ ἀκολουθία πρὸς τὰ προηγούμενα^ο δῆλο. εἰ καὶ ἡμεῖς δι' ὧν μέχρι τοῦτο μέτρων ἐλάβετε, δεικνύετε ὅτι ἔχετε καταδικάσσει τοὺς κρατουμένους συνωμότας ἐν τούτοις ἐγώ . . . || institui referre ad vos προεθέμην νὰ ἀναφέρω πρὸς ὑμᾶς καὶ νὰ σᾶς ἐρωτήσω. || tamquam integrum ὡσάν τὸ πρᾶγμα νὰ ἥτο ἀθέσατον, τ. ἐ ωσάν περὶ τοῦ πράγματος νὰ μὴ εἴχε γίνει τίποτε, οὔτε δῆλο. ἀμοιβαὶ εἰς τοὺς καταμηνούτας νὰ εἴχον δοθῆ ὅτε προφυλακίσις τῶν συλληφθέντων νὰ εἴχον γίνει οὔτε ἄλλο τίποτε || de facto περὲ τῆς πράξεως, περὶ τῆς συνενοχῆς τῶν συλληφθέντων εἰς τὴν συνωμοσίαν. || quid iudicetis... quid censeatis πλάγιαι ἐρωτήσεις ἐν τοῦ referre, ἐν φ περιέχεται καὶ ἔννοια τοῦ ἐρωτάν. ὡς πλάγιαι ἐρωτήσεις ἐκφέρονται καθ' ὅποιαν ακτικὴν ἔγκλισιν. || censeatis ἀποφαίνεσθε δογματίζετε τὸ censere εἶναι τὸ εἰδικὸν ὅρμα περὶ τῶν ἀποφαινομένων γνώμην συγκλητικῶν. || praedicam θὰ προτάξω, praedico, προλέγω, προτάσσω. || consulis, ἐμοῦ τοῦ Κικέρωνος. || magnum... furorum μεγάλην μανίαν, τῶν περὶ τὸν Κατιλίναν ἀνθρώπων. || nova... mala καινὰ κακὰ διὰ τὴν πολιτείαν, γεωτερισμοὶ ἀνατρέποντες τὸ καθεστώς. || misceri et concitari δι: μαχειρεύονται (ἀνακατώνονται) καὶ διενεργοῦνται. || haberi=comparari, διτι παρασκευάζεται, τεκτάνεται || πιπλανα putavi οὐδέποτε ἐνόμισα, ἐννοεῖται, πρὶν νὰ ἀποκαλύψω τὴν τοιαύτην συνωμοσίαν. || quidquid est διτι δήποτε εἶναι τοῦτο διασφεῖται διὰ τῶν ἐπαγομένων quo cumque vestrae mentes inclinant ὅπουδήποτε τὰ διμέτερα πνεύματα, αἱ διαθέσεις κλίνονται. || statuendum vobis ante noctem est πρέπει πρὸ τῆς νυκτὸς ν' ἀποφασίσῃς, διότι δικίνδυνος, ὃν διατρέχομεν ἀπὸ μέρους τῶν μετὰ τῶν κρατουμένων συνωμωτῶν συνδεομένων, εἶναι μέγας καὶ δὲν ἐπιτρέπει ἀναβολὴν. || delatum sit κατηγγέλθη. || facinus πρᾶξις κακή, κακονηγία. || huic δῆλο. facinori. || adfines (ὅμοροι) ἔνοχοι. || latius opinione εὐρύτερον παρ' ὅσον ἐφανταζόμεθα. || disseminatum est ἔχει διασπαρῇ ἐξαπλωθῆ. || manavit ἔρρευσε, ἐξεχόθη, διεδόθη. || per Italiām ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν. || transcendit Alpes τοῦτο, λέγει διάρρωρ, διότι οἱ συνωμόται ἐπειμπον ἐπιστολὰς καὶ πρὸς τὸ πέραν τῶν Ἀλπεων οἰκοῦν

έθνος τῶν Ἀλλοδρόγων, ζητοῦντες, γὰρ προσελκύσουν αὐτοὺς εἰς τὴν συνωμοσίαν. Εἶχε δὲ καὶ πρότερον στείλει δὲ Κατιλίνας φίλους του εἰς τὴν πέραν τῶν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν, εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ εἰς τὴν ἐν Ἀφρικῇ Μαριτανίαν, αἵτινες ἦσαν ρωμαῖοι καὶ ἐπαρχίαι, provinciae (Sall. Catil. ιεφ. 21 καὶ 42. Serpens (n'alum) ἔρπον (τὸ οὐακόν, ἡ συνωμοσία). καὶ τὸ λατινικὸν ὥμηα serpere καὶ τὸ ἑλλην. (ὑφ-)ἔρπειν λαμβάνονται ποκλάνεις εἰς δήλωσιν ὑπούλου καὶ ἐπιδούλου κινήσεως. || sustentando et prolatando ἀφαιρετ. γερουγδίος σημαίνουσαι τρόπον=τῷ ἀναβάλλειν καὶ παρελκειν· ἡ λέξις prolatando προσετέθη ὡς συνώνυμος τῆς προσηγουμένης λέξεως sustentando, ἵνα διασαφήσῃ τὴν ἀηθεστέραν αὐτῆς ἔννοιαν, ἣν ἔχει ἐνταῦθα, ἀναβάλλειν. || quacumque ratione placet (vobis) ἔννοειται ἐκ τῶν ἐπομένων τὸ ἀπαρέμφ. vindicandum esse τὸ placet (vobis ἐνταῦθα=censem) διπλῶς πρίνετε διτὶ πρέπει γὰρ τιμωρηθῆ τὸ οὐακόν αὐτὸ (ἡ συνωμοσία) || vobis δοτ. ποιητικοῦ αἰτίου εἰς τὸ vindicandum est.

unam D. (Junii) Silani ὁ Δέκιμος Τιούνιος Σιλανὸς ἡρωτήθη πρῶτος πάντων τῶν συγκλητικῶν γνώμην, διότι ἡτο consul designatus δηλ. ὅπατος ἐκλελεγμένος ἦδη, ἀλλ' ὅχι ἀκόμη τὴν ἀρχὴν ἀνειληφώς, (ὁ ἔτερος ἐκλελεγμένος μετὰ τοῦ Σιλανοῦ ὅπατος ἡτο ὁ L. Murena, ἀλλὰ κατὰ τῆς ἐκλογῆς τούτου ἐγένετο κατηγορία, διτὶ ἔκαμε χρῆσιν ἀνόμων μέσων). Ἡ σειρὰ καθ' ἣν ἡρωτῶντο γνώμην οἱ συγκλητικοὶ ἡτο ἡ ἔξης: πρῶτον οἱ consulares, δοι δηλ. εἶχον ὄπατεύσει, καὶ ἐκ τούτων πρῶτος ὁ πρῶτος ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν συγκλητικῶν ἐγγεγραμμένος, ὁ princeps senatus μετὰ τοὺς consulares ἡρωτῶντο οἱ praetorii, δοι δηλ. εἶχον στρατηγήσει, μετ' αὐτοὺς οἱ aedilicii, δοι δηλ. εἶχον γίνει aediles curules, μετ' αὐτοὺς οἱ tribunicii τ. ἔ. δοι εἶχον γίνει δήμαρχοι καὶ τελευταῖοι οἱ quaestorii τ. ἔ. δοι εἶχον γίνει quaestores ἐν τῷ καταλόγῳ κανονικῶς ἀνεγράφοντο κατὰ σειρὰν ἀρχαιότητος ἐν ἐκάστη τάξει καὶ κατὰ τὴν σειρὰν ταύτην ἡρωτῶντο. Ἀν δὲ εἶχον ἦδη ἐκλεχθῆ οἱ ἀρχοντες τοῦ ἐπομένου ἔτους (magistratus designati), τότε οὗτοι ἡρωτῶντο πρὸ τῶν ἄλλων τῶν ἀνηκόντων εἰς ἐκάστην τάξιν, τ. ἔ. οἱ consules designati ἡρωτῶντο πρὸ τῶν ὄπατευκότων (consulares) ἀκόμη καὶ πρὸ τοῦ princeps senatus, ἐπομένως, πρῶτοι πάντων, οἱ praetores designati, πρὸ τῶν ἐστρατηγηκότων (praetorii) καὶ οὕτω καθ' ἔξης. || qui censem δοτις γνωματεύσει. || haec=hanc urbem τὴν πόλιν Ὅρῳ Θ. Καροιδῆ, Κικέρωνος Δ' κατὰ Κατιλίνα. Ἐκδ. πέμπτη.

μην' ἡ ἀναφορικὴ πρότασις qui haec de'ere conati sunt δὲν ἀπετέλει μέρος τῆς γνώμης τοῦ Σιλανοῦ, ἀλλὰ προσθήκην τοῦ Κικέρωνος· ὁ Σιλανὸς εἰπε, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἀ·έπειρες τοὺς λόγους διὰ τοὺς διποίους ἐπείθετο διὰ τὴν ἔνοχον: propterea censeo eos morte multandos esse (ἢ κατ' ἄλλον τρόπον: de eis summum supolicium esse sumendum). || C. Caesaris· ὁ Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ ἡτο τότε praetor designatus, ὥστε ἡρωτήθη καὶ εἰπε γνώμην ἐν τίνι οὐρῷ; || removet removeo ἀποκρόσω || acerbitates τὰς σκληρότητας || amplectitur, amplector ἀντίθ. τοῦ τεμονεο. || οὐτε que ἑκάτερος τόσον ὁ ἔνας (ὁ Σιλανός), δυον καὶ ὁ ἄλλος (ὁ Καῖσαρ). || in summa severitate versatur ἐν μεγίστῃ αὐτηρότερηι ἀναστρέψεται, δηλ. αὐτηροτάνην ποιηνὴν θέλουν καὶ ὁ εἰς καὶ ὁ ἄλλος νὰ ἐπιδίλωμεν εἰς τοὺς πρατούμένους. 'Ο Κικέρων τονίζει διὰ τὴν ἀρχὴν εἰναι σύμφωνοι μεταξύ των ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Σιλανός, διὰ πρέπει ἀμειλίπτως νὰ τιμωρηθῶσιν οἱ συνωμόται· μάνον ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῆς ποιηῆς διαφωνοῦντι || Alter (eo) ὁ Σιλανός· ἐν τοῖς ἑξῆς, μέχρι τέλους τῆς § 7. ὁ ῥήτωρ ἐπαναλαμβάνει ἐν συνόψει τὰ ἐπιχειρήματα ἑκατέρου ὅπερ τῆς ιδιαῆς τοῦ γνώμης, τοῦ Σιλανοῦ πρῶτον καὶ τοῦ Καῖσαρος δεύτερον. || imperium (sop. Roman) τὴν ἀρχὴν, τὸ κράτος τοῦ Ρωμ. λαοῦ. || ruptum temporis ἐπὶ μίαν στιγμὴν χρόνου· προσδιορίζει τὸ ἀπαρέμφατον frui, ὅπερ εἰναι διποκείμ. τοῦ οροπεδε, τοῦτο δὲ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ putat. || frui vita et hoc communī spiritu νὰ ἀπολαμβουν ζωῆς καὶ τοῦδε τοῦ κοινοῦ πνεύματος, δηλ. νὰ ζοῦν καὶ νὰ ἀναπνέουν αὐτὰν τὸν κοινόν, τὸν δόποιον διοι ἀγαπνέομεν λέρα || atque hoc genus poenae... καὶ διὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιηῆς, δηλ. ὁ θάνατος, πολλάκις ἐχρησιμοποιήθη ὡς τιμωρία κατὰ τῶν πονηρῶν, κακῶν πολιτῶν. || recordatur ἀναμιμήγεται, ἐνθυμεῖται· ἐπειδὴ ὁ Καῖσαρ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ (ἰδὲ Sall. Catil. καφ. 51) εἰπεν διὰ τοῦ Σιλανὸς προτείνει πρωτοφανὲς εἶδος τιμωρίας (genus poenae novum), ὁ Κικέρων ἐνταῦθα λέγει διὰ τοῦ Σιλανὸς δὲν ἐπενόησεν αὐτὸς τὸ εἶδος τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ προέτεινε; διότι ἐνθυμεῖται διὰ τὴν ἐχρησιμοποιήθη καὶ ἄλλοτε αὐτὸς εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν ἐν τῇ Ρώμῃ αὐτῇ. || Alter intellegit... ὁ Κικέρων λέγει διὰ τοῦ Καῖσαρ ἀποδοκιμάζει τὴν ποιηὴν τοῦ θανάτου, διότι ἡ πρᾶξις τῶν κρατουμένων εἰναι μικροτέρας ποιηῆς ἀξία, ἀλλὰ διότι νομίζει διὰ τοῦ θάνατος δὲν είναι ποιηή, ἀλλὰ εὐεργετία εἰς τοὺς ἀνθρώπους, μάλιστα τοὺς δυστυχεῖς, ἐπομένως, ἢν θανατώωμεν αὐ-

εούς, δὲν θά τους τιμωρήσωμεν, ἀλλὰ θά τους κάμωμεν καλόν, καὶ
διντως τοιαῦτα λεχυρίσθη ὁ Καίσαρ (ἰδὲ Sall. Catil. 51. 20), διότι δὲν
ἔδρόν τοι φανερώς νὰ δημιλήσῃ ὑπέρ τῶν συνωμοτῶν. "Οτι δὲν θάνατος δὲν
εἶναι ἀληθῶς τιμωρία τῶν κακούργων δὲν εἶναι μόνον τοῦ Καίσαρος
γνώμη· πολλοὶ τοῦτο φρονοῦσι καὶ ὅρθως λέσσως" ἀλλὰ διὰ τὴν Ῥώμην
τότε ἦτο λίαν ἐπικίνδυνος η διατήρησις ἐν τῇ ζωῇ τῶν συνωμοτῶν. Εἰ-
ναι ἀδυναμία τοῦ κράτους νὰ τιμωρῇ διὰ θανάτου τοὺς κακούργους,
διότι δὲν δύναται νὰ ἔξασφαλίσῃ ἔσωτὸν ἀπὸ νέας αὐτῶν κακουργίας. δὲν
δύναται νὰ καταστήῃ τοὺς κακούργους κατ' ἄλλον τρόπον ἀκινδύνους.
|| laborum ac miseriārum quietem alī genitaklē εἶναι ὑποκειμενικά·
διότι ἡ ἔννοια εἶναι in qua morte labores ac miseriae quiescunt
ἐν τῷ δποίῳ θανάτῳ καταπάσουν οἱ κόποι καὶ αἱ ἀθλιότητες || Itaque...
ὅθεν, καὶ διὰ τοῦτο... Μετὰ λεπτῆς εἰρωνείας ὁ Κικέρων εἰς τὴν γνώ-
μην τοῦ Καίσαρος (mortem a diis immoratibus... quietem esse)
προσθέτει καὶ τὰ ἴδια τοῦ ἐπιχειρήματα ὑπέρ τῆς γνώμης τάχα τοῦ
Καίσαρος, ἦν, ἀληθῶς, δὲν ἐπιδοκιμάζει· διὰ τῶν κατωτέρω vincula
verò... inventa sunt, τὰ δποία ἐπίσης εἶναι προσθήκη τοῦ Κικέρω-
νος, ὑποδεικνύει οὗτος, διτι ἡ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος προτεινομένη τιμωρία,
ἄνη ἡ πρότασις αὐτοῦ δὲν κρύπτη ύστεροβουλίαν τινά, εἶναι πολὺ^ν
συλληροτέρα ἀπὸ τὸν θάνατον ἡ ἔννοια τῶν εἰρωνικῶν λόγων τοῦ Κικέ-
ρωνος εἶναι ἡ ἔτης: ὁ Καίσαρ ἀποκρούει τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, διότι
διότι διντως εἶναι ἀνάπτασις ἀπὸ τῶν δεινῶν τῆς ζωῆς καὶ εὐεργεσία, ὅχι
τιμωρία· ἡμεῖς ἐν τούτοις θά προτιμήσωμεν τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου διὰ
νὰ μὴ ὀχσανίζωνται οἱ (δυστυχεῖς!) εἰς αἰώνια δεσμά, καὶ διὰ νὰ μὴ
βάλωμεν καὶ σὲ μπελᾶδες τὰς πόλεις, εἰς τὰς δποίας ὁ Καίσαρ προ-
τείνει νὰ τοὺς διασπείρωμεν (ἰδὲ κατωτέρω). || eam (mortem) sapien-
tias numquam inviti ἐννοεῖται ἐκ τῶν ἐπομένων oppetiverunt:
mortem oppetere ζητεῖν τὸν θάνατον, ἀποθήτειν. || fortis saepe
etiali lubenter (eam) oppetiverunt ὡς ὁ Ῥωμαῖος Curtius, δοτις
ἐνδυθεὶς τὴν πανοπλίαν τοῦ ἐπήρητος εἰς ὀχθότατον τῆς χά-
σμα ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Ῥώμης, ἵνα τὸ ὀλέθριον τοῦτο διὰ τὴν πόλιν
χάσμα κατὰ τὸν χρησμὸν κλείσῃ. Ἐπίσης εὐχρέστως ἐξήτησαν τὸν θά-
νατον χάριν τῆς πατρίδος ἢ ἄλλου εὐγενοῦς σκοποῦ ὁ Ῥωμαῖος Decius
Mus, ὁ τῶν Ἀθηνῶν βασιλεὺς Κόδρος καὶ. || ad singu aget poenam
εἰς monachήν, πάσις τὰς ἄλλας ὑπερβάνουσαν, τιμωρίαν. || nefarii
sceleris (οἵουδήποτε) ἀνοσίου κακουργήματος. Ἀναφέρεται διτι τοιαύτη

τιμωρία, ισάδια δηλ. δεσμὸς καὶ δήμευσις τῆς περιουσίας, ὑπεβλήθη εἰς πολίτην τινὰ ὄνόματι C. Vettienum, διότι οὗτος ἀπέκοψε τοὺς δακτόλους τῆς δεξιᾶς χειρός του, ἵνα ἀπαλλαγῇ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας || municipiis dispergitri iubet (Caesar) παροτρύνει νὰ ἀπομονωθεῖσι διαφόρους Ισοπολίτιδας (Ισοτελεῖς) πόλεις πρὸς φρούρησιν.— Εἴ παντες διαφέρονται ἐπιμειζίαν (ius commercii) καὶ πολλαὶ τὸ δικαίωμα νὰ συνάγηθες νὰ κρατῶνται πρὸς τιμωρίαν ἐν αὐταῖς δέσμοις ἐπὶ μακρὸν χρόνον οἱ κακοῦργοι μόνον χάριν ἀσφαλείας καὶ ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἡδοναντο νὰ κρατηθῶσιν ἐκεῖ municipia ἥσαν πόλεις τοῦ Λατίου, (βραδύτερον καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἰταλίας (καὶ ἔξω αὐτῆς ἀκόμη, ὡς οἱ κάτοικοι ἥσαν μὲν ἐλεύθεροι Ῥωμαῖοι πολίται, διοικούμενοι διὰ ιδίων ὀρχόντων, πεμπομένων ἐκ Ῥώμης, συνήθως ἔχοντες ἐμπορικὴν πρόστιμην ἐπιμειζίαν (ius conubii) καὶ πολλαὶ τὸ δικαίωμα νὰ συνάπτωσι γάμους μετὰ τῶν ἐν Ῥώμῃ (ius conubii), ὑποχρεωμένοι εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, πληρωμὴν φέρων, ἀλλὰ στερούμενοι τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ τοῦ ἐκλέγεσθαι (municipia civium Romanorum sine suffragio) ὡς ἀποκεκλεισμένοι τῶν φυλῶν (tribus).³ Απέτοῦ τέλους τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου (91—88 π.Χ.) ἔξιστοιςαν τελείωσι τῶν πόλεων τούτων οἱ πολίται πρὸς τοὺς πολίτας τῆς Ῥώμης, ἔξιστοιςαν δικαίωμας αἱ πόλεις αὐταὶ νὰ ὀνομάζωνται municipia ἀπὸ τῆς παλαιοτέρας ὑποχρεώσεως τῶν πολιτῶν αὐτῶν, δηλ. νὰ τελῶσι λειτουργίας τινὰς (municipus ἡ municipium καὶ capio=λαμβάνω, τελὼ λειτουργίαν) οἱ πολίται αὐτῶν ἐκαλοῦντο municipes, (δέ ένικὸς municipes). Τοιαῦτα municipia ἥσαν το Caere, τὸ Tusculum, ἡ Capua κ.ἄ. || Habere (in se) videtur ista res... φαίνεται δτι ἐνέχει αὐτὰ τὸ πρᾶγμα ἀδικίαν, δτι είναι ἀδικον... Ταῦτα λέγει δὲ Κικέρων ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Καίσαρα δι' αὐτὸν καὶ ista res=αὐτὸν τὸ πρᾶγμα ποὺ προτείνεται σύ, νὰ στείλωμεν δηλ. τοὺς συνωμότας εἰς τὰ municipia. || impicitatem... ἀδικίαν, διότι θὰ ὑποχρεώσῃ αὐτὰς τὰς Ισοπολίτιδας πόλεις νὰ ἐπιτηροῦν αὐστηρῶς καὶ ὑπευθύνως τοὺς συνωμότας τῆς Ῥώμης || si imperare velis ἀν Θελήσῃς, ἀν Θελήσῃ τις νὰ διατάξῃ τὰς Ισοπολίτιδας νὰ δεχθῶσι τοὺς συνωμότας. || difficultatem, si (velis) rogare δυσκολίαν (ἔχει τὸ πρᾶγμα), ἀν Θελήσῃ τις νὰ παρακαλέσῃ τὰς Ισοπολίτιδας νὰ δεχθῶσιν αὐτούς δὲ Κικέρων ὑποδεικνεῖται δτι δὲν θὰ είναι εὔκολον νὰ δεχθῶσιν αἱ Ισοπολίτιδες τοὺς συνωμότας διὰ τὸν κίνδυνον τὸν δύοιον διέτρεχον αὐταὶ, ἀν διὰ ἀφήρπαζον αὐτοὺς ἐξ αὐτῶν οἱ φίλοις

ων διότι θὰ ἡσαν ὑπεύθυνοι αἱ ισοπολίτ·δες, ἐν ὁπωσδήποτε ἔδραπέ-
ευον οἱ παραδοθηγόμενοι εἰς αὐτὰς (ἰδὲ § 8). Λοιπόν, λέγει ὁ ῥήτωρ,
ἢ πρᾶξῃ ἀδικον πρᾶγμα, ἐν θελήσῃ τις νὰ ἐπιβάλῃ διὰ τῆς δίας εἰς
ἀδικον πρᾶγμα, νὰ θελήσῃ τις νὰ ἐπιβάλῃ διὰ τῆς δίας εἰς
ἀδικον πρᾶγμα, νὰ θελήσῃ τις φύλαξιν τοὺς συνωμότας, θὰ φέρῃ δὲ
κατὰς εἰς δύσκολον θέσιν (difficultatem), ἐν θελήσῃ διὰ παρακλήσεων
νὰ ἐπιτύχῃ αὐτό.

8. Decernatur tamen, si (vobis) placet ἐν τούτοις ἂν θέλετε, ἃς
συζητηθῇ τὸ πρᾶγμα, ἢ πρότασις δηλαδὴ τοῦ Καίσαρος, καὶ ἃς ληφθῇ
ἀπόφασις ἐπ' αὐτῆς, καὶ ἐγὼ ἐλπίζω νὰ εὕρω ἀνθρώπους (κατοίκους
τῶν ισοπολιτῶν), οἱ ὅποιοι δὲν θὰ θελήσουν ν' ἀρνηθοῦν τοιχύτην ὑπη-
ρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα, ὅσον καὶ ἀν τους εἶναι τοιχύτην ὑπηρεσία ὀχλη-
ρὰ καὶ ἐπικίνδυνος ἀκόμη. || ego enim... (ἄλλ' αὐτὸν νὰ μὴ ἐμποδίσῃ
διάς ν' ἀποφασίσετε, διὰ νομίζετε μᾶλλον συμφέρον) διότι ἐγω...su-
scipiam θὰ ἀναδεχθῶ, θὰ ἀναλάβω (νὰ ἐκτελέσω τὴν ὑμετέραν ἀπό-
φασιν). || reperiām, qui... non putent θὰ ἀνεύρω ἀνθρώπους (τοιού-
τους) οἱ ὅποιοι... νὰ μὴ νομίζουν. || id altiat. ἀντικείμ. τοῦ recusare
|| quod...statueritis ὅπερ θὰ ἀποφασίσετε χάριν τῆς σωτηρίας πάντων
statueritis τετελεομ. μέλιτων, δπως καὶ τὸ ruperit κατωτέρω. || recu-
sare ὑποκείμ. τοῦ esse, (τὸ) νὰ ἀρνηθοῦν, νὰ εἴπουν διὰ δὲν δέχονται
(εἰς τὰς πόλεις τῶν τοὺς συνωμότας, διὰ νὰ τους φυλάττουν). || adiun-
git (ὑποκείμ. Caesar) gravem poenam municipiis... εἰς τὴν πρό-
τασίν του ὁ Καίσαρ προσθέτει, λέγει ὁ ῥήτωρ, καὶ βαρεῖαν ποιηνὴν εἰς
τὰς ισοπολιτῖδας, ἐν τυχὲν δραπετεύσῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς συνωμότας. ||
horribilis custodias circuindat... εἶναι πιθανώτατον, διὰ ὁ Καίσαρ
ἴνα ἀποκρούῃ πάταξαν διπόνοιαν, διὰ συνηγορεὶ ὅπερ σωτηρίας ἐμμέσου
τῶν συνωμοτῶν, δριτές φρικτὰς κονιατῶδις διὰ τοὺς συνωμότας, εἰ καὶ
ἐντῷ παρὰ Σκλλουστίψ φερομένῳ λόγῳ τοῦ Καίσαρος δὲν ἀναγιγνώσκο-
μεν πάντα διὰ ἐντκῦθα ἀποδίδει εἰς αὐτὸν ὁ Κικέρων. || sanctit δρίζει
καὶ τιμωρίαν (διὰ πάντα διστις ἥθελε τολμήσει δραδύτερον νὰ ζητήσῃ
τὴν ἐλάφρυνσιν τῆς ποιηνῆς ταύτης). || ne quis... possit levare διὰ νὰ
μὴ δόναται κανεὶς νὰ ἀνακουφίσῃ || eorum poenam τὴν εἰς αὐτοὺς
ἐπιβληθεῖσαν (ἐν ἐπιβληθῇ) ποιηνήν. || quos condemnat τῶν ὅποιων τὴν
καταδίκην προτείνει. || eripit etiam spem... διὰ τῆς ποιηνῆς ἐκείνης
ῥήτρας του ὁ Καίσαρ ἀφαιρεῖ καὶ πάταξαν ἐλπίδα, τὴν ὅποιαν ἥδύναντο
νὰ ἔχουν οἱ δυστυχεῖς, διὰ εἶναι δυνατὴ ἐλάφρυνσις τῆς ποιηνῆς των
(καὶ τοῦτο ὅχι ἄγεν εἰρωγείας λέγει ὁ Κικέρων). || quam (vitam) si

eripuisset... τὴν ὁποίαν (ζωὴν) ἀν ἥθελε συμβουλεύσει (ὁ Καῖσαρ) ν
ἀφαιρέσουν, ἥθελεν ἀπαλλάξει αὐτεδός ἀπὸ πολλῶν πόνων φυχικῶν τ
καὶ σωματικῶν, καὶ ἀκόμη ἀπὸ πασῶν τῶν ποινῶν διὰ τὰ κακουργή
ματα' ὥστε ἀν ὁ Καῖσαρ δὲν ἔζητησε τὸν θάνατον ὡς ποινὴν, ἐπράξε
τοῦτο ἵνα μὴ ἄρῃ πάσας τὰς ποινὰς διὰ τὰ κακουργήματα! Καὶ τοῦτο
εἶναι προσθήκη τοῦ Κικέρωνος εἰς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Καίσαρος, διὰ
νὰ τὸν εἰρωνευθῆ. || Itaque... λοιπὸν... (κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Καίσαρος)
|| ut aliqua... formido... esset posita διὰ γὰρ ὑπάρχη ἔμπροσθεν
ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς (ἐφ' ὅσον ζῷμεν) κάποιο φόβητρον διὰ τοὺς πονη-
ρούς. || apud interios παρὰ τοῖς κάτω, εἰς τὸν "Ἄδην. || illi antiqui
ἐκεῖνοι οἱ παλαιοί, οἱ πρὸ πολλῶν αἰώνων ζήσαντες, ἐκεῖνοι ἀφ' ὧν
ἄρχεται ἡ ἀνθρωπότης· διὰ τούτων θέλει ὁ Κικέρων νὰ δυοδεξιῇ εἰς
τὸν Καίσαρα, διὰ τὰ λεγόμενα ἐκεῖνα πέρι τῆς ἐν "Ἄδου τιμωρίας τῶν
κακῶν δὲν εἶναι χθεσινά, ἀλλὰ ἀπ' αἰώνων πιστεύόμενα καὶ παροδε-
δόμενα, ὡςτε γὰρ μὴ δύναται τις νὰ ἀθετήσῃ τόσον εὐχερῶς αὐτά, ισχυ-
ριζόμενος διὰ εἶναι μῦθοι ἀπλοί. || voluerunt ἥθελησαν· ἐν τῇ λέξει
ταύτη ὑπάρχει ἔννοια τῆς αὐθαιρεσίας, δηλαδὴ οἱ ἀνθρωποι ἐκεῖνοι
δὲν ἐπίστευον ἀλγήθως καὶ ἔχοντες λόγον τινά, διὰ ἐν "Ἄδου τιμωροῦν-
ται οἱ κακοί, ἀλλὰ ἔτισ αὐθαιρεσίας ἔπλασαν τὸν μῦθον αὐτόν, ἵνα ἐκ-
φοβίζωσι τοὺς κακούς. (Εἰς ταῦτα ὁ Κικέρων δὲν φαίνεται συμφωνῶν
πρὸς τὸν Καίσαρα, ἀλλὰ θέλει νὰ φαίνεται παραδεγόμενος διὰ ἐν "Άδου
τιμωροῦνται οἱ κακοί). || his (suppliciis) remotis ἀν ἀπομακρύνη,
ἀφαιρέσῃ τις αὐτὰς τὰς τιμωρίας, δηλ. τὴν πιστιν, διὰ τιμωροῦνται ἐν
"Άδου οἱ κακοί: || intel egit aut non esse mortem ipsam pertime-
scendam κατενόουν διὰ ὁ θάνατος αὐτὰς καθ' ἑαυτὸν (ἄγεν τοῦ φόδου
τῶν τιμωριῶν) δὲν ἔμελλε νὰ εἴναι φοβερός, κατενόουν διὰ οἱ ἀνθρωποι
πλέον δὲν θὰ ἐφοδούντο τὸν θάνατον. —

9. ego... interisit σύνταξον ego video, quid mea intersit ἐγὼ
βλέπω (έννοω), τί ἐμὲ (ἐν)διαφέρει, τί ἐμὲ συμφέρει ν' ἀποφασισθῇ. ||
in re publica ἐν τῇ πολιτειᾳ, ἐν τῷ πολιτικῷ σταδίῳ. || popularis δη-
μοτική, ἀρεστή εἰς τὸν δῆμον. || habetur νομιζεται, θεωρεῖται, || minus
erunt... μιhi populares impetus pertimescendi ἡττον ἔσονται μου
φοβητέαι αἱ ἀπὸ μέρους τῶν δημοκρατικῶν ἐπιθέσεις, δηλ. δὲν θὰ
πρέπη ἐγὼ πολὺ νὰ φοβώμαι τὰς ἀπὸ μέρους τῶν δημοκρατικῶν ἐπιθέ-
σεις. || hoc (δηλ. Caesare) auctore et cognitore huiusce sententiae
τοῦδε (τοῦ Καίσαρος) εἰσηγητοῦ καὶ συνηγόρου τῆςδε τῆς γνώμης. ||

auctor sententiae δὲ εἰσηγητής γνώμης τινός, cognitor sententiae δὲ πληρεξούσιος συνήγορος γνώμης τινός, δὲ ἀναδεγόμενος νὰ συνηγορήσῃ ὅπερ αὐτῆς καὶ ὅπερ ἐκείνων οἱ δόποι θὰ ἀπεδέχονται αὐτήν, ἂν δρα- δύτερον ἥθελε τοὺς κατηγορήσει κανεῖς ἐνώπιον δικαστηρίου. Λοιπὸν δὲ Κικέρων λέγει: ἂν δεχθῆτε τὴν γνώμην αὐτὴν τοῦ Καίσαρος, ἐγὼ ἵσως δὲν πρέπει νὰ φοβῶμαι τὰς ἐπιθέσεις τῶν δημοκρατικῶν, διότι θὰ ἔχω- μεν συνήγορόν μας τὸν εἰσηγητὴν αὐτὸν τῆς γνώμης, τὸν Καίσαρα. || sin illam alteram, δηλ. Silani, sententiam secuti eritis ἐὰν δῆμος ἀποδεχθῆτε ἐκείνην τὴν ἑτέραν, τοῦ Σιλανοῦ τὴν γνώμην || nescio an... contrahatur ἵσως νὰ μου συσσωρευθῇ μεγαλύτερος **μπελᾶς*** negotium δὲ ἀσχολία, ή φασαρία, δὲ **μπελᾶς*** amplius negotii latentesmodicē=pe- riorsoteroς, μεγαλύτερος μπελᾶ. || meorum periculorum rationes utilitas rei publicae vincat τῶν ἔμων κινδύνων τοὺς λογαρισμούς (λο- γισμούς, σκέψεις) ή ὡφέλεια, τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας δὲς νικήσῃ, δηλαδὴ δὲν πρέπει νὰ λογαριάζωμεν τοὺς ἀτομικούς ἐμοῦ κινδύνους ἀπέναντι τοῦ συμφέροντος τῆς πολιτείας. Μεγάλη ἀληθιώς ή αὐταπάρ- νησις τοῦ Κικερωνος. || hebemus enīm... ἐπανέρχεται δὲ ὁ ῥήτωρ εἰς τὴν γνώμην τοῦ Καίσαρος: (εἴπον δὲι ἂν ἀκολουθήσωμεν τὴν γνώ- μην τοῦ Καίσαρος, δὲν ἔχομεν νὰ φοβηθῶμεν ἐπιθέσεις τῶν δημοκρατι- κῶν), διότι ἔχομεν ἀπὸ μέρους τοῦ Καίσαρος...—ipsius αὐτοῦ τοῦ ἴδιου, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸ ἐπόμενον πατογοῦν || dignitas, ή ἀξί- ωσις, ή ὄπληψις || amplitudo ή τοῦ (γένους) ἐπιφάνεια, ή λαμπρότης || obsidem perpetuae... voluntatis δῆμηρον, ἐνέχορον τῆς διηγεκοῦς πρὸς τὴν πολιτείαν εὐμενοῦς διαθέσεως* ή γενική | ερειμα... vo- luntatis ὄποκειμενική διότι ή ἔννοια εἶναι. ήμεις ἀκολουθοῦντες τὴν γνώμην τοῦ Καίσαρος δὲν ἔχομεν νὰ φοβηθῶμεν τι ἀπὸ μέρους τῶν δημοκρατικῶν, διότι μᾶς ἐγγυᾶται περὶ τούτου ή διηγεκής... διαθέσις* || intellectum est, quid intere-set inter...: ἐκ τῆς γνώμης τοῦ Καί- σαρος, διτις προέτεινεν αὐτηράν τιμωρίαν τῶν συνωμοτῶν) κατενοήθη, τι διαφέρει—, ποία διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ δημιχγωγῶν, λαοπλάνων (contionatores) οἵοι εἶναι ἄλλοι, καὶ ἀληθιώς δημοκρατικῶν, ἀληθιώς ἐνδιαφερομένων ὅπερ τοῦ λαοῦ, οἷος εἶναι δὲ Καίσαρ, (vne popularis animus)* δὲ ῥήτωρ μετὰ μεγάλης πολιτικότητος ἐπαινεῖ τὸν Καίσαρα, διότι, ὡς ἀληθιώς δημοκρατικός, πονῶν ἀληθιῶς τὸ συμφέρον τοῦ λαοῦ, προέτεινε τὴν αὐτηράν τιμωρίαν ἐκείνων, οἵτινες, ἥθελγαν νὰ κατα- στρέψουν τὴν πόλιν* ἐν φῶ ἄλλοι δημιχγωγοί, θὰ ἔσχουν ἵσως τὴν ἀθφ-

ωσιν τῶν συνωμοτῶν, διότι δῆθεν εἶναι 'Ρωμαῖοι πολίται καὶ ὡς τοιούτοι δὲν ἔπειτε νὰ τιμωρηθοῦν, ὅ τι καὶ ἀν εἰχον πράξει || inter levitatem... et animum... consulentem μεταξὸν κουφότητος λαοπλάνων καὶ (σταθερᾶς, ασθενᾶς) διαθέσεως ἀληθῶς δημοκρατικῆς vere populi-larem) ἀποσκοπούσης τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ Οἱ ἀληθῶς δημοκρατικοὶ ἄνδρες βουλεύονται σύμφωνα μὲ τὸ συμφέρον, ὅχι σύμφωνα μὲ τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ. Cic. p. Sulla 25.

10. non neminem ὅχι οὐδένα, δηλ. τινά, κάποιον, quendam πρέλ. non nullοιτινές, non numquam=κάποις, ἐνίστε, non nus- quam κάπου, ἐνιαχαῖ. || Οὗτος, τὸν ὄποιον ὑπαινίσσεται ἐδῶ ὁ Κικέρων, οὗτι ἀποσαίαζεν ἐκ τῆς συγκλήτου, ὑποτίθεται δι τὸ θέον ὁ Q. Metellus Nepos, ὁ ὄποιος τότε ἦτο ἀποδεδειγμένος δῆμαρχος (trib. plebei de-signatus), καὶ ὁ ὄποιος ὀλίγας ἔβδομάδας ὕστερον ἀφ' εὖ ὁ Κικέρων ἔπαυσε νὰ είναι ὑπάτος (τὴ 31 Δεκεμβρίου τοῦ 63), ἥρχισε νὰ κατηγορῇ αὐτόν, διτιέφόνευσε Ῥωμαίους πολίτας ἀκρίτους, || indīτā, causā, χωρὶς δηλ. νὰ ἀπολογηθοῦν. || ne...ferat ἵνα μὴ τάχα ἀναγκαῖθῃ νὰ δώσῃ γνώμην, φῆσον καταδικαστικὴν εἰς θάνατον Ῥωμαίων πολιτῶν. || nudius tertius σήμερον τρίτη ἡμέρα, πρὸ τριῶν ἡμερῶν, προχθὲς τῇ 3ῃ Δεκεμβρίου a. d. III Non. Dec. τὸ nudius είναι σύνθετος λέξις περιέχουσα τὰ συνθετικὰ πυντοῦντον καὶ dieus παλαιότερος τύπος τοῦ dies ἵστε σημαίνει ἡ νῦν ἡμέρα, ἡ σημερινή· τὸ nudius tertius σημαίνει προχθές, διότι οἱ Ῥωμαῖοι ἐσύνημιζον νὰ λογαριάζουν καὶ τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὴν ὄποιαν ἥρχιζον τὸν λογαριασμόν, ἐπομένως τρίτη ἡμέρα πρὸς τὰ ὄπίσω ἀπὸ σήμερον είναι (σήμερον, χθὲς προχθές. || in (liberam) custodiam εἰς (ζεστμον) φυλακήν· ἵδε εἰσαγωγ. σεκ. 6. || cives Ro-manos διὰ τούτου ὡς καὶ διὰ τοῦ ἀνωτέρῳ civium Romanorum ἐν-γοῦνται οἱ κρατούμενοι καὶ κρινόμενοι συνωμόται, Λέντλος καὶ οἱ λοιποί. || supplicationem mihi decrevit ἵδε σημείωτην εἰς § 5 περι nomine supplicationem decrevi istis· ἡ δοτικὴ τιμὴ είναι χαριστι-κή· διότι ἡ σύγκλητος ἀναθέτουσα εἰς τὸν Κικέρωνα νὰ τελέσῃ εὐχαρι-στήριον θυσίαν πρὸς τοὺς θεοὺς ἀνεγγνώριζεν δι το εἰς αὐτὸν ὠφείλετο τὸ μέρος τῶν ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν ὑπὲρ ἀποσαβήσεως τοῦ κακοῦ· διότι δὲν ἥρκει μόνον ἡ βοήθεια τῶν θεῶν· ἐπρεπε καὶ οἱ ἀνθρωποι νὰ κινη-θῶσιν· σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χειρα νίνει· λοιπὸν αὐτὰς τὰς ἀνθρωπίνους ἐνεργείας ἀνεγγνώριζεν ἡ σύγκλητος τῷ Κικέρωνι, ὡς ἀνεγνώριζε τοῖς στρατηγοῖς τὰς γινας κατὰ τῶν πολεμίων, εἰς τοὺς ὄποιοὺς στρατηγοὺς

ἐπέτρεπεν ἐπίσης νὰ κάμνωσι supplicationes διὰ τὰς νίκας των. || indices τοὺς μηνυτάς, τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀλλοβρόγων καὶ τὸν Οδο-
σύρκιον ἵδε § 5: postremo hesterno die praemia legatis Allobro-
guin Titoque Volturci dedistis amplissima || maximiis praemiis
adfecit διὰ μεγίστων δραστηρίας, μέγιστα δραστεῖα ἔδωκε (ἔφή-
φισε νὰ δοθῶσι). || Jam hoc nemini dubium **πλέον** εἰς οὐδένα τοῦτο
(τὸ ἔξης) εἶναι ἀμφίβολον· τὸ δὲ ὃ ἐπεξηγεῖται κατωτέρω διὰ τῆς πλα-
γίας ἐρωτήσεως quid de tota re et causa iudicarit. || qui reo...
decre (er)it ἐκεῖνος διὰ τὸν κατηγορούμενον φυλακὴν (νὰ φυλα-
κισθῇ), διὰ τὸν ἀνακριναντα (δικαστὴν) εὐχαριστήριον θυσίαν, διὰ τὸν
μηνυτὴν (μάρτυρα) δραστεῖον ἔφήφισε (ἔγνωμάτευσε νὰ δοθῇ). || Τὸ
reo, quae sitori, iudici πρέπει νὰ ἐκληφθοῦν γενικῶς, διὰ τὸν κατη-
γορούμενον ὡς ἔνοχον μᾶς οἰασδήποτε πράξεως, διὰ τὸν ἀνα-
κριτὴν (δικαστὴν) αὐτῆς, διὰ τὸν μηνυτὴν αὐτῆς. Ο Κικ. παρα-
βάλλει ἔκυτὸν πρὸς δικαστὴν, (quaesitorem), διότι αὐτὸς ὡς ὄπατος,
ἀφ' οὗ τοῦ κατηγγέλθη ἡ πρᾶξις τῶν συνομοτῶν, διέταξε πᾶσαν κατ'
αὐτῶν ἐνέργειαν προληπτικὴν καὶ ἀνέκρινε τοὺς μάρτυρας (μηνυτὰς
καὶ ὄλλους) καὶ αὐτοὺς τοὺς κατηγορούμενους ἐνώπιον τῆς συγκλήτου
(βλέπε λόγον Γ' κατὰ Κατιλ. §§. 8-11). || gratulationem=supplica-
tionem εὐχαριστήριον δέντιν.—decre(ve)rit παρακείμενος ὑποτακτι-
κῆς ἡ ἀναφορικὴ πρότασις qui... decreverit (==ν γνωματεύσας) εἶναι
τὸ ὄποκείμενον τοῦ iudicarit. || de tota re et causa περὶ τῆς δλῆς
ὑποθέσεως ἀλλαχοῦ γίνεται διάκρισις τοῦ res (ἡ πρᾶξις ἡ κρινομένη)
καὶ causa (ἡ περὶ αὐτῆς δίκη), κρίσις ἀλλ' ἐνταῦθα διὰ τῆς προσθήκης
τοῦ tota συνεχωνεύθησαν εἰς ἓν. || At vero...C...Caesar... μετὰ πολ-
λῆν τέχνης συνάγει ὁ Κικέρων ἐκ τῆς προτάσεως τοῦ Καίσαρος διὶ
οὗτος δὲν θεωρεῖ πλέον πολίτας τοὺς συνωμότας, ἀφ' οὗ οὗτοι ἔβουλεύ-
θησαν τὸν δλεθρον τῆς πολιτείας, καὶ διὶ ὁ Καίσαρ ἐναντίον τῶν ὄλλων
τῶν θελόντων νὰ **νομίζωνται δημοκρατικοί**, προέτεινεν αὐτοτράν-
τιμωρίαν τῶν κρινομένων. || legem Semproniam ἐνγοσεὶ τὸν νόμον τοῦ
Γαίου Σεμπρωνίου Γράκχου φημισθέντα τὸ 122 π. X. Τὸ περιεχόμε-
νον αὐτοῦ ἦτο ne de capite civium Romanorum iniussu populi
indicaretur, δηλ. ἀπηγόρευε νὰ κρίνεται θανάτου Ρωμαίος πολίτης
ἄνευ τῆς διαταγῆς (iniussu) τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ. Ὅστε ὁ Καίσαρ δε-
χθεὶς νὰ κριθοῦνοι περὶ τὸν Λέντλον ἐνώπιον τῆς συγκλήτου, μετασχὼν
τῆς συζητήσεως περὶ τῆς ἐπιβλητέας τιμωρίας καὶ προτείνας αὐτοτρ-

ράν κατὰ τῶν κρατουμένων τιμωρίαν, παραδέχεται σιωπηρῶς, ὅτι οὗτος ἔπαινος νὰ εἴναι Ὦρῳσίοι πολῖται καὶ ἐπομένως δὲν δικαιοῦται κανεὶς νὰ ἐπικαλέσθῃ διπέρ αὐτῶν νόμους ισχύοντας μόνον διὰ Ὦρῳσίος πολίτας. Τὴν legem Semproniam καθὼς καὶ ἄλλους νόμους ἐπεκαλέσθη ὁ Καῖσαρ ἐν τῇ ἀγορεύσει του διπέρ τῶν κρινομένων. || qui autem... hostis sit ἔνας ὅμως ὁ ὄποιος, ὅπως οἱ συνωμόται τοῦ Κατιλίνα, εἰναι ἔχθρὸς τῆς πολιτείας. || posse... καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦτο ἐκ τοῦ intellegit ἔξαρτᾶται τὸ δὲ κατωτέρω dependisse πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἔξαρτώμενον ἐκ τινος ὄλλου ρήματος (dicit, meminit) κατὰ ζεῦγμα ἐννοουμένου, ἀντὶ τοῦ intellegit. || ipsum latorem Semproniae legis τόσον ὀλίγον, λέγει, ὁ Σεμπρώνιος νόμος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι προστατεύει τοὺς Ὦρῳσίοις ἐκείνους πολίτας, οἱ ὄποιοι ἐμελέτησαν ὅλεθρον κατὰ τῆς πολιτείας, ὡστε καὶ αὐτὸν τὸν εἰσηγητὴν αὐτοῦ, διότι καὶ οὗτος ἐμελέτησε κακὰ κατὰ τῆς πολιτείας, δὲν ἥδυνήθη νὰ προστατεύσῃ. Ὁ Γάιος Γράκχος ἐφοιεύθη τὸ 122 π.Χ., διότι προτείνας πλὴν ὄλλων καὶ νὰ δοθοῦν εἰς τοὺς Λατίνους ἵσα πρὸς τοὺς Ὦρῳσίοις πολιτικὰ δικαιώματα καὶ ζητήσας καὶ διὰ τὸ τρίτον ἔτος, τὸ 121, τὴν δημαρχίαν, ἔδωκεν ἀρφορμὴν νὰ τὸν διποπτεύσουν ὅτι μελετᾷ κατάργησιν τοῦ ἑλευθέρου δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, καὶ ἐκηρύχθη ἔχθρὸς τῆς πατρίδος. || iniussu populi poenas... dependisse ἀνευ ἐντολῆς,... τοῦτο ἐπίτηδες ἐτόνισεν ὁ Κικέρων, ἵνα δηλώσῃ ὅτι, προκειμένου περὶ ἔχθρῶν τῆς πολιτείας, δὲν εἴναι ἀνάγκη νὰ διθῆ ἐντολὴ τοῦ λαοῦ, ὅπως οὗτοι τιμωρθοῦσιν ὁ λαός ἔρωτάται μόνον περὶ Ὦρῳσίων πολιτῶν, ἀλλὰ Ὦρῳσίοι πολῖται πάνουν νὰ εἴναι οἱ ἔχθροι τῆς πολιτείας, hoi-
stes patriae ἡ rei publicae. Συνήθως διακρίνεται populus=οἱ δημοκρατικοὶ πολῖται, τὸ δημοκρατικὸν κόμμα, populus Romanus δῆλος ὁ δῆμος τῶν Ὦρῳσίων, δημικρατικοὶ καὶ ἀριστοκρατικοί. || poe-
nas... dependere ποινὰς ἀποτίνειν ἢ διδόναι, τιμωρεῖσθαι τὸ τιμωρεῖν λέγεται poenas capere. || idem ὁ αὐτὸς (ὁ ἔδιος) Καῖσαρ: ipsum Lentulum αὐτὸν τὸν ἔδιον τὸν Λέντλον. || largitorem et prodigum μολονότι οὗτος ἐδαπάνησεν ἀφειδῶς (διπέρ τοῦ λαοῦ) καὶ κατησάτεσσε τὴν περιουσίαν του: καὶ ἐνταῦθα τὸ prodigum διασκεψεῖ, εἰδικεύει, τὸ γενικωτέρας ἐννοίας largitorem. || non putat... etiam appellari posse poplarem νομίζει ὅτι δὲν δύναται καὶ νὰ ὀνομάζεται πλέον δημοτικός τὸ non putat... etiam appellari posse popularē=iam ne appellari quidem popularem posse putat. Ὁ Λέντλος,

λέγει ὁ Κικέρων, οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀληθῶς δημοτικός, vere popularis, ἥτο μόνον ἐκ τῶν θελόντων νὰ νομίζωνται δημοτικοὶ (qui se populares haberit volunt)· ἀλλὰ τῷρα μετὰ τὴν ἀποκαλυψθεῖσαν ἔνοχήν του εἰς τὴν συνωμοσίαν, οὐδὲ νὰ τὸν ὀνομαζῃ καὶ δημοτικὸν δύναται τις. || cum... cogitarit ἄφοδ (ἐπειδή... ἐσκέφθη). || homo mitissimus atque lenissimus μολονότι (ὁ Καίσαρ) εἶναι ὀνθρωπος ἡπιώτατος καὶ πραότατος, ἐπιεικέστατος. || non dubitat... mandare δὲν διστάζει νὰ παραδώσῃ. || et sancit in posterum καὶ νομοθετεῖ, προτείνει νὰ ληφθῶσι μέτρα διὰ τὸ μέλλον. || ne quis... possit νὰ μὴ δύναται τις... levando supplicio huius (Lentuli) ἐλαφρύνων, προτείνων νὰ ἐλαφρύνωσε τὴν τιμωρίαν τούτου ἐδῶ (τοῦ Λέντλου), τὸν ὅποιον τῷρα ἡμεῖς κρίνομεν ἡ ἀφαιρετικὴ τοῦ γερουνδίου—γερουνδιακοῦ πολλάνις ἰσοδοναμεῖ μὲ τροπικὴν μεταρχὴν ἐν τῇ ἐλληνικῇ γλώσσῃ. || se iactare et... esse popularis νὰ ζητῇ νὰ ἐπιδεικνύεται καὶ νὰ θηρεύῃ δημοτικότητα, ώς προστάτης δῆθεν τῶν συμφερόντων τοῦ λαοῦ. || in pernicie pop. Romani= in :e perniciosa populo Romano, εἰς ὑπόθεσιν ἡ ὄποια εἶναι καταστροφὴ διὰ τὸν ῥωμαϊκὸν λαόν· ὁ Καίσαρ, λέγει ὁ Κικέρων, προτείνει νὰ ληφθῇ τοιαύτη πρόνοια διὰ τὸ μέλλον, ὡςτε νὰ μὴ δύναται κανεὶς νὰ προτείνῃ ἐλάφρυνσιν τῆς τιμωρίας τοῦ Λέντλου, ἐπιθιώκων δημοτικότητα εἰς βάρος, εἰς ὄλεθρον τοῦ ῥωμαϊκοῦ λαοῦ. || adiungit etiam publicationem bonorum (ὁ Καίσαρ), προσθέτει, προτείνει ἀκόμη καὶ δήμευσιν τῆς περιουσίας: bona τὰ ἀγαθά, ἡ περιουσία. || ut... consequatur ἵνα ἐπακολουθήσῃ. || omnis... cruciatus aitiat. πληθ. (ἀντικείμ. τοῦ consequatur).

11. Quam ob rem δι' ὅ, διό, θεν, λοιπόν. || sive hoc statueritis εἴτε τοῦτο (τὸ τελευταῖον, ὅπερ προτείνει ὁ Καίσαρ) (θὰ) ἀποφασίσετε· τὸ statueritis, ώς καὶ τὰ κατωτέρω dederitis καὶ malueritis εἶναι τετελ. μέλλοντες. || dederitis μετεχειρίζηται καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει τετελ. μέλλοντα, διότι εἶναι ταυτόχρονοι αἱ δύο πράξεις statueritis καὶ dederitis, δηλ. ὁ Κικέρων λέγει ἐὰν θὰ ἀποδεχθῆτε τὴν γνώμην τοῦ Καίσαρος μὲ τοῦτο, ἀποδεχόμενοι δηλ. τὴν γνώμην τοῦ Καίσαρος, μοῦ δίδετε (συγχρόνως) αὐτὸν ὀπαδόν, ἐπικουρον. || commentem ad contionem ὀπαδὸν ἐν τῇ πρὸς τὸν λαὸν ἀνακοινώσει τῆς ἀποφάσεως τῆς συγκλήτου· ὁ Κικέρων δηλαδὴ θὰ ἐκάλει τὸν λαὸν εἰς συνάθροισιν καὶ θὰ ἀνεκοίνου πρὸς αὐτὸν (ad contionem) τὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου, καὶ ἐὰν αὕτη θὰ είχεν ἀκολουθήσει τὴν γνώμην τ.

Καίσαρος, φυσικά ὁ Καίσαρ θὰ ἡτο διὰ τὸν Κικέρωνα κατὰ τὴν ἀνακοίνωσιν ἐπίκουρος, στήριγμα, ἀφ' οὗ αὐτοῦ ἡτο ἡ γνώμη νὰ ῥιψθῶσιν εἰς λιόντια δεσμὰ οἱ συνωμόται καὶ νὰ δημευθῶσιν αἱ περιουσίαι τῶν ἐπειδὴ δὲ ὁ Καίσαρ ἡτο προσφιλῆς εἰς τὸν λαὸν (populo carus atque iucundus,) ὁ Κικέρων θὰ ἡτο ἀσφαλῆς πλέον καὶ δὲν θὰ ἐφοβεῖτο μῆπως ὁ λαὸς δυσκρεστηθῇ ἀκούων τοιαύτην τιμωρίαν τῶν συνωμοτῶν. || sive Silani... malueritis, facile... purgabo... ἐάν τε (θὰ) προτιμήσετε ν' ἀκολουθήσετε τὴν γνώμην τοῦ Σιλανοῦ, (μὴ φοβηθῆτε δτι θὰ κατακριθῆτε ως ἄγαν αὐτηροί, διότι ἔγω) εὐκόλως θὰ δικαιολογήσω ἐμαυτὸν καὶ ὑμᾶς (purgabo) ἐνώπιον τοῦ ὥμη. λαοῦ (pop. Romano) καὶ θὰ καταδείξω (obtinebo) δτι ἡ αὐτηγράτης μας αὕτη ὑπῆρξε πολὺ ἥπιατέρα (leniorem) παρὰ ἐάν ἀκολουθοῦμεν τὴν γνώμην τοῦ Καίσαρος. || a vituperatione crudelitatis ἀπὸ τῆς κατακρίσεως δτι ἐφανημεν κολὸς αὐτηροί. || purgabo θὰ ἀποδείξω καθαρούς, ἀθώους. Ἐνταῦθα μετεχειρίσθη ὁ ῥήτωρ ἐν τῇ ἀποδόσει ἀπλοῦν μέλλοντα purgabo — obtinebo, καὶ ὅχι τετελ. μέλλ., ως ἀνωτέρω (dederitis), διότι αἱ πράξεις αὕται (purgabo obtinebo) δὲν είναι ταυτόχρονοι μὲ τὴν πρᾶξιν τὴν δηλουμένην διὰ τοῦ malueritis πρῶτον θὰ ἀποφανθῇ ἡ σύγκλητος προτιμῶτα τὴν γνώμην τοῦ Σιλανοῦ, καὶ ἐπειτα ὁ ῥήτωρ θὰ ἀπολογηθῇ ὑπὲρ αὕτης πρὸς τὸν λαόν. || obtinebo θὰ καταστήσω φανερόν.

Quānq̄uam καίτοι καὶ δύμας (όχι: ἀν κατ. || quae... crudelitas ποία αὐτηγράτης (δσον μεγάλη καὶ ἀν είναι) δύναται νὰ είναι τιμωρητέα προκειμένου αὕτη γὰ ἐφαρμοσθῇ κατὰ τόσον σκληροῦ, ἀπανθρώπου ἐγκλήματος; || in inhumanitate tanti sceleris ἐν τῇ ἀπανθρωπίᾳ τηλικούτου ἐγκλήματος, προκειμένον περὶ τόσον ἀπανθρώπου ἐγκλήματος || Ego enim... iudico: ἐγὼ δηλ. κρίνω ἐξ ἐμῆς ἀντιλήφθωσε || (Nam) ita mihi... liceat (δρκος, ἔνορκος διαδεβχίσιες= (Διότι ἔτσι νὰ μοι ἐπιτραπῇ ν' ἀπολαύσω μεθ' ὑμῶν τῆς πολιτείας σώας || ut ego—non atrocitate animi moveor δπως ἔγω δὲν κινοῦμαι ὑπὸ ἀγριότητος (σκληρότητος) φυχῆς, δηλ. δσον είναι ἀλγθὲς δτι ἔγω δὲν κινοῦμαι ἀπὸ ἀγριότητα φυχῆς, τόσον ν' ἀπολαύσω μεθ' ὑμῶν τῆς πολιτείας σώας. Ἡμεῖς συνήθως κάμνομεν δρκον μὲ ὑπόθεσιν δτι ἀλγθεύει ἡ ἀποδιδομένη ἡμῖν πρᾶξις, δτε ἐννοεῖται εὐχόμεθα, καταρώμεθα μᾶλλον νὰ συμβῇ τι κακὸν εἰς ἡμᾶς; π. χ. νὰ μη φθάσω ἔγω νὰ χαρῶ (τὴν πατρίδα μου), ἀν κρίνω κινούμενος ἀπὸ σκληρότητα: ἡ δσον κρίνω ἀπὸ σκλη-

ρρότητα ψυχῆς κινούμενος, τόσον κακὸν νὰ ἔχω (γὰ μ' εὔρη). Ἡ ἀλλάσσοντες πρόσωπον: δοσον ἔγω κρίνω κινούμενος ἀπὸ σκληρότητα ψυχῆς, τόσον κακὸν ἐστὶν τάχης. || quod in hac causa vehementior διότι (έὰν) ἐν τῇ δίκῃ ταύτῃ εἴμαι κάπως δέξις, δέξιτερος. || quis enim est τοι πιτιορ? διότι ποῖος εἴναι ἡπιώτερος ἐμοῦ: ή ῥητορικὴ αὐτῇ ἐρώτησις αἰτιολογεῖ τὴν πρότασιν: ego non atrocitate animi moveor ἔγώ, λέγει ὁ Κικέρων, ἂν λαμβάνω κάπως αὐστηρότερα μέτρα ἐν τῇ παρούσῃ δίκῃ τοῦτο δὲν τὸ κάμψω ἀπὸ σκληρότητα ψυχῆς, διότι ἔγὼ δὲν εἴμαι σκληρός: οὐδεὶς ἄλλος εἴναι μαλακώτερος, ἡπιώτερος ἐμοῦ. || sed singulari... misericordia ἔννοείται ἐκ τῶν προηγουμένων τὸ moveor=ἄλλα κινοῦμαι ἀπὸ ἐξαιρετικήν (μοναδικήν) τινα φιλανθρωπίαν καὶ εὐσπλαγχνίαν, (πρὸς τὰ θύματα, τὰ δόποια θὰ είχεν ἡ συγνωμοσία τούτων, ἂν ἐπετύγχανεν, ἢ ἂν οὔτοι ἐξαρπασθῶσιν ἐκ τῆς εἰρκτῆς ὑπὸ τῶν φίλων των καὶ ἐκσωθῶσι πρὸς τὸν Κατιλίγαν, διε πάλιν θὰ κινδονεύῃ ἡ πόλις καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς. || Videor mihi videre μοὶ φαίνεται ὅτι βλέπω συνηθέστατα ὁ Κικέρων συνάπτει τὰ δύο αὐτὰ ῥήματα videor videre, ὃστε ν' ἀποτελήται παρονομασία hanc urbem τὴν Ῥώμην. || lucem... atque arcem παράθεσις εἰς τὸ urbum τὰς μεγάλας καὶ πεπολιτισμένας πόλεις, ὡς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ῥώμην, δικαιίστατα ὀνομάζουν φῶτα τῆς οἰκουμένης, lucem ἡ lumina orbis terrarum, διότι ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν φωτίζονται αἱ ἄλλαι πόλεις καὶ χώραι τῆς γῆς: ἂν δὲ τύχουν νὰ είναι καὶ κοσμοχράτειραι, δπως ἡ Ῥώμη, ὀνομάζονται καὶ arces omnipium gentium, τ. ἐ. ἀκροπόλεις, ἀσφαλή καταφύγια πάντων τῶν λαῶν. || subito uno incendio concidentem ὑπὸ μιᾶς πυρκαϊᾶς αἴφνης καταρρέουσαν καταστρεφομένην τὸ concidentem κατηγορ. μετοχὴ ἀπὸ τοῦ αἰσθητικοῦ vide. Αὐτὸ τὸ σχῆμα, δι' οὗ ὁ ῥήτωρ φαντάζεται τι γιγνόμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του (videor mihi videre) καὶ προσπαθεῖ αὐτὰ τὰ ἐν τῇ φαντασίᾳ του κινούμενα νὰ παραστήσῃ διὰ τοῦ λόγου του, ὃστε καὶ οἱ ἄλλοι νὰ νομίζωσιν ὅτι τὰ βλέπουν γιγνόμενα, καλεῖται υποτύπωσις λατιν. subiectio sub oculos. || cerno amīmo... διακρίνω διὰ τῶν δημάτων τῆς φυχῆς (τῆς διανοίας, τῆς φαντασίας). ἔπειτεν ἀντὶ τῆς δριστικῆς cerno νὰ ἔχῃ ἀπαρέμφατον cernere, ἐξαρτώμενον ἐπίσης ἐκ τοῦ videor ἄλλα σκοπίμως ὁ ῥήτωρ ἐξέφερεν ἀνεξαρτήτως τὸ ῥῆμα (cerno), ἵνα πιστευθῇ ὅτι ἀληθῶς, ὅχι κατὰ φαντασίαν (videor cernere), διεκρίνετο τοιαῦτα πράγματα, εἰ καὶ ἡ προσθήκη τοῦ απίμο πά-

Διν φέρει τὴν φαντασίαν || sepulta in patria ἐν τῇ τεθαυμένῃ, εἰς
ἔρειπια ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς καταπεπτωκούσα πατρόδι. || miseris atque in-
sepultos acervos civium οἰκτροὺς καὶ (=δηλ.) ἀτάφους σωροὺς κο-
λιτῶν. || versatur mihi ante oculos... ἐνταῦθα τελείως, δέ ρήτωρ
ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῆς φαντασίας εἰς τὴν πραγματικότητα, παριστῶν τὸ
πρᾶγμα ως ς ληθῶς γιγνόμενον : ἀναστρέφεται πρὸ τῶν δφθαλμῶν
μου ἡ (ἄγρια) δψις καὶ ἡ μαντα τοῦ Κενθήγου μαινομένου ἐν τῇ
σφαγῇ ἡμῶν, βλέπω ἔμπροσθέν μον τὸν Κένθηγον μαινόμενον
σφάζοντα ἡμᾶς || bacchantis ἐν χαρῷ μαίνομένου, βακχεύοντος.

12. Cum vero... regnante Leatulum ὅτε, ὄντας δὲ ἐφαντά-
σθην βασιλεύοντα τὸν Λέντλον. Εἰς τὸν Ψωμάκιον τὸ ὄνομα τεκ καὶ
τὸ regnare δὲν ἦτο εὐάρεστον οὐδὲ νά το ἀκούουν, ἐπίτηδες δὲ ὁ Κι-
κέρων ἐνταῦθι μετεχειρίσθη τὸ regnantein ὥπως καὶ τὸ purpuratum
κατωτέρω, διὰ νὰ διαθέσῃ δυσμενῶς τοὺς ἀκούοντας κατὰ τῶν κριο-
μένων. || sicut ipse se... confessus est καθῶς αὐτὸς δέ θύιος ὠμολό-
γησεν, δτι ἥλπισεν ἐκ τῶν χρησμῶν, ἐκ τῶν θεσφάτων ἵδε περὶ τοῦ
πράγματος σημείωσιν ἀνωτέρω εἰς § 2 κατὰ τὸ τέλος. Παρατηρήσον δτι
ἀπὸ τοῦ proposui (mihi) ἐξηρτήθη πρῶτον μὲν κατηγορημ. μετοχὴ¹ (regnantein), ἔπειτα δέ, κατά τι ζεῦγμα, εἰδικὸν ἀπαρέμφατον (pur-
puratum esse, venisse). || purpuratum ἐν πορφύρᾳ ὄντα, πορφυροῦ
ἱμάτιον ἐνδεδυμένον² purpurati ἡσαν οἱ τῶν μοναρχῶν τῆς Ασίας ἀνώ-
τεροι αὐλικοί, οἱ δπουργοί (ministri), οἱ τῶν βασιλέων εύνοούμενοι
καὶ αὐτοὺς περιστοιχοῦντες, οἷος ἔμελλε νὰ είναι καὶ ὁ Gabinius
πλησίον τοῦ Λέντλου, ἀν οὗτος ἐγίνετο βασιλεύς. Μετεχειρίσθη τὴν
purpuratum δέ Κικ., διὰνὰ δποδειξη εἰς τὴν σύγκλητον, δτι δέ Λέντλος
μὲ τὸν Γαβίνιον σκοπὸν είχον νὰ ἴδρυσουν ἐν Ψώμῃ Ασιατικὴν δε-
σποτείαν. || matrum familias τῶν δεσποινῶν. || perhorresco ἀνεμέ-
νομεν ἐνταῦθι παρακείμενον perhorrei, μετὰ τὸ ἀνωτέρω sum...
proposui³ ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τότε ὁμιλῶν δέ Κικέρων καὶ φανταζόμενος
τὸν Λέντλον βασιλεύοντα καὶ τὰ ἄλλα φρέττει, μετεχειρίσθη ἐνεστῶτα.
|| misera atque miseranda οἰκτρὰ καὶ ἄξια οἴκου, ἄξια ὥστε νὰ ἐλεή-
σωμεν αὐτὰ καὶ ἐμποδίζωμεν νὰ γίνωσι, νὰ τὰ ἀποσοβήσωμεν. || idcirco
in eos qui... διὰ τοῦτο κατ' αὐτῶν, οἱ δποιοι. || me severum vehe-
mentemque praebeo ἐμαυτὸν αὐστηρὸν καὶ ὀξὺν παρέχω, δεικνύομαι
αὐστηρὸς καὶ ὀξύς, σκληρός. quaero ἐρωτῶ· ἀπὸ τούτου ἐξαρτᾶται ἡ
κατωτέρω πλαγία διπλῇ ἐρώτησις utrum is clemens... an... videa-

tur. || si... non... sumpserit ἀν μὴ θέλη λάβει. || supplicium δe
servo sumere δίκην παρὰ τοῦ δούλου λαμβάνειν, τὸν δοῦλον τιμωρεῖν.
Παρὰ τῆς Ῥωμαίοις ἐὰν δοῦλός τις διέπρεπτε κακοδργημα εἰς τὴν οἰ-
κογένειαν τοῦ κυρίου του, ἐτιμωρεῖτο ὅχι μόνον αὐτὸς ὁ κακουργήσας,
ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ σύνδοιλοι του, διότι δὲν
κατέδωσαν ἡ δὲν ἡμπόδισαν τὸν δοῦλον ἐκείνον ἀπὸ τῆς κακούργου
πράξεως. Τοῦτο ἐγίνετο κατ' ἔθος ἀπὸ παλαιοῦ χρόνου, ἐκορώθη δὲ
καὶ διὰ συγκλητικοῦ δόγματος (senatus consultum Silanianum) τὸ
10 μ. X. || supplicium quam acerbissimum τιμωρίαν δοσον τὸ δυνα-
τὸν αὐτηροτάτην. || utrum is clemens.. videatur=πότερον οὗτος
(ὁ pater familias) ἐπιεικῆς καὶ εὐσπλαγχνικῶς (οἰκτίρμων) ή μᾶλλον
ἀπανθρωπότατος καὶ σκληρότατος θέλει φανῆ οἵτι εἶναι (ἥρος ἀφήνει
ἄνευ προστασίας καὶ ἐκδικήσως τοὺς φινευθέστας οἰκείους). || τοι hi
vero... (ἐνν. videatur) εἰς ἐμὲ τῇ ἀληθείᾳ (θέλει φανῆ). || importu-
nus ac ferreus ἀναίσθητος καὶ σιδηροῦς (σκληροκάρδιος). || qui non...
lenierit διτις (ἐάν οὗτος) διὰ τῆς θλίψεως καὶ τοῦ βασανισμοῦ τοῦ
ἀδικοῦντος (κακουργοῦντος) δὲν ἡθέλησε νὰ καταπρεψῃ τὴν ἰδικήν του
λίπην καὶ τὸν βασανισμὸν (θλίψιν). || τὸ nocentis γενικὴ ἀντικειμενική.
|| Sic nos οὕτως ἡμεῖς. || in his hominibus prokaiumένον περὶ τῶν
ἀνθρώπων τούτων, τοὺς δόποίους τώρχι πρίγομεν. || et hoc universum
rei publicae domicilium καὶ τήνδε τὴν σύμπασχν τῆς πολιτείας κα-
τοικιαν (δηλ. τὴν ὅλην Ῥώμην) || qui id egerunt, ut gentem Allo-
brogum... collocarent οἵτινες ἐπραξῖν τοῦτο, τοιοῦτόν τι, ὅτε νὰ
ίδρυσασι τὸ ἔθνος τῶν Ἀλλιορόγων ἐπὶ τῶν ἴχνων τῆσδε τῆς πόλεως
καὶ ἐπὶ τῆς τέφρας τοῦ καταφλεγθέντος (ῥωμαϊκοῦ) κράτους, ἀρχῆς. ||
si vehementissimi fuerimus (τετελ. μέλλ.) misericordes habebi nur
ἐὰν μὲν φανῶμεν αὐτηρότατοι, θάθεωρηθῶμεν εὐσπλαγχνικοί. || sin
remissiores esse voluerimus ἐὰν δμως θελήσωμεν νὰ εἴμεθα χαλα-
ρώτεροι (γλιτρώτεροι, λίγο νερόβραστοι) sūspicere nobis... subeun-
da est ἀνάγκη νὰ διποτῶμεν ἀναπόφεικτον κατακρυγήν τῶν πολιτῶν,
ὅτι ἐφάνημεν σκληροκάρδιοι καὶ ἀναίσθητοι ἐν τῷ δλέθρῳ τῆς πατρίδος
καὶ τῶν πολιτῶν, ὅτι δέν μας συνεκίνητε καθόλος ὁ μελετηθεὶς διπό
τῶν συγωμοτῶν δλεθρος τῆς πατρίδος καὶ τῶν πολιτῶν.

13. Nisi vero... ἐκτὸς ἐὰν... (πρᾶγμα τὸ δόποιον δὲν πιστεύω) cui-
piam τινί, δοτ. τοῦ quispiai ἀορίστου ἀντωνυμίας. || L. (Julius)
Caesar Strabo, δπατος τὸ προηγούμενον ἔτος, τὸ 64 π. X. μετὰ τοῦ

Γαῖος Μάρκιος Φίγλου (C. Marcius Figulus) οὗτος, ὁ Καισαρ, εἰχεν ἀδελφήν, Ἰουλίαν (Julia), ἡ ὅποια κατὰ πρώτον μὲν εἶχε συζευχθῆ τὸν Μᾶρκον Ἀντώνιον, τὸν Κρητικὸν ἐπ̄ καλούμενον, ἐκ τοῦ ὅποιου ἀπέκτησε τρεῖς γίνοις, ὃν ὁ εἰς ᾧτο δύστερον ἐκ τῶν τριῶν ἀνδρῶν τῆς δευτέρας τριανδρίας Μᾶρκος Ἀντώνιος. Ἡ αὐτὴ Ἰουλία μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου συζύγου τῆς συνεζεύχθη τὸν Πόπλιον Δέντλον, τὸν ἐκ τῶν κρινομένων συνωμοτῶν. Λοιπὸν ὁ L. Julius Caesar, καθὼς λέγει ὁ Κικέρων, πρὸ τριῶν ἡμερῶν (nudius tertius), δηλ. τῇ 3ῃ Δεκεμβρίου, ὅτε συνελήφθησαν οἱ συνωμόται, εἰπεν ὅτι ὁ Λέντλος μολογότι ᾧτο σύζυγος τῆς ἀδελφῆς του (sororis suae... virum), πρέπει νὰ τιμωρηθῇ διὰ θανάτου (vita privandum esse). Φάίνεται δὲ ὅτι ὁ L. Caesar ἐν τῇ δημιλίᾳ τοῦ θέλων νὰ δείξῃ ὅτι τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας αὐτὸς ἔθεώρει, δρθότατα, ὑπέρτερον καὶ αὐτῶν τῶν συγγενῶν του, ὅχι μόνον περὶ τοῦ ἐπ̄ ἀδελφῆ γαμβροῦ του Λέντλου ἐγνωμάτευσεν, ὅτι πρέπει νὰ τιμωρηθῇ διὰ θανάτου διὰ τὸ ἔγκλημά του, ἀλλὰ εἰπεν ὅτι καὶ ὁ ἐκ μητρὸς πάππος του (M. Fulvius Flaccus) δικαῖος ἐφονεύθη κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑπάτου Ὁπιμίου (iure avum suum iussu consulis interficere), ἀκόμη καὶ ὁ ἄνηρος (impubescens) γίνος ἔκεινου, ἐν τῇ φυλακῇ (in carcere necatum esse). Ὁ M. Fulvius Flaccus ᾧτο φίλος τοῦ Γαῖου Γράικου καὶ συνάρχων. Ἐν τῇ ἐπιθέσαι τοῦ ὑπάτου Ὁπιμίου κατὰ τοῦ Γαῖου Γράικου καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ, ὁ Φούλβιος ἐτράπη μετὰ τῶν ἄλλων εἰς φυγὴν καὶ κατέφυγεν εἰς τη βαλανεῖον ἡμελημένον, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος (Γ. Γραικ. κεφ. 16), καὶ ἔκει μετὰ μικρὸν ἀνευρεθεὶς κατεσφάγη μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου παιδός τὸν δὲ νεώτερον γίνον, δην ἐνταῦθα μνημονεύει ὁ Κικέρων (L. Caesar), πεμφθέντα πρότερον ὑπὸ τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν ὑπάτον Ὁπιμίου καὶ τὴν σύγκλητον (egatum a patre missum) μὲ διαλλακτικὰ προτάσεις καὶ ἀγρόκειον χρατοῦντα, τότε μὲν διέταξεν ὁ Ὁπιμίος νὰ παραδώσουν εἰς φυλακήν, διέτερον δὲ ὁμότατα, οὕτε χειραράμενον οὕτε ἐν τοῖς μαχομένοις γενόμενον ἀνείλον (Πλούτ. ἔνθα ἀνωτέρω). || (rudeisιοι συγκριτικοὶ ἀπόλυτον, πολὺ σκληρός. || nudius tertius ἡ νῦν ἡμέρα (εἴναι) ἡ τρίτη. ἵδε § 10. || cum... dixit δτε εἰπεν, εἰπών. || feminae lectissimiae γυναικὸς ἐκλεκτοτάτης ὁ Κικέρων συγγένει, δσάκις μνημονεύει ἄνδρα τινὰ ἡ γυναικα ἐπιφανίς πως ἡ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας, νὰ χαρακτηρίζει διὰ φιλοφρονητικῶν ἐπέτων, πρᾶλ. ἀνωτέρω: L. Caesar. vir fortissimus et amantissi-

mus rei publicae κατωτέρω huius avus Lentuli, vir clarissimus.
|| virum (praesentem et audientem) ἐξ ὧν λέγει ἐνταῦθα ὁ Κικέ-
ρων εἰκάζομεν δι τι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς συλλήψεως αὐτῶν ἐν τῇ συγ-
κλήτῳ ὅπου ἐκλήθησαν γὰρ ἔλθωσι καὶ ἕλθον ἀνύποπτοι οἱ συνωμόται
καὶ ἀνεκρίθησαν καὶ ὠμολόγησαν τὴν ἐνοχήν των, ὁ L. Caesar ὡμί-
λησε κατ’ αὐτῶν καὶ ἵδια κατὰ τοῦ Λέντλου παρόντος καὶ ἀκούοντος,
καὶ εἰπεν δι τι πρέπει γὰρ φονευθῆ. || cum.., dixit δι τε εἰπε (πάλιν ὑπο-
κειμ. ὁ L. Caesar). impubērem, ὄνομ. impūbes ἀνήρος, ἀνήλικος
διόδις τοῦ Φουλβίου Q. Fulvius Flaccus ἡτο τότε, δι τε ἐφονεύθη.
18 ἑτῶν (Vell Paterc. 2, 7, 2. Valer. Max. 9, 12, 6) μειράκιον νεα-
νίσκος μάλλιστος ὀφθῆνται (Πλούτ. Γ. Γράκχ. 16). || Quorum (δηλ.
τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ νίος Φουλουΐου). || quod simile tactum (fuit)?=
καὶ ὅμως τούτων ποία πρᾶξις ἐγένετο δμοίᾳ πρὸς τὴν τοῦ Λέντλου;
ποία δμοιότης ὑπάρχει μεταξὺ τῆς πρᾶξεως τῶν Φουλουΐων (μάλιστα
τοῦ ἀθωτάτου γεανίσκου) καὶ τῆς πρᾶξεως τοῦ Λέντλου; Οδδεμία. ||
quod inutum... consilium? ποίον βουλευμα (σχέδιον) ἐβουλεύθη,
ἐμελετήθη τοῦ καταστρέψαι, δπως καταστρέψουν τὴν πολιτείαν (οἷον
σχέδιον ἐμελέτησεν ὁ Λέντλος καὶ οἱ ἄλλοι συνωμόται); || inire consi-
lium βουλὴν βουλεύεσθαι, σχέδιον μελετᾶν || delenda rei publicae
γερουσιακὴν ἐλέξις. || Largitionis voluntas (quaedam)... κάποια
διαθεσις φιλοδωρίας, δωρεᾶς πρὸς τὸν λαὸν τότε ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐξεδη-
λώθη καὶ δπεστηρέθη ὑπαινίσσεται δι’ αὐτῶν ὁ Κικ. τοὺς περὶ δια-
γομῆς γαιῶν καὶ σίτου εἰς τοὺς ἀπόρους Ὄρωμαίον πολίτας νόμους τοῦ
Γάιου Γράκχου (leges Semproniae agraria et frumentaria). ἡ lex
frumentaria ὥριζε γὰρ διανέμεται κατὰ μῆνα εἰς τοὺς ἀπόρους Ὄρωμαίον πολίτας
σίτου εἰς μικρὰν τιμήν. Δέναται, λέγει ὁ βῆτωρ, ἡ πρᾶ-
ξις αὕτη τοῦ Γάιου Γράκχου καὶ τῶν δμοφρόνων τοῦ γὰρ παραδηθῆ
μὲ τὴν πρᾶξιν τοῦ Λέντλου καὶ τῶν ἄλλων συνωμοτῶν; || partium τῶν
πολιτειῶν μερίδων, δηλ. τῶν δημοκρατικῶν ἀφ’ ἑνὸς (Γράκχου καὶ
ἄλλων) καὶ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἀφ’ ἑτέρου (Ὀπιμίου, συγκλήτου καὶ
καθόλου τῶν ἀριστοκρατικῶν) || contentio ἀνταγωνισμός, διαπάλη ||.
huius avus Lentuli ὁ πάππος τούτου ἐδῶ τοῦ (κρινομένου συνωμό-
του) Λέντλου, δηλ. ὁ P. Lentulus, ὁ princeps senatus, ὁ ὅποιος
συνταχθεὶς μετὰ τοῦ δπάτου Ὀπιμίου κατεδίωξε τὸν Γάιον Γράκχον εἰς
τὸν Ἀθεντίγονον λόφον καὶ ἐπληγώθη βαρέως εἰς μίαν συμπλοκὴν (grave
vulnus accepit). || ne quid... de minimueretur ἵνα μὴ ἐλαττωθῇ ὀλίγον,
Θ. Κακριδῆ, Κικέρωνος Δ’ κατὰ Κατιλίνα. Ἐκδ. πέμπτη.

Ἴνα μὴ δλιγοστεύσῃ ἐκ τοῦ κεφαλαίου, ἐκ τῆς δλης πολιτείας (διὰ τῆς διανομῆς ἀγρῶν καὶ σίτου). || Ille ὁ πάππος ὁ Λέντλος, hic ὁ συνωμότης ὁ Λέντλος || ad evertenda... fundamenta ἵνα ἀνατρέψῃ τὰ θεμέλια τῆς πολιτείας· ἀντιδιαστέλλονται τὸ summa res publica deminueretur καὶ τὸ fundamenta rei publicae evertenda.. || Gallos accersit τοὺς Γαλάτας (Ἄλλοδρογας) μεταπέμπεται, καλεῖ ως συμμάχους τούς. || servitia concitat τὰ πλήθη τῶν δούλων προσπαθεῖ νὰ ἔξεγειρῃ (κατὰ τῆς πολιτείας). || Catilinam vocat τὸν (ἐν Ἐγρουρίᾳ διαμένοντα μετὰ στρατοῦ) Κατιλίναν καλεῖ νὰ ἔλθῃ νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ ἀνατρέψῃ τὰ πάντα. || attribuit nos trucidandos... διένειμεν ἡμᾶς, διὰ νὰ μᾶς ἀποσράξουν τὰ γερουνδιακὰ trucidandos, interficiendas, inflammandam, vastandam, diripiendamque παρὰ τὸ attribuit σημαίνοντον σκοπόν. || Οἱ συνωμόται εἰχον διαμοιρασθῆ μεταξύ των τὰ διάφορα ἔργα, ἄλλοι μὲν ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Κάσσιον νὰ θέσουν πῷρ εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως, ἄλλοι μὲ ἀρχηγὸν τὸν Κέθηρον νὰ φονεύσουν τὸν ὅπατον καὶ τοὺς συγκλητικούς, ἄλλοι μὲ τὸν Γαβίνιον νὰ φονεύσουν ἄλλους πολίτες κατὰ. || censeo. ne... μπορεῖ νὰ φοβηθῆτε,—θέλετε φοβηθῆ, φρονῶ, μήπως φανήτε δτι προκειμένου περὶ τοῦδε τοῦ τόσου ἀπανθρώπου καὶ ἀνοσίου ἐγκλήματος (τῶν συνωμοτῶν) ἄγαν αὐστηρῶς (severius) ἀποφασίσητε τι τὸ censeo παρενθήθη, ἵνα ἐκφράσῃ πολὺ πικρὰν εἰρωνείαν, ἐν φ τὸ credo ἐκφράζει ἡ πιωτέραν εἰρωνείαν. || multo magis est vereniarū obī) ne... πολὺ μᾶλλον πρέπει, ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς νὰ φοβάμεθα μήπως... || remissione poena διὰ τῆς χαλαρώσεως (μετριάσεως) τῆς ποινῆς. || crudelis in patriam σκληροὶ πρὸς τὴν πατρίδα || quam ne παρὰ μήπως... || severitate animadversio- nis διὰ τῆς αὐστηρότητος τῆς τιμωρίας. || nimis vehementes ἄγαν αὐστηροὶ (δέεις). || in acerbissimos hostes πρὸς πικροτάτους, δυσμενεστάτους πολεμίους τοὺς (συνωμότας). || fuisse δτι ἐγενόμεθα, εἰδικὸν ἀπαρέμφτον ἀπὸ τοῦ videamus ἐξαρτώμενον.

exaudio ἀκούω καλῶς (διότι ταῦτα διαδίδονται μετὰ τότης ἐπιτάσσεως, ὃστε νὰ φάνωσιν εἰς τὰ ὅτα μου καὶ τὰ ἀκούω καλά). || dissimilare ν ἀποκρόψω, νὰ προσποιηθῶ δτι δὲν γνωρίω πράγματα τὰ δποῖα γνωρίζω (ἀντίθ. simulare = προσποιεῖσθαι εἰδέναι τι, δπερ οὐκ οἶδε τις). || iaccuntur enim voces πίπονται δηλονότι φωναί... || eorum qui vereri videntur (αἱ φωναὶ εἰναι) ἐκείνων οἱ δποῖοι φαίνονται δτι φοβοῦνται (μήπως δὲν δυνηθῶμεν καὶ νὰ ἐκτελέσωμεν τὰ ἀποφασισθῆσμενα). || ut habeam... ἡ τελικὴ αὕτη πρότασις

ἐξαρτάται ἐκ τοῦ voces, ἐν τῇ δποίᾳ λέξις ἐνυπάρχει καὶ ἡ ἔννοια τῆς παροτρύνσεως, φωνάζουν καὶ με συμβουλεύουν νὰ ἔχω ἀρκετὴν φρουράν... Ταῦτα λέγων ὁ Κικέρων ὑπηνίσσετο καὶ τοῦ Τιθερίου Νέρωνος, πάππου τοῦ ἔπειτα αὐτοκράτορος, τὴν γνώμην, ὅστις εἶχε προτείνει ἴνα αδέήσωσι τὰς φρουράς, ἴνα δυνηθῶσι νὰ ματαιώσωσι πᾶσαν τῶν φίλων τῶν συνωμοτῶν ἀπόπειρον (Sall. Catil. 50, 4), εἰς τὴν δποίαν γνώμην εἶχε προσχωρήσει καὶ ὁ Σιλιανός, ὅστις ἦτο consul designatus καὶ ἐρωτηθεὶς πρῶτος γνώμην εἶχεν ἀποφανθῆ ἄνευ ὅρων νὰ τιμωρηθῶτι διὰ θανάτου οἱ συλληφθέντες καὶ οἱ τυχὸν συλληφθησόμενοι. || ad ea... transigunda πρὸς τὸ ἐπιτελέσκι, ἴνα φέρω εἰς πέρας ἐκεῖνα τὰ δποία δμεῖς θὰ ἀπόφασίστε σήμερον ἔλεγον δηλαδὴ οἱ φορούμενοι: καλά, ἀποφασίζεις ἡ σύγκλητος νὰ θαναταθῶσιν οἱ συνωμόταις ἀλλὰ θὰ μπορέσῃ δ ὑπατος νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπόφασιν; ἔχει ἀρκετὴν φρουρὰν εἰς τὴν διάθεσιν του; "Αν πρόκειται νὰ ἀποφασίσῃ μὲν ἡ σύγκλητος τὴν εἰς θάνατον καταδίκην, νὰ μὴ δυνηθῇ δὲ δ ὑπατος καὶ νὰ ἐκτελέσῃ αὐτήν, καλύτερον εἶναι νὰ δεχθῶμεν τὴν ἡπιωτέραν γνώμην, τοῦ Καίσαρος, δτε δὲν θὰ ὑπάρχῃ οὐδεμία ούδαιοδθεν ἀντιδρασίς. || statueritis teteλ. μέλλων. || ad ea... transigunda παθητικὴ σύνταξις, γερουνδιακὴ ἔλξις. || Omnia et provisa et... αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπόκριτις τοῦ Κικέρωνος πρὸς τὰς φωνὰς ἐκείνας: μὴ φοβεῖσθε· δλα ἔχομεν προνήσει, δλα παρασκευάσει, δλα καθορίσει... || cum... tum... καὶ ... καὶ || mea summa cura diligentia maiore voluntate ἀφαιρ. τοῦ ποιητικοῦ αἵτιος (ablativus rei efficientis) (ὑπὸ τῆς ἐμῆς...). || ad sumptum imperium retinendum πρὸς τὸ διατηρῆσκι, ἴνα διατηρήσῃ τὴν δψίστην ἀρχὴν (διότι δὲν ἐπετύγχανον τὰ σχέδια τῶν συνωμοτῶν, ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία τὴν δποίαν εἶχεν δ λαὸς θὰ περιήρχετο εἰς τὰς χειρὰς αὐτῶν, φιλοδιξιόντων νὰ βασιλεύσωσιν. ἵδε σημείωσιν εἰς § 2 P. Lentulus suum nomen... putavit. || et ad communies fortunas conservandas καὶ πρὸς τὸ διασῶται τὰ κοινὰ ἀγαθὰ (τὰ δποία ἐκινδύνευον νὰ διαρπασθῶσιν ὑπὸ τῶν συνωμοτῶν). || Omnes omnium - omnium - omnium συσώρευσις (a) cumulatio ἡ coacervatio. || omnium ordinum πασῶν τῶν τάξεων. || Ordines ἐγταῦθι δὲν ἔννοι μόνον τὰς πολιτικὰς κλάσσεις (ordo senatorius, ordo equester, tribuni aerarii), ἀλλὰ περιλαμβάνει πᾶσαν κοινωνικὴν τάξιν ἀνθρώπων (ordo libertinorum, scribarum, mercatorum...), τὰς συντεχνίας. || om-

nium generum πάντων τῶν εἰδῶν (ἐλεύθεροι, δοῦλοι, ἀπελεύθεροι). τοὺς ordinēs καὶ τὰ genera hominum μνημονεύει κατωτέρω § 15-17) ὁ ῥήτωρ, (equites Romanos, tribunos aerarios, scribas—ingenui, servi κλπ.). || omnium denique aetatum, πάσης τέλος γλε-
κίας || forum (Romanum) ἡ ῥωμαϊκὴ ἀγορά, ἡ ὅποια εὑρίσκετο πρὸς
τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Καπιτωλίου λόφου, ἔχουσα νοτιώτερον τὸν
Παλατίνον λόφον. Περὶ τὴν ἀγοράν (circum forum) ἦσαν διάφοροι
ναοί (templā), τοῦ Κρόνου (templū Saturni) τοῦ Ιανοῦ (t. Iani),
τῆς Ὄμονοίας (t. Concordiae), ἐν τῷ ὅποιῳ καὶ ἐσυνεδρίαζε τότε ἡ
σύγκλητος (huius templi). || omnes aditus huius teripli ac loci
ὅλαι οἱ εἰσοδοι τοῦδε τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ συγεδρίαζομεν.
|| causa est... haec inventa sola... μόνη αὕτη ἡ ὑπόθεσις, μόνον
τοῦτο τὸ ζήτημα εὑρέθη ἐν τῷ ὅποιῳ πάντες νὰ δμοφρονήσωσι. || post
utibem conditam ἀπὸ κτίσεως τῆς πόλεως (Ρώμης) ἀφ' ὅτου ἐκτίσθη
ἡ Ρώμη. || sentirent unum atque idem νὰ φρογῶσιν ἐν καὶ τὸ αὐτό,
νὰ δμογνωμονῶσιν. || praeter eos, qui... πλὴν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι... ||
cum sibi viderent esse pereundū... ἐπειδὴ ἔβλεπον ὅτι αὐτοὶ μιᾶ
φορὰ θὰ χαθοῦν... || cum omnibus potius quam soli perire vo-
luerunt προετίμησαν νὰ ἀπολεσθοῦν μαζὶ μὲ δλους παρὰ νὰ ἀπολε-
σθοῦν μόνοι. Τοῦτο βεβαίως οὔτε εἶναι οὔτε λέγεται εἰς ἔπαινον. Οἱ
χρηστοὶ καὶ φιλοπάτριδες πολίται, ὅπως ὁ Κόδρος, ὅπως ὁ Ρωμαῖος
Curtius, κ.λ. προσφέρουν εἰς θυσίαν ἔαυτοὺς μόνους διπέρ τῆς σωτη-
ρίας τῶν ἀλλων. Οἱ μὲν χρηστοὶ λέγουν: ἐὰν πρόκειται νὰ χαθοῦμε δλοι,
δλόκληρος ἡ πόλις καὶ ἡ πατρίς, καλύτερα νὰ ἀποθάνωμεν ἡμεῖς μό-
νοι, ἀν μπορῇ μὲ τὸν ἴδικὸν μας θάνατον νὰ σωθῇ ἡ πατρίς. Οἱ δὲ πο-
νηροὶ καὶ φαῦλοι λέγουν τὸ ἐναντίον: ἀν πρόκειται νὰ καταστραφῶ ἐγὼ
μόνος, ἀς καταστραφοῦμε καλύτερα δλοι, γιὰ νὰ ἔχω συντροφιά! (ἔγω^ε-
στικὴ ἀντίληψις, ἀντίληψις στενή, ἀντίληψις ἀπατρις). Πρέπει χάριν τῆς
σωτηρίας τοῦ δλου νὰ θυσιάζεται τὸ μέρος, ὅπως εἰς ἕνα νοσοῦντα δρ-
γανισμὸν ἀποκόπτεται μέρος, διὰ νὰ σωθῇ τὸ δλον. || § 15 Hosce ego
homines αὐτοὺς ἐγὼ τοὺς ἀνθρώπους, δηλ. τοὺς πονηροὺς καὶ φαῦ-
λους, τοὺς θέλοντας μεθ' ἔαυτῶν νὰ συναπολεσθῇ καὶ ἡ πατρίς. || ex-
cipio ἔξαιρω, βγάνω ἔξω, διασαφεῖται διὰ τοῦ ἐπισυναπτομένου (et)
secerno. || neque in improborum civium (numero habendos puto)
=οὖδὲ εἰς τοὺς φαύλους πολίτας συγκαταριθμητέους κρίνω, νομίζω ὅτι
αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ λογαριάζωνται μεταξὺ τῶν φαύλων πολιτῶν. ||

Ceteri vero si δὲ λοιποί, δηλ. πάντες οἱ ἄλλοι, οἱ θύσιοι τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος. || di immortales! ἀναφώνησις. || qua frequentia μὲ ποίαν πυκνότητα, πυκνὴν συρροήν, πόσον πυκνοὶ συρρέοντες || quo studio μὲ ποίαν σπουδὴν, προθυμίαν || qua virtute μὲ ποίαν ἀνδρείαν || consentiunt ὁμοφρονοῦσιν. || Quid... commemorem διατὶ νὰ ἀγαφέρω, νὰ μνημονεύσω. Equites Romani ἡσαν ἡ ἔδευτέρα πολιτικὴ τάξις ἢ Ιστάς τάξις (ordo equester, ordo equitum), μετὰ τὴν τάξιν τῶν συγκλητικῶν (ordo senatorius), ἀποτελουμένη ἐκ τελείων ἐλευθέρων πολιτῶν, ἀνεπιλήπτιων καὶ ἔχόντων τίμημα 400,000 σηστερτίων τούλαχιστον. Ἡ τάξις ὠνομάζετο τῶν Ισπέων, διότι ἐκ τούτων ἀπετελεῖτο τὸ ιππικὸν τοῦ στρατεύματος. || qui (equites Romani) vobis... οἱ ὄποιοι (Ῥωμ. ἵππεῖς) εἰς ὑμᾶς (τὴν τάξιν) τῶν συγκλητικῶν). Ἡ τάξις τῶν συγκλητικῶν εἶχεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν βασιλέων ἕργον κύριον τὸ μετὰ τῶν ἀνωτάτων ἀρχόντων⁷ βουλεύεσθαι περὶ τῶν κοινῶν, ἀποτελουμένη κυρίως ἐκ τῶν πρεσβυτέρων (enes, senatus)⁸ καὶ ἐμπειροτέρων πολιτῶν καὶ καλουμένη⁹ publicum consilium, κοινὸν συμβούλιον δηλ. συμβούλιον βουλευόμενον¹⁰ περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς ὅλης ῥωμαϊκῆς πολιτείας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς¹¹ τὸ¹² ἰδιωτικὸν συμβούλιον (consilia privata). Ήστερον ἐγίνοντο¹³ συγκλητικοὶ¹⁴ καὶ νεώτεροι ἀπὸ ἡλικίας 27 ἔτῶν. Ἡ σύγκλητος ἀντιστοιχοῦσα¹⁵ πρὸς τὴν ἴδιαν μας βουλήν, δὲν κατηρτίζετο ἀμέσως δι¹⁶ ἐκλογῶν ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ ἡτο ἀπὸ τῆς βασιλείας σῶμα συνεγέρξει, ἐξ 100 κατ¹⁷ ἀρχὰς συγκλητικῶν, Ήστερον ἐκ 300, Ήστερον 600, καὶ μόνον ἐπὶ Καίσαρος, δι¹⁸ ὀλίγα μόνον ἔτη ἐξ 900 μελῶν, ίσοθίων, ἀναπληρουμένων τῶν ἔνεκα θυνάτου ἢ ἄλλων λόγων προερχομένων κενῶν ὑπὸ¹⁹ τῶν ἀρχόντων, κατ²⁰ ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, Ήστερον ὑπὸ τῶν ὑπάτων, Ήστερον ὑπὸ τῶν τιμητῶν καὶ τελεταίον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, διὰ ἐγγραφῆς εἰς τὸν κατάλογον τῶν συγκλητικῶν γέων προτιμωμένων ἐκείνων οἱ ὄποιοι εἶχον γίνει ἀνώτεροι ἄρχοντες (ταμίαι, ἀνώτεροι ἀγορανόμοι, στρατηγοί, ὄπατοι). Οἱ συντάσσοντες τὸν κατάλογον τῶν συγκλητικῶν ἥδηναντο νὰ διαγράψουν ἐξ αὐτοῦ πάντα, Ήστερος ἔδεικνυε διαγωγὴν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ συγκλητικὸν ἀξιώμα ἢ περιέπιπτεν εἰς ἔγκλημα βαρύ. || ita... ut... οὕτως (ὑπὸ τοῦ δρον)... ὥστε... || summam ordinis consiliique τὸ κεφάλαιον, τὴν ἀνωτάτην θέσιν τῆς (πολιτικῆς) τάξεως καὶ τῆς (περὶ τῶν κοινῶν) βουλεύσεως. || concedunt παραχωροῦσιν || ita... ut vobiscum... certent... val mèn παραχωροῦσιν οἱ ιππεῖς εἰς ὑμᾶς

τούς συγκλητικούς τὸ δικαίωμα γὰρ ἀποτελῆτε τὴν πρώτην ἐν τῇ πολε-
τείᾳ τάξιν καὶ γὰρ εἰσθε τὸ ἀνώτατον *publicum consilium*, ἀλλὰ προ-
κειμένου περὶ φιλοπατρίας ν' ἀμιλλῶνται πρὸς ὅμᾶς ὡς πρὸς τὸ ζήτημα
τοῦτο, δηλ. νὰ μὴ ἀναγνωρίζωσιν ὅμᾶς περισσότερον ἔχοντων φιλοπά-
τριδας. || *ex multorum annorum... dissensione* η τάξις τῶν ἵππεων
δὲν ἦτο πάντοτε ὅμόφρων μὲν τὴν τάξιν τῶν συγκλητικῶν πρὸς πάντων
ἀπεδοκίμαζε τὴν μεγάλην τῶν συγκλητικῶν ἐπιείκειαν πρὸς τοὺς δικα-
ζομένους ἐπὶ παρανόμῳ ἀργυρολογίᾳ πρώην διοικητὰς ἐπαρχιῶν. διὰ
τοῦτο ὁ Γάϊος Σεμπρώνιος Γράκχος, θέλων νὰ εἴναι αἱ περὶ αὐτῶν κρί-
σεις αὐτηρότεραι, ἐπρότεινε καὶ ἐπέτυχε τὴν κύρωσιν νόμου, καθ' ὃν
ἀπὸ τοῦ ἔτους 122 π. Χ. οἱ δικασταὶ ἔπρεπε νὰ λαμβάνωνται ἐκ τῆς
τάξεως τῶν ἵππεων, ἐν ᾧ πρότερον ἐλαμβάνοντο ἐκ τῆς τάξεως τῶν
συγκλητικῶν. Ἔνεκα τοῦ νόμου τούτου ἰσχόσαντος μέχρι τοῦ ἔτους 81
π. Χ. καὶ ἔνεκα τῆς μεγάλης τῶν ἵππεων δικαστῶν αὐτηρότητος πρὸς
τοὺς κριγομένους, οἱ ὄποιοι ἦσαν ἐκ τῆς τάξεως τῶν συγκλητικῶν, αἱ
σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο τάξεων ἔγιναν τόσον ἐχθρικαί, ὅταν ὁ ἴστορε-
κός Florus (2,5,3) νὰ λέγῃ ὅτι διὰ τοῦ νόμου ἐκείνου τοῦ Γράκχου
(*lex Sempronia iudicaria*) διηρέθη ὁ λαὸς καὶ ἡ πολιτεία ἀπὸ μο-
νοκεφάλου ἔγινε δικεφαλος. || *huius ordinis τῆσδε* (τῆς ἡμετέρας δηλ.
τῶν συγκλητικῶν τάξεως) ἡ γενικὴ αὕτη ἀνήκει καὶ εἰς τὸ *dissensiōne*
(=ab hoc ordine) καὶ εἰς τὸ *societatem concordiamque* (=cum
hoc ordine), διὰ τοῦτο καὶ ἐτέθη μεταξὺ αὐτῶν. || *ad societate ...*
revocatos ἡ διαλλαγὴ μεταξὺ τῶν δύο τάξεων είχε διευκολυνθῆ διὰ
τοῦ ἐν ἔτει 70 π. Χ. κυρωθέντος Αὐρηλίου νόμου (*lex Aurelia iudi-
ciaria*), κατὰ τὸν ὄποιον οἱ δικασταὶ ἐλαμβάνοντο ἐκ τριῶν τάξεων, τῆς
τάξεως τῶν συγκλητικῶν, τῆς τῶν ἵππεων καὶ τῆς τῶν φιλοταπιών (τι-
βуни aecrii): κατὰ τὰ ἔτη 81—70 π.Χ. ἐλαμβάνοντο πάλιν ὡς καὶ πρὸ
τοῦ 122, ἐκ μόνων τῶν συγκλητικῶν. || *hodiernus dies... coniungit*
ἴσως είναι ὥητορικὴ ὑπερβολὴ, ἀλλὰ ίσως καὶ νὰ μὴ ἐδόθη πρότερον,
ἀπὸ τοῦ ἔτους 70—63 π. Χ., ἀφορμὴ νὰ ἐκδηλώσουν οἱ ἵππεις τὴν ὅμο-
γνωμοσύνην τῶν πρὸς τοὺς συγκλητικούς. Τότε ἔνεκα τοῦ μεγάλου ἀπὸ
μέρους τῶν συνωμοτῶν ἀπειλήσαντος τὴν πολιτείαν κινδύνου, εὑρεθῆσαν
πᾶσαι αἱ τάξεις σύμφωνοι καὶ ἡνωμέναι κατὰ τῶν κοινῶν τῆς πολιτείας
ἐχθρῶν. || *confirmata... confirmio στερεωθεῖσαν...* βεβαιῶ. ἢ
χρήσις τῆς αὐτῆς λέξεως μετὰ διπλῆς σημασίας ἐν τῇ αὐτῇ προτάσει
ἢ τῷ αὐτῷ κώλφ είναι εἰδος λογοπαιγνίου καλούμενον λατινιστὶ tradu-

etio ἐλλην. πλοκὴ ἡ ἀντανάκλασις. Παρατηρητέα καὶ ἡ παρήχησις coniunctionen... consulatu confirmatam.., confirmo. || si... τενο- erimus (τετελ. μέλ. ἐὰν (θὲ) διατηρήσωμεν. || confirmo vobis σᾶς θεσσαῖω (διδω τὴν διαθεσσαίωσιν) || nullum... malum... ad ullam rei publicae partem οὐδὲν πακὸν εἰς οὐδεμίαν μερίδα τῆς πολιτείας· τὸ ullus-a-um πάντοτε ἐν ἀρνητικαῖς προτάσσει τίς, οὐδεῖς. || Par i stu- dio ἀφαιρ τροπ. || defendenda rei publicae γενική, γερουσιακή ἔλεις. || tribunos aerarios τοὺς φυλοταμίας· ἡ τάξις αὗτη ἀπετελεῖται ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων καὶ εὐπορωτέρων ἀνθρώπων τῆς πληθύος (lebs) εἰς οὓς ἀνετίθετο παλαιότερον ἡ πατέρα φυλάς (tribus) εἰς πρεξίς τῶν εἰσφορῶν, τὰς ὅποιας εἰσέφερον οἱ μὴ στρατευόμενοι εὔποροι πολίται (τὸ ἐν χιλιοστὸν τῆς περιουσίας των κανονικῶν, ἐν ἑκτάκοις δὲ πολε- μικαῖς ἀνάγκαις πολλαπλάσιον τούτου) καὶ ἡ πληρωμὴ εἰς τοὺς στρα- τιώτας τοῦ στρατιωτικοῦ μισθοῦ, ἐνεργομένου εἰς 120 δηνάρια, δηλ. δραχμὰς δι' ἔκαστον στρατιώτην κατ' ἕτος. || scribas... universos ὑπῆρ- χον καὶ ἴδιωτικοὶ γραφεῖς (scribae privati), καὶ δημόσιοι (scribae ou- blici), τούτους δὲ ἐννοεῖ ἐνταῦθα ὁ Κικέρων· οἱ scribae publici ἦσαν βοηθοὶ ἐπὶ μισθῷ (mercede) τῶν ταμιῶν (scribae quaestorii), ἄλλοι τῶν ἀγορανόμων (scr. aedilicii) καὶ ἄλλοι ἄλλων. || Οὗτοι ἀπετέλουν ἰδίαν τάξιν (ordo) καὶ διὰ τὴν πεῖραν, τὴν ὅποιαν εἶχον περὶ τὴν διεξ- αγωγὴν τῆς ὑπηρεσίας, καὶ διότι ἥσαν ἐπαραίτητοι βοηθοὶ τῶν ἀρχόν- των, οἱ δόποιοι, ἐπειδὴ ἥλασσον καθ' ἔκαστον ἕτος, δὲν ἐγνώριζον ἐπαρ- κῶς τὴν ὑπηρεσίαν· συνέτασσον δὲ οἱ scribae καὶ ἐτήρουν καὶ ἄλλα βι- θίλια, ἄλλα πρὸ πάντων τὰ λογιστικὰ τοῦ δημοσίου ταμείου· διὰ τοὺς λόγιους τούτους ἦσαν ἐν πολλῇ τιμῇ. || quos cum casu... frequentas- set, video... conversos· καθ' ἣν ἡμέραν ἐσυνεδρίαζεν ἡ σύγκλητος, διὰ νὰ λάβῃ ἀπόφασιν περὶ τῶν συνωμοτῶν τοῦ Κατιλίνα, δηλαδὴ τῇ 5η Δεκεμβρίου, Nonis Decembribus, συνέπεσε (casu) νὰ ἔχουν συν- αθροισθῇ σύμπαντες οἱ γραφεῖς (scribae universi) εἰς τὸ δημόσιον τα- μεῖον (ad aerarium), ὅπερ εὑρίσκετο ἐν τῷ τοῦ Κρόνου ιερῷ, τῷ κει- μένῳ παρὰ τὸν γαδὸν τῆς Ὄμονοίας, ζυνθα ἐσυνεδρίαζεν ἡ σύγκλητος· Ἡ συνάθροισις τῶν γραφέων εἶχε γίνει, διότι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην διεκληροῦντο τὴν ἀρχὴν οἱ νέοι ταμίαι, οἱ δόποιοι εἶχοι τότε ὄντες διεκληροῦντο μεταξὺ των, ποίαν ἔκαστος θὰ ἐλάμβανε ταμικὴν διοίκη- σιν, μετὰ τῶν ταμιῶν δὲ διεκληροῦντο καὶ οἱ scribae, αὐτὴν δὲ τὴν διακλήρωσιν περιέμενον οὗτοι τὴν ἡμέραν ἐκείνην (ab exspectatione

sortis}: ἀλλὰ ἐν ϕ χρόνῳ περιέμενον τὴν διακλήρωσιν, ἐστράφη ἡ προσοχή των πρὸς τὴν κοινὴν σωτηρίαν (conversos esse ad communem salutem), περὶ τῆς ὁποίας ἔγινε συζήτησις ἐν τῇ συγκλήτῳ. || frequen-tasset=frequentes advocasset, συχνούς εἶχε ἀπὸ πρωίας καλέσει. || Omnis... πέρεστιν (ἀναμένουσα τὴν ἡμετέραν ἀπόφασιν) πᾶσα ἡ τῶν ἐλευθέρων (πολιτῶν) πληθύς. || Ingenui ήσαν καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν γραφέων ἀλλὰ ἐλαμβάνοντο ὡς γραφεῖς καὶ ἀπελεύθεροι. || etiam tenuissimorum (multitude) ἀκόμη καὶ τῶν εὐτελεστάτων, ἀγνεστάτων (πολιτῶν) ἡ πληθύς. || Quis est enim...? ῥητορικὴ ἐρώτησις=οὐδεὶς γάρ ἔστιν... || cui non... sit carum εἰς τὸν ὄποιον νὰ μὴ εἶναι τίμιον, πολύτιμον. || haec templα δηλ. templum Concordiae, t. Saturni, t. Jani κἄ. || aspectus urbis ἡ θέα τῆς πόλεως, τὸ νὰ βλέπῃ τὴν πόλιν. || cum... tum καὶ... καὶ... || Operae pretium est ἀξιόν
ἐστιν, ἀξίζει (τὸν κόπον). || libertinorum hominum τῶν ἀπελευθέρων ἀνθρώπων. || libertini ἐκαλοῦντο οἱ πρότερον δοῦλοι καὶ ἔπειτα ἀπελευθερωθέντες, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. Ἡσαν ἡμιελεύθεροι, διότι εἴχον περιωρισμένα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, δυσκόλως ἡδύναντο νὰ γίνουν ἀρχοντες καὶ νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν σύγκλητον. Πρὸς τούτους ἀντιδιεστέλλοντο οἱ ingenui. || studia τὰς διαθέσεις, τὰ φρονήματα. || qui (liber-tini) sua virtute... οἱ ὄποιοι (ἀπελευθέροι) διὰ τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς (ἐπιδείξαντες δηλαδὴ καθ' ὃν χρόνον ἦσαν δοῦλοι καλὴν διαγωγὴν καὶ ἀξιωθέντες νὰ ἀπελευθερωθῶσι) φυδάσαντες τὴν τύχην τῆς πολιτείας καὶ ἐπομένως ταυτίσαντες τὴν ἑαυτῶν τύχην μὲ τὴν τῆς πολιτείας. || quidam τινὲς (γνωστοί), δηλ. ὁ Λέντλος καὶ οἱ ἄλλοι συνωμόται. || hic (Romiae) nati, et (quidem) su mo nati loco ἐδῶ (ἐν Ῥώμῃ) γεννηθέντες καὶ μάλιστα ἐν ὑψίστῳ γεννηθέντες τόπῳ, τ.ἔ. ἐξ ἐπιφανεστάτων οἰκιῶν. || Sed quid...? ἀλλὰ (πρὸς) τι...; δὲν εἶναι ἀνάγκη... || servus est nemo qui... προετάχθη μετ' ἐμφάσεως τὸ servus. Οἱ ἄλλοι, λέγει ὁ ῥήτωρ, οὓς ἀνεφέραμεν, ἐπειδὴ εἶναι ἐλεύθεροι δόναται τις νὰ εἴπῃ, διὰ τὴν ἐλευθερίαν των καὶ διὰ τὴν ἰδίκην του περιουσίαν ἔκστος προσέδραμε νὰ δειξῃ ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος· ἀλλὰ καὶ οἱ δοῦλοι ἀκόμη, οἵτινες θά περιεμενέ τις νὰ συνταχθῶσι μετὰ τῶν συνωμοτῶν, θέλουν τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος. || (servus) qui modo.. servitutis (δοῦλος) διτις μόνον νὰ δουλεύῃ ἀεκτῶς, διτις μόνον νὰ μή διατελῇ ὑπὸ ἀφόρητον δουλείαν. || nemo est) qui πον... perhor-escat (οὐδεὶς ἔστιν) διτις δὲν φρίττει(=πάντες φρίττουσι), διὰ τὴν

αὐθιδίειαν τῶν πολιτῶν (συνωμετῶν), δηλαδὴ αὐτὸς μὲν μολονότι εἶναι διοῦλος θέλει τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος, ἐκεῖνοι δὲ μολονότι εἶναι πολιται θέλουν τὸν δλεθρον αὐτῆς. || haec αἰτιατ. οὐδετ. πληθ. || τάδε, τὴν πόλιν, τοὺς ναοὺς κτλ. λέγων τὴν λέξιν ταύτην δρήτωρ ἔδεικνε διὰ τῆς χειρὸς γύρω τὴν πόλιν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ. || stare νὰ στανται ὅρθια νὰ μὴ καταπερχοῦν. || qui non... conferat δστις δὲν συνεισφέρει, δὲν συντελεῖ. || (tautn u voluntatis), quantum voluntatis (conferre) audet et quantum potest (τόσην θέλησιν) δσην θέλησιν τολμᾷ καὶ δσην δόναται (νὰ συνεισφέρῃ). Ἡ λ. voluntatis ἐτέθη εἰς τὸ τέλος ἀπομονωθεῖσα ἀπὸ τῆς λέξεως, όφ' ής ἐξαρτᾶται (quantum), ἵνα ἐξαρθῇ ὁ Κικέρων θέλει νὰ διπαινιχθῇ διτ πολλοὶ διοῦλοι ἔνεκα τῆς ἐξαρτήσεως ἀπὸ τῶν ἑαυτῶν δεσποτῶν δὲν ἐτόλμων οὐδὲ δηδύναντο νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν δσον ἡμελον, διτ ἀν ἥσαν ἐλεύθεροι, θὰ ἐξεδήλουν πολὺ ἐνδεικτικώτερον τὰ διπέρ τῆς σωτηρίας τῆς πολιτείας αἰσθήματά των. || si quem... ἐὰν τυχόν τινα ἐξ δμῶν ἀνησυχῇ. || lenopinem quendam... διτ δηλαδὴ κάποιος πράκτωρ τοῦ Λέντλου περιέτρεχε τὰ καπηλεῖα. || pretio sperare... (καὶ) διτ διὰ χρημάτων ἡλπίζεν διτ θὰ δηδύναντο νὰ διαφθαρῶσι (νὰ κλονισθῶσιν εἰς διαφθοράν), τὰ φρονήματα τῶν ἐνδεῶν καὶ τῶν ἀμυθῶν... || est id quidem coeptum... ἐπειχειρήθη πράγματι τοῦτο καὶ ἐδοκιμάσθη... || sed nulli sunt inventi... ἀλλ' οὐδένες εὑρέθησαν τόσον δυστυχεῖς (miseri=egentes) ἢ διεφθαρμένοι κατὰ τὴν θέλησιν (τὸ φρόνημα, voluntate=auimō)... || qui non... velint ὥστε οὗτοι νὰ μὴ καταστραφοῦν αἱ ἐργασίαι των. || illum ipsum sellae... locum αὐτὸς ἐκεῖνος δ τόπος τοῦ καθίσματός των καὶ τῆς ἐργασίας των καὶ τοῦ καθημερινοῦ κέρδους των (ἐν φιερδίζουσι τὸν ἡμερήσιον ἀρτον). Πρωτηρητέον διτ δρήτωρ, ἵνα συγκινήσῃ περισσότερον καὶ διαθέσῃ διπέρ τῶν διπόρων αὐτῶν ἀνθρώπων τὰς φυχὰς τῶν ἀκουόντων, ἀναφέρει ἐν πολλῇ λεπτομερείᾳ τὰ τῆς ἐργασίας αὐτῶν (sellae operis, quaestū,—cubile, lectulum, cursūm otiosum) || cubile atque lectulum (συνώνυμα) τὴν κοίτην καὶ τὴν κλίνην. || cursūm hunc otiosum vitæ suæ αὐτὴν τὴν εἰρηνικὴν (ἡσυχίαν) τρεχάλαν τῆς ζωῆς των. Ἡ ἔνοια τοῦ μέρους τούτου (nulli sunt inventi... velint) εἶναι: «οἱ ἀνθρωποι αὐτοί, τοὺς δποίους ἐξήγησεν νὰ διεγείρῃ δ πράκτωρ τοῦ Λέντλου, ἡρημήσαν νὰ πεισθῶσιν εἰς αὐτὰς τὰς παρακινήσεις, προτιμήσαντες νὰ κερδίζουν

ἐπιπόνως, ἀλλ' ἡσύχως καὶ εἰρηνικῶς τὸν δῆλον ἀρτον των παρὸν
νὰ συστασιάσουν μειὰ τῶν συνωμοτῶν λαμβάνοντες παρ' αὐτῶν
χεήματα» || Multo νεοπαχία ραις... ἀληθῶς πολὺ μέγιστον
μέρος... τὸ ματ' ἐπιτείνει τὸ πακίμα. || immo νερο (ἐπανόρθωσις
correctio) τί λέγω; δὲν λέγω τὴν πλήρη ἀληθειαν, διαν λέγω διι πολὺ^ν
μέγιστον μέρος... πρέπει νὰ εἴπω μᾶλλον διι δλόκληρος ἡ τοξις αὕτη
(hoc genus universum ...) || an antissimum est otii μάλιστα ἐπι-
θυμητικὸν τῆς ἡσυχίας, τῆς ειρήνης εἶναι, μάλιστα ἐπιθυμεῖ τὴν ειρή-
νην (δχι τὴν στάσιν). || Oti ne instrumentum πᾶν ἔργαλειον, σκεῦσας,
(ὅπερ χρητιμένει εἰς τὴν ἔργασίν των). || omnis opera atque quae-
stus πᾶσα ἔργασία καὶ κέρδος. || frequentia—otio ἀφαιρετ. ὄργανον ἢ
μᾶλλον ἀφαιρ. ἀπόλυτοι, = πληθώρας, σχολῆς οὖσης. || sustentatur
ὑποστηρίζεται, πηγαίνει καλά || quorum si... solet ἀν δὲ τούτων (τῶν
ἔργατικῶν τάξεων) τὸ κέρδος συνήθως ἐλαττοῦται μὲ τὸ κλείσιμον τῶν
ἔργαστηρίων των... || quid tandem incensis (tabernis) futurum fuit?
τι θα ἦθελε συμβῆ, ἀν τὰ ἔργαστηριά των ἦθελον ἐμπρησθῆ (ώς ἐμελέ-
των γὰ ἐμπρήσωσιν αὐτὰ οἱ συνωμόται); Ἡ πρότασις αὕτη quid tan-
dem... fuit? Isodunamēt ὑποθετικῷ λόγῳ (τοῦ ἀπραγματοποιήτου)=
quid tandem futurum fu t, si tabernae incensae essent? ἡ περ-
φρασις futurum fuit ἀντὶ fuisse.

§§ 18—19.

Quae cum ita sint ὡν οδτως ἔχόντων. || pop. Romani praesidia
(ἀπὸ μέρους) τοῦ ῥωμ. λαοῦ ἐπικουριατ. || non desunt δὲν (ἐλ)λείπονται.
|| vos ne... videamini, γραψετε: σαὶς κοιτάξατε μὴ φανῆτε διι
εἰσθε ἐλλιπεῖς ἀπέναντι τοῦ ῥωμ. λαοῦ, διι δηλ. δὲν βογθεῖτε αὐτόν.
consulem τὸν Κικέρωνα || αἴτιο εχ ηδια morte καὶ μπορῶ νὰ
πῶ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸν θάνατον. || ad vitam suan = ut ipse vivat.
|| ad salutem vestram = i vos sal os tueatur. || ad conser-
vandam rem publicam πρὸς τὸ διασῶσαι τὴν πολιτείαν. || mente
κατὰ τὴν διάθεσιν, voluntate τὴν θέλησιν, studio τὴν προθυμίαν, vir-
tute τὴν ἀνδρικὴν στάσιν, νοοε τὴν φωτῆν. || Ob-essa... patria com-
munis πολιτρικμένη ὑπὸ τῶν ἕρδων καὶ τῶν βελῶν τῆς ἀσεδοῦς συν-
ωμοσίας (τῶν ἀσεδῶν συνωμοτῶν ἴκετις πρὸς ὅμᾶς τὰς χειρας ἐκτεί-
νει ἡ κοινὴ πατρίς. || νοει... manus tendit ἀντὶ τοῦ ad vos... πα-

nus tendit. || patria communis (omnium nostrum), ἡ κοινὴ πάντων ἡμῶν πατρίς, ἡ Ρώμη. || arcem et Capitolium: ὁ mons Capitolinus εἶχε δύο κορυφές, ἐπὶ τῆς μιᾶς, πρὸς Βορρᾶν ἦτο ἡ arx (ἀκρόπολις), ἐπὶ τῆς ἀλλής, πρὸς Νότον, ἦτο τὸ Capitolium, τ. ἔ. ὁ ναὸς τοῦ (Καπιτωλίου) Διός. || aras Penatium (publicorum) τοὺς βωμοὺς τῶν (δημοσίων) πατρών θεῶν, οἵτινες ἐλατρεύοντο μετὰ τῆς θεᾶς Ἐστίας ἐν τῷ ταύτης ιερῷ, καιμένῳ εἰς τὴν νοσιονατολικὴν γνωσίαν τῆς ἀγορᾶς, διὸ τὸν Παλατίνον λόφον. Ἐκτὸς τῶν δημοσίων τούτων πατρών θεῶν (Penates publici) διηρόχον καὶ ίδιωτικοὶ ἑκάστου οἴκου δι Penates, προστάται τῶν προμηθειῶν καὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ οίκου (penus), ὃν αἱ εἰκόνες διὰ τοῦτο ἴδρυοντα ἐν τῷ τοῦ οίκου ταμιεύφ. || ignem Vestae sempiternum τὸ ἄειδεστον τῆς Ἐστίας πῦρ, διπερ αἱ Ἐστιάδες παρθένοι διετήρουν ἐν τῷ τῆς Ἐστίας ιερῷ ἐπειδὴ δὲ τὸ ιερὸν τοῦτο τῆς Ἐστίας ἐφαίνετο ἐκ τοῦ τόπου τῆς συνεδρίας τῆς συγκλήτου, διὰ τοῦτο λέγει ὁ Κικέρων illum (καὶ δεικνύει διὰ τῆς χειρὸς) ignem. || templo οἱ μεγαλύτεροι ναοί, delubra τὰ μικρότερα ιερά. || commendat ἐμπιστεύεται. || Praeterea... καὶ ὅχι μόνον, λέγει ὁ ἥρτωρ, περὶ τῶν δημοσίων, πραγμάτων πρέπει νὰ φροντίζετε, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ίδιωτικῶν σας, τὰ δόποια ἐπίσης κινδυνεύουν. || de fortunis omnium (vestrum) περὶ τῶν ἀγαθῶν, τῆς περιουσίας πάντων ὅμων, κατὰ Βάσην (P. Πολ. 6. 624) αἱ libentini ἤσαν ἀποκεκλεισμένοι πάσῃς ἀρχῆς ὡςαύτως δὲ καὶ τῆς συγκλήτου⁴ || de sedibus (vestris) περὶ τῶν κατοικιῶν ὅμων. || de focis περὶ τῶν ἑστιῶν (αἱ δόποιαι εἰναι τὰ τιμιώτατον μέρος τοῦ οίκου). || vobis δοτ. ποιητ. αἰτιον. || ducem ... ἐννοεῖ ὁ ἥρτωρ ἑαυτόν, διότι ὡς ὅπατος ἦτο καὶ ὁ ἡγέτης πάσῃς ἐνεργείας ὑπὲρ τῆς πολιτείας. || vestri—sui γενικαὶ ἀντικειμενικαί. || quae ... facultas ἡ δόποια, τοιαύτη δὲ... εὐχαρίστα. || habetis omnis homines ἐνν. ἐκ τῶν ἐπομένων sentientes unum atque idem. || id quod πρᾶγμα τὸ δόποιον. || in civili causa προκειμένον περὶ ἐσωτερικῆς πολιτικῆς διποθέσεως, περὶ ἐσωτερικῶν πολιτικῶν πραγμάτων (ὅχι περὶ ἐξωτερικοῦ πολέμου) δρθῶς, διότι οἱ πολῖται συνήθως διαιμοιράζονται εἰς τοιαύτας περιστάσεις καὶ ἄλλοι μὲν συντάσσονται μὲ τὴν μίαν μερίδα καὶ ἄλλοι μὲ τὴν ἄλλην. || habetis pop. Romanum unum atque idem sentientem ἔχετε τὸν Ρώμ. λαὸν διόλκηρον διογγωμοῦντα. || Cogitate σκεψθῆτε. Ἡ περίοδος αὕτη ἐπρεπεν ὡς ἐξῆς νὰ ἔχῃ: cogitate tantis laboribus fundatum imperium, tanta virtute stabili-

tam libertatem, tanta deorum benignitate auctas exaggeratas-
que fortunas unam noctem paene delevisse (delere potuisse)
ἢ ὡς ἔξης: cogitate, quantis laboribus fundatum sit imperium,
quanta virtute stabilita sit libertas quanta deorum benignitate
auctae exaggerataeque sint fortunae, quae (omnia) una ποκ
paene delevit (ἢ καὶ deleverit). || fundatum imperium ἐνν. Ro-
manum. || stabilitam libertatem τὴν ἔδραιωθείσαν (ἔξασφαλισθείσαν)
ἔλευθερίαν, τὴν πολλάκις καὶ ἀπὸ τῶν Γαλατῶν καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀννίβα
καὶ ἀπὸ τῶν Κιμρίων καὶ Τευτόνων § 20 καὶ ἄλλων ἀπειληθείσαν. ||
una ποκ εἰναι ἡ νῦν τῆς 2—3 Δεκεμβρίου, καθ' ἣν συνελήφθησαν
τὰ γράμματα τῶν συνωμοτῶν πρὸς τοὺς Ἀλλόδρογας καὶ πρὸς τὸν Κα-
τιλίναν, περὶ ὧν ἵδε εἰσαγωγὴν σελ. 6—8. "Αγ δὲν συνελαμβάνοντο τότε
οἱ πρέσβεις τῶν Ἀλλοδρόγων καὶ ὁ Βολτούρκιος μὲ τὰ γράμματα τῶν
συνωμοτῶν, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἐπετύγχανεν ἡ συνωμοσία. || Id ne... pos-
sit αὐτά, ἡ καταστροφὴ δηλαδὴ τῆς πολιτείας, ἵνα μὴ καταστῇ δυνατὰν
ὄχι μόνον νὰ μὴ ἐκτελεσθῇ, ἀλλὰ μήδὲ νὰ περάσῃ καὶ ἀπὸ τῶν νοῦν
πολιτῶν τινων (ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἐκείπτοντο νὰ ἐκσώσωσι τοὺς φυλατ-
τομένους συνωμότας, ἀν περὶ αὐτῶν δὲν ἐλαμβάνετο ἵντες τῆς ἡμέρας
ἀπόφασις καταδικαστική). || providendum est ἐνν. vobis. || qui n i h i
... praecurritis οἱ ὅποιοι σχεδὸν προτρέχετε ἐμοῦ ὡς πρὸς τὴν σπου-
δήν, τὴν προθυμίαν, οἱ ὅποιοι εἰσθε προθυμότεροι ἐμοῦ. || officio con-
sularie ἀφαιρετ. || functa ἐνν. esse=δηι ἐξετέλεσε.

§§ 20—22.

antequam... redeo πρὶν ἐπανέλθω. || ad sententiam ἐνν. ro-
gandum=sic τὴν ἐρώτησιν τῆς (ὅμετέρας) γνώμης (ἵδε εἰσαγωγὴν σελ.
7—8). || de me περὶ ἐμαυτοῦ (οὐχὶ: περὶ ἐμοῦ) αἱ πλάγιαι πτώσεις τῶν
προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν εἰναι ἐν χρήσει καὶ ἐπὶ αὐτοπαθείᾳ. || πα-
νις δόγματις, πλήθος. Βλέπω, λέγει ὁ βήτωρ. Ότι ἐγὼ ἔκαμπτο ἐχθροὺς
πάντας τοὺς συνωμότας, καὶ δὲν εἰναι οὗτοι δλίγοι· ἀλλ' οὗτοι εἰναι
ἄνευ ἡθικῆς δυνάμεως (turpem multitudinem) καὶ ἀσθενεῖς (infir-
mitam) καὶ τεταπεινωμένοι (abiectam). || Quodsi aliquando... value-
rit ἀλλὰ καὶ ἀν ὑποτεθῇ οὐτὲ θά λιχάσῃ || valuerit τετελ. μέλλ.
|| manus ista δηλ. coniuratorum. || consitala κινηθείσα, ἐξεγερθείσα.
|| quanta (laude)... honesta(vi)stis δι' οὗτον ἐπαίνου ἐμὲ ὑμεῖς διὰ

τῶν διμετέρων δογμάτων ἐτιμήσατε. || est absecutus ἔτοχεν, ηξιώθη
|| νενεγετα (i.e publica... conservata re publica ἀφαιρετ. ἀπόλυ-
τοι || ceteris — mihi unī δοτικαὶ χαριστικαὶ εἰς τὸ decree istis : δό-
νανται νὰ ἐννοηθῶσι καὶ παρὰ τὸ gesta καὶ conservata ὡς δοτικαὶ
τοῦ ποιητικοῦ αἵτιου. Εἰς τοὺς ἄλλους, λέγει ὁ Κικέρων, ἐψηφίσθησαν
εὐχαριστήριοι πρὸς τοὺς θεοὺς δεήσεις (gratulationes), διότι εὐηργέ-
τησαν, προήγαγον αὐτὴν διὰ τῶν ὑπηρεσιῶν των, εἰς ἐμὲ δμως διότι
ἔσωσα αὐτὴν, πρᾶγμα τὸ ὅποιον εἶναι πολὺ σπουδαιότερον. || Sit Sci. io
... δὲ εἶναι μπορεῖ νὰ εἶναι ἔνδοξος ὁ Σκ. ἐκείνος. || Οἱ ἄνδρες οὗτοι
P. Cornelius Scipio Africanus maior, P. Cornelius Scipio Aemilanus, L. Aemilius Paullus, C.
Marius, Gn. Pompeius Magnus εἶναι πάντες γνωστότατοι καὶ ἐκ
τῶν ἐπιφανεστάτων τῆς ῥωμαϊκῆς ἱστορίας || ornetus δὲ κοσμηται, δὲ
τιμᾶται. || habetur δὲ νομίζεται. || cuius currum... honestavit οὗ τὸ
(θριαμβευτικὸν) ἄρμα ἐτιμῆσεν (ὡς αἰχμάλωτος)· ὅσον πλείονας, ὅσον
δινομαστοτέρους αἰχμαλώτους ἦγεν ὁ θριαμβεύων νικητής στρατηγός,
τόσον ἔνδοξότερος ἦτο ὁ θριαμβός του. || Peises καὶ Perseus ὁ βασι-
λεὺς τῆς Μακεδονίας Περσευς, γεν. Peisae, δοτ. Persi, αἴτιατ. Peisen
ἀφαιρ. Peise. || aeterna gloria ἀφαιρετ. Ιδιότητος. || anteponatur
οικισμοῖς (δοτ.) δὲ κρίνεται ὑπέρτερος πάντων. || isdem... regionibus
ac terminis continet τι διὰ τῶν αὐτῶν χωρῶν καὶ δρῶν (έριων) δι-
ῶν καὶ αἱ τροχιαὶ τοῦ ἥλιου δρίζονται, τ.ε. ἐκτείνονται ἐφ' ἀπασαν τὴν
ὑφῆλιον. || erit profecto... aliquid loci θὰ ὑπάρξῃ ἐν τούτοις μικρός
τις χῶρος καὶ διὰ τὴν ιδικήν μας (μαυ) δόξαν. || nisi forte εἰ μὴ ἄρα,
ἐκτὸς ἔαν τυχόν, πρᾶγμα τὸ ὅποιον δὲν πιστεύω. || patefacere pro inci-
cias ν' ἀνοίγῃ τις, νὰ προσκτάται ἐπαρχίας, νέας χώρας ὑπαγομένας
εἰς τὴν κυριότητα τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους. Ὁμοίως λέγουν σήμερον οἱ
Ἐλληνες γεωργοὶ ἀναγγειοῦνται δηλ. προσκτῶμαι νέον ἀγρὸν διὰ
καλλιεργείας χερσου γῆς. || etiam illi qui absunt καὶ οἱ ἀπόντες (εἰς
ἐκστρατείας ῥωμαϊκοῖ στρατηγοῖ, δπως τότε ἦτο ἀπὸν ἐν Ἀσίᾳ πολε-
μῶν καὶ τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν ἐπεκτείνων Πομπήιος ὁ μέγας). ||
habeant, quo... reverstantur δηλ. τὴν ῥώμην τὴν δηποίαν ἀν ἔκαιον
οἱ συνωμόται καὶ ἔκαμνον καὶ δσα ἄλλα ἐμελέτων, δὲν θὰ ὑπῆρχε
πλέον ἡ πρωτεύουσα τοῦ ῥωμ. κράτους, εἰς τὴν δηποίαν οἱ νικηταὶ
στρατηγοὶ ἐπιστρέφοντες νὰ θριαμβεύσωσιν. || Quat quam καὶ δμως. ||
uno loco εἰς ἔν σημειον, ἀπὸ μιᾶς ἐπόφεως || condicio externae
victoriae ἡ συνθήκη, δρος τῆς ἐξωτερικῆς νίκης, ἡ κατὰ ἐξωτερικῶν
πολεμιῶν νίκη· πολλάκις ἡ λ. condicio μετὰ γενικῆς οὐδιαστικοῦ ἐξα-
σθενεῖ, ὃστε εἶναι ἀπλὴ περίφρασις τοῦ οὐδιαστικοῦ τούτου, προβλ.
νεοελ. αἱ συνθῆκαι τοῦ βίου εἶναι τώρα δύτικοι=δ βίος τώρα εἶναι
δύσκολος. || victoria domestica ἡ κατὰ ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν (ἐν ἐμφο-
λιῷ πολέμῳ) νίκη. || quod hostes... διότι οἱ μὲν ἀλλοεθνεῖς (ἐξωτερ-
κοὶ) πολέμιοι... oppressi καταβληθέντες, νικηθέντες, serviunt γίνον-

ται δοῦλοι. || recepti beneficio διὰ εὐεργεσίας δεκτοὶ γενόμενοι, ὡς φίλοι καὶ σύμμαχοι τοῦ ῥωμ. λαοῦ. Συνέβαινε καὶ τὸ ταιοῦτον ἐν τῷ ρωμαϊκῇ ἴστορᾳ νὰ παραδίδωνται ἀνευ πολέμου εἰς τοὺς Ῥωμαῖούς καὶ νὰ θεωρῶνται ὡς σύμμαχοι αὐτοῦ π. χ. ὁ νίδες τοῦ Μιθριδάτου Φαρνάκης, ὁ βασιλεὺς τῆς Περγάμου Ἀτταλος, κἄ. || νε obligatos putant ἑαυτοὺς ὑποχρεωμένους (δι' εὐεργεσίας) νομίζουσι. || qui autem ex numero civium δοσοὶ δημως ἐκ τῶν πολιτῶν. || dementia aliqua depravati ὑπὸ ἀφροσύνης τινὸς διαστραφέντες. || cum... reppuleris (παρακείμ. ὑποτακτ.) ἀφοῦ ἀποκρούσῃς, ἀφοῦ ἀποκρούσῃ τις ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ γίνεται χρῆσις τοῦ β' ἔνικ. προσώπου, ὅταν τὸ ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος εἴναι ἀδρίστον· δημοιον καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἀρχαὶ τε καὶ γεωτέρᾳ: τῶν μεγάλων ψυχῶν λεις οὐκ ἀν ἀμάρτοις (Σοφ.), ἔχεις γράσσια ἔχεις γλῶσσα· καὶ τὸ possis=δύναται τις. || mihi δι' ἐμέ, δοτ. ἀναφορᾶς. || cum perditis civibus πρὸς τοὺς ἐξωλεις πολίτας. || id δῆλ. bellum, ὑποκείμ. τοῦ κατωτέρω propul·ari posse. || memoriāque tantorum periculorum καὶ διὰ τῆς μνήμης τόσων μεγάλων κινδύνων, τ. ἔ. καὶ διέτι ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς καὶ καθόλου ὅλα τὰ ἔθνη θὰ μνημονεύωσι τοὺς τόσον μεγάλους ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος κινδύνους μου. Τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐπαναλαμβάνει διὰ πλειόνων καὶ ἐν τῇ ἐπομένῃ § 23. || in omnium gentium sermonibus (erit) ac mentibus haec erit εἰς πάντων... τὰς δυμίλιας (θὰ εἴναι) καὶ εἰς τὰς διανοίας πάντοτε θὰ μείνῃ ἀνεξίτηλος. || a me atque a meis ἀπ' ἐμοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ἐμῶν (τυζύγου καὶ τέκνων, ἵδε § 3). || Neque illa... reperietur οὐδὲ θὰ εὑρεθῇ βεβαίως τόσον μεγάλη δύναμις... quae possit ἡ δύοια... νὰ δυνηθῇ. || coniunctionem vest am equitumque Romanorum τὴν ὑμετέραν (=ὑμῶν τῶν συγκλητικῶν) ἔνωσιν καὶ τῶν ρωμαϊών πιπέων. || conspiratione ο σύμπνοιαν, ὁμόνοιαν. ὁ Κικέρων μεταχειρίζεται τὴν λέξιν ταύτην συνήθεστερον ἐν τῇ καλῇ σημασίᾳ (σύμπνοια, δύμόνοικ), ἢ ἐν τῇ κακῇ (τυνωμοσίᾳ, conjuratio) || configere et labefactare νὰ διαπάσῃ καὶ νὰ σαλεύσῃ, καταρρίψῃ.

§§ 23—24

pro imperio, pro exercitu, pro provincia, quam neglexi pro =ἀντὶ (τῆς ἀπολύτου ἀρχῆς...) Κατὰ τὸν νόμον τοῦ Γάιου Γράκχου (lex Sempronia de provinciis consularibus τοῦ ἔτους 122 π. Χ.) ἡ σύγκλητος ὕριζεν ἡδη πρὸ τῶν ὑπατικῶν ἀρχαὶρεσίων, τὰς ὑπατικὰς διοικήσεις, εἰς τὰς δυοῖας θὰ ἀπεστέλλοντο οἱ κατὰ τὰς προσεχεῖς ἐκλογάς ἐκλεχθητόμενοι ὑπάτοι μετὰ τὸ τέλος τῆς ὑπατείας αὐτῶν ἐν Ῥώμῃ, ὡς ἀνθύπατοι (proconsule). Τούτο ἔγινε καὶ κατὰ τὸ 64 π. Χ. καὶ ὕρισθησαν ὡς ὑπατικὴ διοικήσεις ἡ Μακεδονία καὶ ἡ ἐντεῦθεν τῶν Αλπεων Γαλατία (δῆλ. ἡ ἀνω Ἰταλία). Μετά τούτο οἱ ἐκλεχθέντες διὰ τὸ ἔτος 63 π. Χ. ὑπάτοι, ὁ Κικέρων καὶ ὁ Γάιος Ἀντώνιος, ἔβαλαν

κλήρον καὶ ἔτυχε ἡ μὲν Μακεδονία εἰς τὸν Κικέρωνα, ἡ δὲ Γαλατία εἰς τὸν Ἀντώνιον. Ἀλλὰ ὁ Κικέρων περιποιούμενος τὸν Ἀντώνιον διὰ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἥπο τὸν Κατιλίναν, ἐκουσίας παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τῆς Μακεδονίας, ἡ δοπιά ἡτο πλουσια καὶ πολλὰ τὰ ἄγαθα διὰ τοὺς διοικητὰς εἶχε καὶ ἐλπίδα θριάμβου εἰς αὐτοὺς παρεῖχε. Ταύτας λοιπὸν τὰς παραχωρήσεις του χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος ὑπαινίσσεται ἐνταῦθα. Imperium ἐνταῦθα εἴναι ἡ ἀπόλοτος ἔξουσία, ποὺ εἶχον οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ ἐπιτάξσειν (imperare) εἰς τοὺς ἀρχομένους ὅ, τι ἦνελον. Exercitus εἴναι δὲ κατὰ τὴν Μακεδονίαν στρατός, τοῦ δόποιου ἥγετο ὁ ἕκαστος διοικητὴς αὐτῆς. || pro provincia, quam neglexi ἀντὶ τῆς ἐπαρχίας (Γαλατίας) ἀφ' ἣς παρηγήθην. Οἱ Κικέρων ὅχι μόνον τὴν Μακεδονίαν ἐκὼν παρεχώρησεν εἰς τὸν Ἀντώνιον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Γαλατίαν δὲν ἥψησε νὰ μεταβῇ ὡς διοικητὴς αὐτῆς, ἵνα μὴ ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς Ἰωμῆς, ὅπου ἔθεωρε τὴν παρουσίαν του ἀναγκαίαν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς κινδύνευσούτης πατρίδος του. Τὴν ἐπαρχίαν Γαλατίαν διώκησεν ἄντι τοῦ Κικέρωνος παραιτηθέντος ὁ πραίτωρ Κόιντος Μέτελος Κέλερ. || pro triumpho ἀντὶ τοῦ θριάμβου, ὃν ἤλπιζεν δὲ Κικέρων ὅτι θὰ ἐτέλει ἐπανεργόμενος ἐκ τῆς ἐπαρχιακῆς του διοικήσεως. || et eiisque laudis insignibus καὶ (ἀντὶ) τῶν λοιπῶν παρασήμων (μετάλλων) τῆς ἐν τῇ διοικήσει τῆς ἐπαρχίας ἐπιδειχθείσης ἀρετῆς. || laudis insignibus. Εἰς τοὺς ἐν τῷ διεξαγωγῇ πολέμου τινὸς ἡ τῇ διοικήσει ἐπαρχίας τινὸς ἡ καὶ ἐν τῇ τῆς Ῥώμης αὐτῆς διοικήσει (Cic. Catil. 3, 26) ἐπιδεικνύοντες πολεμικὴν ἡ πολιτικὴν ἀρετὴν (laudem, virtutem) ἡ σύγκλητος ἀναγνωρίζουσα τὴν εἰς τὴν πατρίδα οὕτω παρεχομένην ὅπ' αὐτῶν ὑπῆρεσ αὐτέτρεπε νὰ τελῶσιν ἐπανεργόμενοι εἰς Ῥώμην θριάμβον. ἡ εὐχαριστήριόν τινα εἰς τοὺς θεοὺς θυσίαν (supplicationem) ἡ ἀπένεμεν εἰς αὐτοὺς τεμητικοὺς τίτλους (Magnus, Macedonicus, Africanus, Numantinus)... ἡ καὶ ἐφήφιζεν αὐτοῖς ἀνδριάντα (statua). Αἱ τιμαὶ αὐται γενικῶς ὠνομάζοντο insignia (παράσημα, μετάλλια). || quae (insignia) sunt a me repudiata τὰ δόποια ἀπεκρούσθησαν, ἀπερρίφθησαν δὲ ἔμοι. || propter... custodiam χάριν τῆς φυλακῆς, ἵνα (μένω ἐν Ῥώμῃ καὶ) ἀγρυπνῶ διὰ τὴν σωτηρίαν τὴν πόλεως καὶ ὅμῶν. || pro clientelis hospitiisque provincialibus ἀντὶ τῶν ἐπαρχιακῶν πελατειῶν καὶ τῶν ἔσειων. Οἱ καλῶς διοικήσαντες ἐπαρχιακὴν τινα διοίκησιν ἄρχοντες (proconsules, propraetores) καὶ ἄλλοι ἐπιφανεῖς ῥώμαιοι, ἀκόμη καὶ νικηταὶ διοτάξαντες τὰς χώρας ταῦτας, ἀλλ' ὅπωσδήποτε εὑρεγετήσαντες αὐτάς, ἀνεκηρύσσοντα τιμῆς ἔνεκα ὅπο τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων καὶ ὅπο διαφόρων κοινοτήτων αὐτῶν προστάται αὐτῶν (patroni), οἱ δὲ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων καὶ κοινοτήτων ὠνομάζοντο ἐν σχέσει πρὸς τοὺς προστάτας clientes καὶ hospites. Οὗτοι ἀνάγκην ποτὲ λαμβάνοντες ἐζήτουν ἐν Ῥώμῃ τὴν προστασίαν τῶν προστατῶν καὶ ἐτύγχανον αὐτῆς. || quae tamen τὰς δόποιας ὅμως (πελατείας καὶ ἔσειας).

παρατηρητέον ζτι ἡ ἀναφορική ἀτωνυμία (quae ἐτέθη κατ' οὐδέτερον γένος, διότι ἀναφέρεται εἰς ἀφορά (clientelae et hospitia)· διαφόρου γένους, ὡς καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ. || urbanis opibus ἀφαιρετ. ὄργαν. διὰ τῶν ἐν τῇ πόλει (Ρώμῃ) δυνάμεων μου (ἐπιρροῆς μου).
 || non minore labore.. ὅχι μὲ διλγότερον κόπον διαφυλάττω (τας παλαιάς) παρὰ νέας ἀποκτῶ || pro his, gitur omnibus. ἀντὶ λοιποῦ πάντων τούτων. || pro meis in vos studis διὰ τὰς πρὸς ὄμβας (φιλοτεχνίες) προθυμίας, προθύμους ὑπηρεσίας μου, εὖνοίας. Η πρόθ. ριψὸν ταῦθα σημαίνει εἰς ἀμοιβὴν (τῶν ὑπηρεσιῶν μου), ἐν φῶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω προ imperio... pro his οὐ πιθανόν σημαίνει εἰς ἀντικατάστασιν (τῶν...) Ομοίαν σημασίαν ἔχει ἐν τῇ ἑλλην. γλώσσῃ ἡ ἀντὶ π.χ. Εσν. Κυρ. Παιδ. 4, 9, 8 τί ἡμῖν ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσεις; || (memoria)
 arbitrabοτ ἀρκεῖ μοι, λέγει ὁ ὥρτωρ, ἡ παρ' ὄμβων μνεία τῶν quae. arbitrabοτ ἀρκεῖ μοι, λέγει ὁ ὥρτωρ, ἡ παρ' ὄμβων μνεία τῶν ἔμων πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ὄμβας ὑπηρεσιῶν μου, ἀν τοῦτο θὰ συμβῇ, ἔγῳ θὰ είμαι ἀσφαλής. || Quodsi ἐὰν τοχόν. || Vis improborum ἡ βίστων φαύλων (πολιτῶν). || refellerit—superat erit τετελ. μέλλ. || εἰ μηδένδιον ἔμπιστεύομαι. || satis... piaesidii ἄλις... βοηθείας, ἀρκετή βοήθεια, ὑποστήριξις. || ad dignitatem πρὸς ἀξιοπρέπειαν, πρὸς ἀξιοπρέπειαν, πρὸς ἀξιοπρέπειαν (ὑπὸ τῆς κοινωνίας). || suo solius rei: ieiunio διὰ τοῦ ἔχοτος μόνου κινδύνου τ. ἐ. αὐτὸς μόνον κινδύνεύεται. || Q
 propter... "Οθεν (ἀφηφασάντες περὶ ἐμοῦ, μὴ λαμβάνοντες δι' ὃ
 ἔγῳ διατρέχω ἡ ὅχι κανένα κινδύνον) περὶ τῆς ὑφίστης σωτηρίας
 καὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ λαοῦ... ἀποφασίσατε μετ' ἐπιμελείας καὶ γεν
 τος. || de (vestris) aris ac focis περὶ τῶν (ὅμετέρων) βωμῶν
 στιῶν" πολὺ συχνά μνημονεύονται δμοῦ οἱ βωμοὶ καὶ αἱ ἔστια
 παρ' ἡμῖν. || ut instituistis ὡς ἡδη ἡρχίσατε (πρὸ τῆς διακοπῆς
 Κικέρωνος, εἰσαγωγ. σελ. 7-8) || eum consulem, qui non du
 tuisitον δπατον, δστις νὰ μὴ διτάξῃ. || parere gestis decretis
 πακούῃ εἰς τὰ ὑμέτερα δόγματα, τὰς ἀποφάσεις. || et (qui)...
 καὶ δστις δύναται. || ea queas statue itis αὐτὰ τὰ δποικια θ' ἀν
 στε. || quoad vivet ἐφ' θσον θὰ ξη || ot ier se ipsum praed
 καὶ μόνος νὰ ἀναδεχθῇ, νὰ ἀναλάβῃ τὴν εδθύνην, νὰ ἐγρυθῇ.

